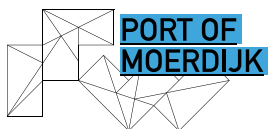

PORT OF MOERDIJK

JAARSTUKKEN

2016

PORT OF MOERDIJK

JAARSTUKKEN

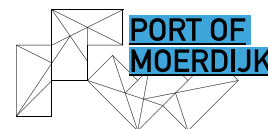
2016

2016

Behoort bij besluit van het Bestuur van 9 mei 2017.

Mij bekend
De netwerksecretaris,

M.A.P.M. Spijkers

Inhoudsopgave

Jaarverslag 2016

<u>Voorwoord</u>	<u>07</u>
<u>Directieverslag</u>	<u>08</u>
<u>I Bestuur/directie</u>	<u>10</u>
<u>II Programma Ruimtelijke ontwikkeling, Milieu en Duurzaamheid</u>	<u>11</u>
-Ruimtelijke ontwikkeling	11
-Milieu	12
-Duurzaamheid	14
<u>III Programma Infrastructuur en Beheer</u>	<u>17</u>
-Infrastructuur	17
-Beheer nat	19
-Beheer droog	20
<u>IV Programma Commerciële exploitatie</u>	<u>26</u>
-Exploitatie droog	26
-Exploitatie nat	28
<u>V Programma Veiligheid & Havenmeester</u>	<u>33</u>
-Veiligheid	33
-Havenmeester	35
<u>VI Programma Bedrijfsvoering</u>	<u>38</u>
-Bestuur en Public affairs	38
-Juridische zaken	40
-Financiën	42
-Communicatie	43
-Personeel en organisatie	45
-Informatisering en automatisering	47
-Facilitaire zaken	49
<u>VII Verplichte paragrafen</u>	<u>55</u>
-Paragraaf lokale heffingen en tarieven	55
-Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing	56
-Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen	59
-Paragraaf financiering en treasury	63
-Paragraaf bedrijfsvoering	66
-Paragraaf verbonden partijen	66
-Paragraaf grondbeleid	67
<u>VIII Feiten en cijfers</u>	<u>71</u>

Jaarrekening 2016

<u>IX WAARDERINGSGRONDSLAGEN EN RESULTAATBEPALING</u>	<u>76</u>
<u>X BALANS PER 31 DECEMBER 2016 ACTIVA</u>	<u>80</u>
<u>XI BALANS PER 31 DECEMBER 2016 PASSIVA</u>	<u>81</u>
<u>XII OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN 2016</u>	<u>82</u>
<u>XIII TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2016</u>	<u>84</u>
<u>XIV TOELICHTING OP HET OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN 2016</u>	<u>103</u>
<u>Overige Gegevens</u>	<u>113</u>
<u>XV Financiële positie</u>	<u>114</u>
<u>XVI Controleverklaring</u>	<u>115</u>
<u>BIJLAGE 1: STAAT VAN UITGEGEVEN INDUSTRIETERREINEN 2016</u>	<u>121</u>
<u>BIJLAGE 2: KAART PROJECTEN 2016</u>	<u>122</u>
<u>BIJLAGE 3: ORGANOGRAM HAVENSCHAP MOERDIJK</u>	<u>123</u>

N.B. Vanwege afrondingen van bedragen kunnen afrondingsverschillen in de tabellen van deze jaarstukken staan.

Voorwoord

Het is goed zakendoen in Moerdijk, en dat trok ook in 2016 weer nieuwe bedrijven aan uit binnen- en buitenland. Het Japanse Mitsubishi Materials Corporation kwam bijvoorbeeld naar de haven om er kostbare metalen te winnen uit gebruikte elektronica uit heel Europa. Ook Inter-Sprint, distributeur van autobanden, en logistieke dienstverlener Rulewave kozen voor uitbreiding of vestiging van hun bedrijf in Moerdijk.

De nieuwe vestigers bewijzen dat het haven- en industriegebied profiteerde van de aantrekkende economie. Ook op andere fronten was dat te merken. De overslag groeide en de verbindingen met nabijgelegen zeehavens werden uitgebreid. De werkgelegenheid in de haven nam toe met 3%. In 2016 waren daardoor weer evenveel mensen in de haven aan het werk als voor de economische crisis. Bovendien werd West-Brabant uitgeroepen tot tweede logistieke hotspot van Nederland.

Havenschap, gemeente en provincie hebben in het afgelopen jaar hard gewerkt om de concurrentiekracht van de haven verder te versterken. We gaven de haven met de verzelfstandiging een zakelijkere bestuursvorm: het Havenschap werd een bedrijf. Daarnaast zijn stappen gezet in verduurzaming van de haven. In 2016 bleek al dat maar liefst 85% van het bedrijfsafval en de reststromen op het terrein een nieuwe toepassing krijgt. Vernieuwende projecten stimuleerden aan het delen van reststromen en restwarmte tussen bedrijven en aan het omzetten van afval in grondstoffen voor de chemische industrie.

Door al deze ontwikkelingen kijk ik terug op een succesvol jaar. Het nieuwe jaar ga ik dan ook met vertrouwen tegemoet. De provincie blijft, hoewel meer op de achtergrond, betrokken bij de haven als aandeelhouder en financier. Ik blijf mij in die rollen inzetten voor een de uitvoering van de Havenstrategie. Het Logistiek Park Moerdijk is een belangrijk onderdeel van onze ambitie, en ik hoop dan ook dat we spoedig aan de slag kunnen met de aanleg. Van een sterke, bedrijvige en duurzame haven profiteert tenslotte de hele Brabantse economie.

Bert Pauli

*Voorzitter Raad van Bestuur Havenschap Moerdijk
tot en met 31 december 2016*

Directieverslag

In 2030 is Port of Moerdijk hét knooppunt van duurzame logistiek en procesindustrie in de Vlaams-Nederlandse Delta. Dat is de ambitie zoals verwoord in de Havenstrategie Moerdijk 2030. Eén van de belangrijkste eerste stappen voor het bereiken van deze ambitie is het realiseren van een nieuwe bestuurlijke inrichting van het Havenschap. Het jaar 2016 stond voor het Havenschap Moerdijk daarom grotendeels in het teken van deze governancewijziging. De gemeenteraad van Moerdijk, Provinciale Staten en de Raad van Bestuur van het Havenschap Moerdijk besloten in juli de bedrijfsactiviteiten van het Havenschap uit te plaatsen naar een op te richten Havenbedrijf Moerdijk NV en de statuten van de gemeenschappelijke regeling te wijzigen. Op diverse niveaus is heel hard gewerkt aan dit project, met als resultaat dat de verzelfstandiging per 1 januari 2017 een feit is.

Een andere ontwikkeling die van grote betekenis is voor de Havenstrategie is het Logistiek Park Moerdijk. In februari heeft de Raad van State het Provinciaal Inrichtingsplan (PIP) voor het LPM vernietigd op grond van een vormfout in de Crisis- en herstelwet. Provinciale Staten van Noord-Brabant en de gemeenteraad van Moerdijk hebben in juli het inpassings- en exploitatieplan voor het Logistiek Park Moerdijk opnieuw vastgesteld, nadat het ministerie van Infrastructuur en Milieu deze omissie had gerepareerd. Tot begin september 2016 lagen beide plannen ter inzage voor de beroepsprocedure. Er zijn in deze periode drie beroepen ingediend, waarover de Raad van State naar verwachting in 2017 een uitspraak zal doen. De noodzaak van het Logistiek Park Moerdijk wordt nog steeds onderstreept door het aantal aanvragen voor logistieke kavels gedurende het jaar. In het bestaande gebied kunnen deze bedrijven niet meer geaccommodeerd worden.

Op het gebied van het uitbouwen en verduurzamen van het industrieel complex zijn eveneens stappen gezet. Onder leiding van Rein Willems is het Actieplan versterken industriecluster Rotterdam-Moerdijk aan de minister uitgebracht. Het actieplan is erop gericht de huidige activiteiten van bedrijven te optimaliseren en tegelijkertijd de transitie naar meer biobased chemie, circulaire economie en hernieuwbare energie te versnellen. De Moerdijkse projecten Energyweb XL en de Pyrolyseproeftuin maken hier deel van uit. Voor dit laatste project is uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling in het kader van OPZuid subsidie toegekend. Het project wordt tevens financieel ondersteund door een bijdrage van het rijk en cofinanciering van de provincie Noord-Brabant.

2016 stond ook op andere gebieden in het teken van vooruitgang en groei. De overslag groeide met 5,7 procent naar 17,5 miljoen ton. Het aandeel van zeevaart hierin was het grootst, met een groei van 7 procent. De overslag via binnenvaart groeide met 4,9 procent. De groei zat voornamelijk in het containersegment door een toename van de shortseaverbindingen. Ook de spoorverbindingen zijn verder uitgebreid. De verbinding naar Milaan groeide van 3 naar 5 keer week en er is een pilotverbinding op Duisburg gestart.

Tevens hebben we in 2016 12 nieuwe bedrijven mogen verwelkomen en er is 12,5 hectare grond uitgegeven. De leegstand is gedaald tot onder de 1 procent. Door deze ontwikkelingen is ook de werkgelegenheid gegroeid. Voor het eerst in vijf jaar komt de directe en indirecte werkgelegenheid weer boven de 17.000 arbeidsplaatsen uit, een toename van 3 procent ten opzichte van 2015.

Het Havenschap heeft samen met de bedrijven op het haven- en industrieterrein op diverse wijzen geïnvesteerd in het versterken van de relatie met de omgeving. Niet alleen door het sponsoren van verenigingen en evenementen, maar ook door het organiseren van een open dag. Deze open dag op 22 oktober waaraan ruim 30 bedrijven deelnamen, trok meer dan 2.000 bezoekers en leverde positieve publiciteit op. De bestaande Burenraad, het overlegorgaan tussen bedrijven en omwonenden, heeft besloten zich om te vormen tot een nieuw overlegorgaan, de Omgevingstafel haven- en industrieterrein Moerdijk. Shell Moerdijk en het Havenschap Moerdijk hebben het voortouw genomen voor deze omvorming. Andere bedrijven, gemeenten en betrokken bewoners uit de omliggende woonkernen nemen deel. In 2017 zal deze nieuwe Omgevingstafel van start gaan, met als uitgangspunt transparante communicatie, gelijkwaardigheid ten aanzien van informatievoorziening, mogelijkheden voor constructief overleg en betrokkenheid bij besluitvormingsprocessen die gaan over voor bewoners belangrijke onderwerpen.

Naar aanleiding van de genoemde resultaten kunnen we concluderen dat in 2016 wederom belangrijke stappen zijn gezet in het realiseren van de ambities uit de Havenstrategie. Ook in 2017, als Havenbedrijf Moerdijk, blijven wij vasthouden aan de ingezette koers.

Ferdinand van den Oever

Directeur Havenschap Moerdijk tot en met 31 december 2016

I. Bestuur/Directie

Hieronder volgen achtereenvolgend de leden van de Raad van Bestuur, Dagelijks Bestuur en Directie in de periode van 1 januari tot en met 31 december 2016.

Raad van Bestuur

L.W.L. Pauli, voorzitter

T.H.R. Zwiers

F.P. Fakkers

L. Schreuders

D.J. Brummans

H.J.A. van Merrienboer

M.C. van der Wel

H.J.P.E. Koevoets

F.J. van den Oever, secretaris

Dagelijks Bestuur

L.W.L. Pauli, voorzitter

T.H.R. Zwiers

F.J. van den Oever, secretaris

Directie

F.J. van den Oever

II. Programma Ruimtelijke ontwikkeling, Milieu en Duurzaamheid

Ruimtelijke ontwikkeling

Visie

Ruimte is een schaars goed. Het Havenschap gaat bij de ruimtelijke ontwikkeling van het haven- en industrieterrein Moerdijk uit van duurzaam ruimtegebruik. De beschikbare ruimte op het terrein wordt efficiënt en effectief benut voor infrastructuur en voor bestaande en nieuwe bedrijfsvestigingen. Het Havenschap hanteert hierbij het principe 'juiste bedrijf op de juiste plek'. Daarnaast stelt het Havenschap planologische randvoorwaarden aan het ruimtegebruik, om de balans tussen People, Planet en Profit te waarborgen en draagvlak te creëren voor gemaakte keuzes op het gebied van ruimtelijke en landschappelijke inpassingen.

Wat willen wij bereiken

- Het Havenschap geeft de doorontwikkeling van het haven- en industrieterrein Moerdijk vorm vanuit een integrale gebiedsontwikkeling. Duurzame ruimtelijke en economische ontwikkeling vindt plaats met behoud van een goede milieukwaliteit. In het bestemmingsplan zijn de uitgangspunten geborgd als het gaat om onder andere clustervorming en geluid, alsmede specifieke aandacht voor externe veiligheid in het Industrial Park. Door het verkrijgen van experimenteer-ruimte vanuit de Crisis- en herstelwet kan innoverend met ruimtegebruik worden omgegaan. Dit wordt geregeld in een bestemmingsplan+. De aanwezige top-clusters en de infrastructuur kunnen daardoor worden versterkt en uitgebouwd. Met het bestemmingsplan+ kan aan bedrijven vroegtijdig duidelijkheid worden gegeven over vestigingscondities. Ook bij veranderende wet- en regelgeving op het gebied van externe veiligheid, hinder, geluid, Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)/Natura 2000 en de waterhuishouding biedt dit ruimtelijk instrument experimenteermogelijkheden.

Wat hebben wij daarvoor gedaan

1. Onder regie van provincie of gemeente opstellen van een bestemmingsplan+

In de begroting voor 2016 was voorzien in een herziening van het vigerende bestemmingsplan voor de groenstrook nabij Klundert, als eerste experiment

(een zogenaamd 'bestemmingsplan+') op het gebied van natuur en geluid in het kader van de Crisis- en herstelwet (Chw). Dit voornemen is echter ingehaald door twee ontwikkelingen. Ten eerste zou een geheel nieuw bestemmingsplan voor het haven- en industriegebied Moerdijk worden opgesteld, maar door een aantal noodzakelijke actualisaties (externe veiligheid en PAS-wetgeving) is dat niet meer gelukt in 2016. Ten tweede bleken bijzondere aspecten ('experimenten') op het gebied van natuur en geluid beter te realiseren met andere plannen, zoals een Beheerplan Beschermde Soorten en een Inpassingsplan Geluid. Het feitelijk opstellen van een bestemmingsplan+ heeft in 2016 daarom geen doorgang gevonden.

2. Certificeringstraject BREEAM-NL Gebiedsontwikkeling voor het Logistiek Park Moerdijk (LPM) starten

Dit certificeringstraject heeft niet plaatsgevonden in 2016, omdat het project LPM vertraging heeft opgelopen. Naar verwachting zal de Raad van State in 2017 een uitspraak doen. De BREEAM-certificering wordt daarom in 2017 alsnog opgepakt.

Milieu

Visie

Het Havenschap realiseert een duurzame groei en intensivering zonder toename van de milieudruk op de omgeving. Door het sluiten van decentrale ketens, het benutten van kansen en innovaties op het gebied van onder andere hernieuwbare energie, neemt de ecologische footprint niet toe.

Wat willen wij bereiken

- Het Havenschap plant nieuwe ontwikkelingen proactief en tijdig, in combinatie met een efficiënt vergunningsverleningsproces. Dit helpt bij het versterken van de verdere economische ontwikkeling op het terrein.
- Het Havenschap heeft een actueel inzicht in de milieuhygiënische belasting van de beheerde terreinen, door dit te monitoren. Dit inzicht is de basis om activiteiten waar mogelijk te verbeteren met als doel de ecologische footprint te verkleinen. Het Havenschap voldoet aan goed 'nabuurschap' door feitelijke milieu-informatie transparant en tijdig met de omgeving te communiceren, en door milieuprestaties en eventuele verbeteringen inzichtelijk te maken.

Wat hebben wij daarvoor gedaan

1. Opstellen geluidzonebeheerplan

Het geluidzonebeheerplan is in de loop van 2016, als gevolg van de experimenteermogelijkheden van de Crisis- en herstelwet, vervangen door een soort 'bestemmingsplan' voor geluid: het zogenaamde Inpassingsplan Geluid. Dit Inpassingsplan moet juridisch privaatrechtelijk én publiekrechtelijk (milieuvergunning) feitelijke handvatten bieden om geluidsruimte binnen de bestaande zone/contour te verdelen per bedrijf en te beheren voor het hele terrein. Daarbij moeten de economische ontwikkelingen nog steeds worden gefaciliteerd en niet geremd.

Medio 2016 is in het samenwerkingsverband Duurzame Verbindingen Moerdijk (DVM) een werkgroep, bestaande uit gemeente, provincie, Havenschap en bedrijven, gestart met het bepalen van de contouren van dit experimentele plan. Deze werkgroep richtte zich op het bepalen van de feitelijke inhoud van het plan (welke regels, welke methode, welke juridische vorm, etc.). Doordat het hier om een nieuw instrument gaat, heeft de werkgroep veel tijd besteed aan het verkennen van de mogelijkheden en beperkingen. Naar verwachting zal het eerste kwartaal van 2017 nodig zijn om de inhoud van het plan te bepalen. Mogelijk kan in het tweede kwartaal vervolgens vaststelling of instemming plaatsvinden door de stuurgroep DVM, gevolgd door formele vaststelling door gemeente of provincie als bevoegd gezag.

2. Opstellen Energieactieplan 2030

In 2015 zou een Energievisie vastgesteld worden, die in 2016 gevolgd zou worden door een actieplan. Omdat de Energievisie niet tot stand is gekomen in 2015, zou deze in 2016 alsnog moeten worden opgesteld. De DVM-werkgroep zocht in 2016 naar de juiste vorm voor dit document: een relatief abstracte visie of een concreet actieplan. Met name de betrokkenheid van de (grote) bedrijven is van groot belang om een aantoonbaar energie-effect te sorteren.

Mede door de beperkte investeringsmogelijkheden bij bedrijven (o.a. door de lage (fossiele) energie-prijzen) in energieprojecten, bleek het bedrijfsleven zich niet te willen committeren aan een algemeen energieproject. Daarom werd een koerswijziging in de aanpak noodzakelijk: geen visie, maar een zo concreet mogelijk programma was nodig. Dit programma sluit aan op al bestaande inspanningen van de bedrijven zelf.

In gezamenlijkheid is ervoor gekozen om binnen lopende trajecten voor energiebesparing de verbinding tussen bedrijven te leggen en door de mogelijke combinatie van projecten een nog beter resultaat te halen.

Voor de overige bedrijven zal een set van meer generieke maatregelen en tools

(zoals zonne-energie op daken, energieconsulent, etc.) opgenomen worden, inclusief een concreet proces voor implementatie ervan. Door deze koerswijziging wordt het programma pas in het eerste kwartaal van 2017 opgesteld en mogelijk aan het eind van het tweede kwartaal afgerond.

3. Hercertificering Port Environmental Review System van European Seaports Organisation

De European Sea Ports Organisation (ESPO) heeft de haven van Moerdijk op 12 oktober 2016 opnieuw gecertificeerd voor haar inspanningen op het gebied van duurzaamheid en milieu. De PERS-certificering is een onderdeel van het Ecoports Programma van ESPO. PERS is de enige havenspecifieke standaard voor duurzaamheid. De certificering is uitgevoerd door Lloyd's Register Quality Assurance. Het PERS-certificaat is twee jaar geldig. Met de certificering heeft de haven van Moerdijk aangetoond dat het de milieuwetgeving onder controle heeft en iedere twee jaar stappen zet om de impact op de omgeving te verkleinen.

Duurzaamheid

Visie

Het haven- en industrieterrein Moerdijk ontwikkelt zich tot het knooppunt van duurzame logistiek en procesindustrie in de Vlaams-Nederlandse Delta. Daarbij wordt ingezet op een duurzame, klimaatbestendige en energieneutrale omgeving met een balans in People, Planet en Profit. De bedrijfsprocessen zijn vergroend en de ecologische footprint is zo beperkt mogelijk. Bedrijven werken intensief samen in decentrale ketens (circulaire economie) en leveren een bijdrage aan een duurzaam sociaal economisch leefklimaat in de regio.

Het Havenschap is een actieve partner voor de bedrijven op dit gebied en heeft een voorbeeldfunctie. Daarom zorgt het Havenschap ervoor dat de eigen bedrijfsvoering zo duurzaam mogelijk is, inclusief de invulling van commerciële activiteiten en het beheer van de openbare ruimte.

Wat willen wij bereiken

- Het Havenschap verbindt bestaande en nieuwe bedrijven door ze te clusteren. Zo kunnen synergie- en efficiëntievoordelen worden behaald. Reststromen zoals stoom, warm water en CO2 worden daarbij ingezet als vernieuwde grondstof. Zo worden duurzaamheidsinitiatieven van het bedrijfsleven zelf versterkt en ondersteund. Door ontwikkeling en exploitatie van innovatieve, 'slimme' opslagsystemen van zon- en windenergie wordt het huidige elektriciteitsnetwerk efficiënter

en duurzamer. Onbalansen kunnen hiermee worden voorkomen. Al deze ontwikkelingen leveren een bijdrage aan het realiseren van een klimaatbestendig en energieneutraal haven- en industrieterrein.

Wat hebben wij daarvoor gedaan

1. Een bijdrage leveren aan het onderzoek naar de oprichting van een warmte-bedrijf Moerdijk

Het plan voor het opstarten van de volgende uitwerkingsfase van Energyweb XL is medio 2016 door Gedeputeerde Staten vastgesteld. In het tweede deel van 2016 is de concrete businesscase verder uitgewerkt en is er een intentieovereenkomst met Enexis gesloten voor verder onderzoek naar de mogelijkheid van het oprichten van een exploitatie-entiteit. Een en ander zal verder in 2017 tot een resultaat moeten leiden. Het Havenschap is hierin volgend.

2. Realisatie van twee nieuwe 'duurzame verbindingen' tussen nieuwe en reeds gevestigde bedrijven

In 2016 zijn geen nieuwe verbindingen tot stand gekomen. Er zijn wel veel potentiële mogelijkheden onderzocht. Daarbij bleek dat de investeringsbereidheid in voorzieningen (leidingen, stoomturbines) om restwarmte en/of CO2 te gebruiken niet hoog te zijn, onder meer door de lage (fossiele) energieprijzen. Ook leert dit traject dat de realisatie van dit soort collectieve voorzieningen feitelijk niet kunnen zonder betrokkenheid van de overheid. De betrokkenheid van clustercommissaris Jaap Hoogcarspel van het industriecluster Rotterdam-Moerdijk is daarom in dit proces van belang.

3. Start eerste pilot uitwerking Natuurmanagementplan 2030

In 2016 is gewerkt aan een vervolg op het Natuurmanagementplan. Dat heeft geleid tot het opstellen van een Managementplan Beschermde Soorten (MBS). Dit MBS voorziet in:

1. een generieke ontheffing (jaarrond) beschermde soorten;
2. een ontheffing tijdelijke natuur; en
3. een gedragscode zorgvuldige omgang beschermde soorten.

Op basis van dit MBS hoeven niet meer voor elke activiteit op het terrein aparte ontheffingstrajecten te worden doorlopen. In opdracht van de DVM-werkgroep is in 2016 een soorteninventarisatie gedaan en vertaald in soortgerichte werkprotocollen en gedragscodes.

Eind 2016 was een concept-MBS gereed. Deze was al afgestemd op de nieuwe Wet Natuurbescherming (per 1 januari 2017). Door de decentralisatie van rijk naar provincies is er echter variatie per provincie in beschermingsstatus van

bepaalde plant- en diersoorten ontstaan. Zo zijn in Noord-Brabant de marter-achtigen zwaarder beschermd dan in andere provincies. Dit heeft ertoe geleid dat er enige kennisleemtes bleken te zijn in de aanwezigheid van beschermde soorten op het haven- en industrieterrein Moerdijk. Deze zijn opgelost en worden in de rapportage verwerkt. Dit betekent echter dat het MBS pas in het eerste kwartaal van 2017 zal worden vastgesteld.

4. Onderzoek naar het versterken van de Sassenplaat als uitwijkmogelijkheid voor kustbroedvogels

In de loop van 2016 is gebleken dat de andere zeehavens in de Vlaams-Nederlandse Delta vergelijkbare problematiek rond kustbroedvogels hebben en er meerwaarde werd gezien in een gezamenlijke aanpak. Dit heeft geleid tot een gezamenlijke aanbesteding om het onderzoek op te zetten en uit te voeren. Inmiddels is de opdracht verleend en het onderzoek gestart. Naar verwachting is het onderzoek en de daaruit voortvloeiende aanpak in 2017 afgerond.

Wat heeft het gekost

	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Programma Ruimtelijke ontwikkeling, Milieu en Duurzaamheid			
Opbrengsten	85	78	85
Kosten	-309	-254	-235
Totaal	-224	-177	-151

Alle bedragen x 1.000 euro (€)

Het financiële resultaat is € 47.000 negatief ten opzichte van de begroting.

- + € 8.000** **Meer opbrengsten met name door:**
 - Meer bijdragen Samenwerking Duurzame Verbindingen (DVM). Tevens zijn de bijdragen aan het milieumonitoringsrapport 2015 hoger dan begroot.
- € 55.000** **Meer kosten met name door:**
 - Meer advieskosten in het kader van de werkgroepen geluid en energie van Duurzame Verbindingen Moerdijk (DVM).

III. Programma Infrastructuur en Beheer

Infrastructuur

Visie

Het Havenschap zorgt voor duurzaam (door)ontwikkelen van arealen binnen het beheergebied, zodat bedrijven optimaal kunnen opereren. Goede faciliteiten zorgen immers voor een sterke uitgangspositie. Daarbij gebruiken wij alle modaliteiten: weg, water, spoor en (buis)leiding. Om dit te bereiken zet het Havenschap in op goede relaties en overlegstructuren met collegabeheerders en externe partners, zoals de gemeente Moerdijk, Waterschap Brabantse Delta, Rijkswaterstaat, ProRail en LSned.

De werkzaamheden voert het Havenschap projectmatig uit, in overleg met de betrokken bedrijven en binnen de gestelde kaders van budget, tijd en kwaliteit. Projectmanagement blijft in handen van het Havenschap, de voorbereiding en uitvoering wordt via tenders en marktuitvragen bij externe partijen belegd. In de ontwerpfase van deze werkzaamheden is gedegen aandacht voor duurzaamheids- en innovatieaspecten in zowel inhoud, contractvorm als gunningscriteria die toepasbaar zijn in de realisatie en het beheer. Voorwaarde hierbij is dat deze aspecten de total cost of ownership en life cycle costing gunstig beïnvloeden.

Wat willen wij bereiken

- De arealen van het haven- en industrieterrein, en daarmee de vervoersmodaliteiten weg, water, spoor en (buis)leiding, zijn en blijven geschikt voor marktontwikkelingen en –vragen, veranderde wet- en regelgeving en verandering in samenwerkingen. Dit wordt bereikt door een integrale benadering en op een maatschappelijk verantwoorde wijze. De integrale beleving van het terrein door de klant is hiermee doelmatig, koersvast en toekomstgericht.

Wat hebben wij daarvoor gedaan

1. LPM geschikt maken voor uitgifte

Het opstellen van een contract dat kan worden aanbesteed om uiteindelijk LPM geschikt te maken voor uitgifte was uitgesteld, omdat dit verbonden is aan het onherroepelijk worden van het Provinciaal Inpassingsplan (PIP). In het tweede kwartaal heeft de provincie het PIP hernieuwd vastgesteld. Daarop is het Havenschap gestart met het opstellen van het contract om LPM gefaseerd

bouwrijp te kunnen maken. Tevens is een herstart gemaakt met diverse voorbereidende onderzoeken naar niet gesprongen explosieven, waterhuishouding en tijdelijke depotvorming.

2. Uitvoeren van een planstudie spoor

In 2016 vonden diverse bijeenkomsten met stakeholders plaats die gericht waren op het inventariseren van de groeiprognoses, knelpunten in de huidige situatie en knelpunten op middellange termijn op het spoor. Op basis van deze gesprekken is een plan van aanpak voor de planstudie gemaakt.

Dit plan van aanpak is voorgelegd aan de provincie Noord-Brabant, die heeft besloten voor 50% bij te dragen in de kosten van de onderzoeksfase in de vorm van subsidie. In het vierde kwartaal is gestart met de uitvoering van deze planstudie.

De planstudie geeft op basis van de uitwerking van diverse scenario's aan wat er op het vlak van infrastructuur, organisatorisch en vanuit veiligheidsoogpunt op korte, middellange en lange termijn noodzakelijk is. Het is de verwachting dat het rapport eind eerste kwartaal 2017 gereed is.

3. Uitvoeren van de kortetermijnmaatregelen die voortkomen uit een verkeersveiligheidsaudit wegen

Uit de verkeersveiligheidsaudit kwam onder meer naar voren dat er vanuit het zichtveld van de weggebruiker niet overal éénduidigheid is in de inrichting van wegen, inritten en kruispunten. Ook kwam hierbij het categoriseren van de diverse typen wegen aan de orde, zoals gebiedsontsluitingswegen en gebieds-toegangswegen. In het project Renovatie Middenweg/Orionweg is afgesproken dat deze aandachtspunten omgezet worden naar inrichtingsaanpassingen. Deze dienen tevens als pilot voor de overige infrastructuur die de komende jaren in grootschalig onderhoud komen. In 2016 zijn in dit project het vrachtwagen-parkeren in blauwe zone, het uniformeren van inritten, aanpassen van voorrang-situaties, aanbrengen van belijningen en versmallingen van de weg gerealiseerd.

4. Uitvoeren van de kortetermijnmaatregelen die voortkomen uit een verkeersveiligheidsaudit spoorwegovergangen

In 2015 is een verkeersveiligheidsaudit spoorwegovergangen uitgevoerd. De hieruit voortkomende maatregelen zijn in 2016 verder uitgewerkt en samen met ProRail besproken met gemeente en politie. Na hierover overeenstemming te hebben bereikt, is een concreet aanbesteedbaar pakket aan werkzaamheden opgesteld. Door wisseling in procesaannemer bij ProRail zal de uitvoering pas in 2017 plaatsvinden.

5. De voorbereidingen worden getroffen voor realisatie van de kade van het Industrial Park

In 2015 is een deel van de Westelijke Insteekhaven uitgegeven aan KLK Dr. W. Kolb voor realisatie van een jetty met aan de landzijde een tankpark. Eind 2015 is in gezamenlijkheid een programma van eisen opgesteld en is ook een ontwerp gemaakt voor een ondergrondse leiding die dit tankpark verbindt met de bestaande locatie van Kolb aan de Westelijke Randweg. In 2016 is de jetty, het tankpark en de leiding gerealiseerd. In 2017 worden de faciliteiten getest om naar alle waarschijnlijkheid in het tweede kwartaal 2017 de eerste schepen te kunnen ontvangen. De jetty is dusdanig ontworpen dat hier naar het zuiden toe naadloos een kade kan worden ontwikkeld om de rest van dit gebied voor schepen te ontsluiten.

Beheer nat

Visie

Het Havenschap heeft een goed bereikbaar en beschikbaar nat areaal, inclusief de kades en bodemligging van de insteekhavens. Met een optimale bereikbaarheid en beschikbaarheid van het areaal faciliteert het Havenschap het bedrijfsleven tegen acceptabele kosten. Het Havenschap heeft als regieorganisatie het dagelijks beheer van dit areaal uitbesteed met een integraal beheercontract aan een marktpartij. Het areaal nat heeft een gegarandeerde kwaliteit en beschikbaarheid, die essentieel is voor de bedrijfsvoering van ons en onze klanten. Wet- en regelgeving, maatschappelijk verantwoord ondernemen, beheren met visie en respect voor milieu en leefomgeving staan hierbij centraal.

Wat willen wij bereiken

De beheerde kapitaalgoederen haven, kades en pieren zijn goed bereikbaar en beschikbaar voor de zee- en binnenvaartschepen die Moerdijk kunnen bereiken. Duurzaamheid, life cycle costing benadering, proactief onderhoudsmanagement en systeem-gerichte contractbeheersing (SCB) zijn hierbij het uitgangspunt.

Wat hebben wij daarvoor gedaan

1. De haven wordt gefaseerd op contractuele diepte gebracht

In 2015 zijn alle insteekhavens, met uitzondering van de Roode Vaart, op diepte gebracht. De werkzaamheden aan de insteekhaven Roode Vaart zijn eind 2015 aanbesteed en in 2016 opgeleverd.

Het laatste deel van het Hollandsch Diep rondom Shell Moerdijk en de verbinding tussen de Noordelijke Insteekhaven en de vaargeul in het Hollandsch Diep zal

in 2017 ter hand worden genomen. Deze vaargeul in het Hollandsch Diep wordt onder de verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat gebaggerd.

2. Herijken van de (financiële) voorzieningen voor de natte infrastructuur en baggeren

Eens in de vier jaar herziet het Havenschap de plannen die als onderlegger voor de voorzieningen dienen. In 2016 is deze herziening weer uitgevoerd. Hiervoor zijn samen met contractpartners inspecties gedaan en is op basis van de huidige gewenste kwaliteiten en de staat van het areaal het meerjareninvesteringsprogramma opgesteld.

Hieruit is gebleken dat er in de afgelopen periode van vier jaar geen noemenswaardige toename van areaal is of sprake is van versnelde degeneratie, waardoor de conceptdotatie nagenoeg hetzelfde is gebleven.

Ook is in 2016 het beheerproces en de systematiek van de beheerplannen en fondsvorming vastgelegd. Dit was al lange tijd de basis voor de herijking, maar dit is hiermee formeel vastgelegd. Naar aanleiding hiervan zal in 2017 worden bekeken of de gewenste kwaliteit nog steeds passend is voor het zeehaven- en industrieterrein Moerdijk.

Beheer droog

Visie

Het Havenschap streeft naar een schoon, heel en veilig haven- en industrieterrein Moerdijk. Duurzaamheid, (door)ontwikkelen van arealen binnen het beheergebied en optimale beschikbaarheid gaan hierbij hand in hand.

Met een optimale beschikbaarheid van het areaal faciliteert het Havenschap het bedrijfsleven tegen acceptabele kosten. Het areaal vormt daarmee een visitekaartje voor het Havenschap en de gevestigde bedrijven op het haven- en industrieterrein. Het Havenschap heeft het dagelijks beheer van de openbare ruimte uitbesteed met een integraal beheercontract aan een marktpartij. Contracteisen zijn vanuit systeemgericht contractbeheer gebaseerd op vastgestelde normen zoals de NEN en CROW. Hiermee heeft het Havenschap ook de budgetten voor de middellange en lange termijn bepaald, zodat continuïteit gewaarborgd is. Continue aandacht voor onderdelen als wet en regelgeving, maatschappelijk verantwoord ondernemen, beheren met visie en respect voor milieu en leefomgeving is en blijft geborgd.

Wat willen wij bereiken

De door het Havenschap beheerde kapitaalgoederen wegen (inclusief wegmeubilair),

riool (inclusief gemalen), groen, kunstwerken en openbare verlichting zijn goed bereikbaar en beschikbaar. Duurzaamheid, life cycle costing benadering, proactief onderhoudsmanagement en systeemgerichte contractbeheersing (SCB) zijn hierbij het uitgangspunt. Op die manier dragen deze kapitaalgoederen bij aan de realisatie van de ambities en ontwikkelingen van het haven- en industrieterrein.

Het Havenschap kan te allen tijde de staat van haar complete areaal aantonen.

Op functionele eisen kan het Havenschap op afstand sturing geven aan het beheer.

Daarmee blijft het areaal fungeren als visitekaartje voor ons en het bedrijfsleven.

De duurzaamheidsambities van het Havenschap worden ook in dit programma gerealiseerd. Zo zorgt het Havenschap ervoor dat bedrijven en werknemers het werken op en bezoeken van het haven- en industrieterrein als aangenaam en prettig ervaren.

Wat hebben wij daarvoor gedaan

1. Opstellen en vaststellen van een roadmap riolering en watersysteem

Deze roadmap is in 2016 opgesteld en behelst één totale geïntegreerde aanpak van het watersysteem. Hierin hebben de onderstaande onderdelen een plek gekregen:

- Roadmap Riolering en Watersysteem Havenschap, waarin wettelijke en zakelijke doelstellingen zijn weergegeven;
- Afspraken met Waterschap Brabantse Delta over afvalwaterstromen en de mogelijkheden om deze in de toekomst op te vangen;
- Afspraken met gemeente over afvalwaterstromen en de mogelijkheden om deze in de toekomst op te vangen;
- Afsluiten van overeenkomsten waarin de eerder genoemde afspraken SMART zijn beschreven.

Daarmee is de roadmap een inhoudelijke vertaling geworden van de rioleringszorg die formeel bij de gemeente is belegd. Deze roadmap is onderdeel van de rioolovereenkomst tussen Havenbedrijf Moerdijk en gemeente Moerdijk.

2. Ombouwen van de eerste gemalen

In 2015 is onderzocht welke van de negen gemalen ombouw en/of renovatie behoeven. Hieruit is gebleken dat gemaal G de hoogste prioriteit heeft voor grootschalige renovatie. In het tweede kwartaal heeft de aanbesteding hiervoor plaatsgevonden. De daadwerkelijke ombouw is later gestart, omdat het renovatieproject Middenweg/Orionweg waaraan gemaal G ligt, is uitgelopen. De verwachting is dat de ombouw in maart 2017 gereed is.

3. Herijken van de (financiële) voorzieningen voor droge infrastructuur en riolering

Eens in de vier jaar herziet het Havenschap de plannen die als onderlegger voor

de voorzieningen dienen. In 2016 is deze herziening weer uitgevoerd. Hiervoor zijn samen met contractpartners inspecties gedaan en is op basis van de huidige gewenste kwaliteiten en de staat van het areaal het meerjareninvesteringsprogramma opgesteld. Hieruit is gebleken dat er in de afgelopen periode van vier jaar geen noemenswaardige toename van areaal is of sprake is van versnelde degeneratie, waardoor de conceptdotatie nagenoeg hetzelfde is gebleven. Ook is in 2016 het beheerproces en de systematiek van de beheerplannen en fondsvorming vastgelegd. Dit was al lange tijd de basis voor de herijking, en is nu formeel vastgelegd. Naar aanleiding hiervan zal in 2017 worden bekeken of de gewenste kwaliteit nog steeds passend is voor het zeehaven- en industrieterrein Moerdijk. De besluitvorming over de vaststelling van de gewenste kwaliteiten en de hoogte van de dotaties zal plaatsvinden in het reguliere begrotingsproces.

4. Uitvoering van visie op openbare verlichting en het project vervanging verlichting door duurzaam LED

In de Wegenstructuurvisie 2030 is het vervangen van de openbare verlichting door LED opgenomen. Daarnaast is aangegeven dat dit eveneens de kansen geeft om dit project te koppelen aan zowel verkeersveiligheid als veiligheid in bescherming van eigendommen (safety en security).

In 2014 is een pilot gedaan met LED inclusief regelbaarheid en stuurbaarheid op de Energieweg. Het systeem dat als beste naar voren kwam, bepaalt de lichtintensiteit gebaseerd op menselijke aanwezigheid. De verlichting wordt gedimd wanneer er niemand in de buurt is. Zodra er activiteit wordt gedetecteerd (voetganger, fietser of auto) wordt de lichtintensiteit verhoogd. Hierdoor wordt een omgeving gecreëerd die rekening houdt met het milieu: vermindering van het energieverbruik, CO₂-uitstoot en lichtvervuiling. Daarnaast kan bij een calamiteit de volledige verlichting op afstand op 100% worden gezet.

Aan de hand van een risicoanalyse is vastgesteld wat de optimale fasering van de uitvoering is voor 2016, 2017 en 2018. Naar aanleiding daarvan wordt het gebied Middenweg/Orionweg als eerste opgepakt. De daadwerkelijke ombouw is pas in december gestart, omdat het project Renovatie Middenweg/Orionweg is uitgelopen. Het project is in januari 2017 opgeleverd.

5. Invulling geven aan de in 2015 vastgestelde visie op wachtvoorzieningen voor vrachtverkeer

Op het haven- en industrieterrein van Moerdijk is sprake van een groeiend aantal klachten over het parkeergedrag van vrachtautochauffeurs. In 2015 is ingestemd met het Beleidsplan Vrachtautoparkeren – Hoofdlijnen. Hierin zijn stappen opgenomen die het Havenschap wil zetten om - samen met alle betrokken stakeholders - de

problematiek van het vrachtautoparkeren op korte en lange termijn op te lossen. De parkeertafel, een overleg met alle betrokkenen, is begin 2016 voor het eerst bijeengekomen en heeft daarna de gevoeligheden rondom de problematiek geïnventariseerd. Vervolgens is een parkeertafel werkgroep geformeerd, waarin de bedrijvenvereniging BIM, politie, gemeente en Rijkswaterstaat zijn vertegenwoordigd. In 2016 zijn de volgende activiteiten uitgevoerd:

- tellingen op verschillende momenten voor de probleemanalyse;
- gesprekken met belanghebbende bedrijven/transporteurs;
- gesprekken met commerciële partijen over het beheer van parkeerplaatsen;
- gesprekken met andere grote gebieden waar al parkeeroplossingen zijn geïmplementeerd;
- ontwikkelen van een concept voor toezicht en handhaving in samenspraak met politie en gemeente. Dit concept is als pilot ingevoerd op het traject Middenweg/Orionweg.

De resultaten van deze acties en gesprekken worden door de werkgroep vertaald naar mogelijke oplossingsrichtingen. Het doel is om zowel voor de korte als voor de lange termijn een oplossing te vinden voor het vrachtautoparkeren.

Wat heeft het gekost

	Gerealiseerd 2015	Budget 2016	Gerealiseerd 2016
Programma Infrastructuur en Beheer			
Opbrengsten nat	272	218	-
Opbrengsten droog	2.458	2.298	2.388
Kosten Beheer nat	-1.284	-1.319	-1.405
Kosten Beheer droog	-4.098	-4.253	-3.276
Totaal	-2.652	-3.056	-2.294

Alle bedragen x 1.000 euro (€)

Het financiële resultaat is € 404.000 positief ten opzichte van de begroting.

Opbrengsten beheer nat

+ € 54.000

Meer opbrengsten met name door:

- Vergunningen over het jaar 2015, welke in het verslagjaar 2016 zijn verwerkt.

Opbrengsten beheer droog

+ € 160.000

Meer opbrengsten met name door:

- Meer rioolheffing. De rioolheffing in het jaar 2016 ligt in lijn met de jaarrekening 2015. Hierdoor kan gesteld worden dat de begroting 2016 te laag was.
- Meer overige opbrengsten onder ander een garantievergoeding voor herstel van de D'Entree.
- Daarentegen minder spooropbrengsten door de terugname van een terrein.

Zie ook tabel Opbrengsten droog hieronder.

Opbrengsten droog Infrastructuur en Beheer	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Vergunningrechten	535.873	510.000	510.944
Huuropbrengst stoomleiding	59.288	59.389	59.021
Spoorlijngebruik	458.869	524.994	470.479
Bijdrage riolering	6.734	7.258	6.788
Rioolheffing	1.375.603	1.192.676	1.339.419
Overige huuropbrengsten	128	0	21
Overige opbrengsten	21.178	3.516	862
Totaal	2.457.673	2.297.833	2.387.534

Alle bedragen in euro's (€)

Kosten beheer nat

+ € 35.000

Minder kosten met name door:

- Met name minder afschrijvingskosten door terugname van een kade.
- Daarentegen meer onderhoudskosten aan een terrein, meer advieskosten en meer kosten uitvoering en beheer nat door extra onderhoud aan fenders.

Kosten beheer droog

+ € 155.000

Minder kosten met name door:

- Door wisseling van de service provider spoor bij ProRail kunnen de in 2016 geplande quick wins op verbetering spoorwegovergangen pas in 2017 worden uitgevoerd.
- Planstudie spoor zou in 2016 afgerond worden. Deze schuift door naar 2017. Deze kosten komen ten laste van de reserve ontwikkelingen.

- Minder kosten op beheer omdat gereserveerde kosten uit 2015 zijn vrijgevallen.
- Daarentegen komen de kosten onroerend zaakbelasting ten laste van de exploitatie in tegenstelling tot wat in de begroting was opgenomen. De reden hiervan is een gewijzigde richtlijn voor het mogen toerekenen van kosten aan grondexploitaties (notitie "grondexploitaties 2016").

IV. Programma Commerciële exploitatie

Exploitatie droog

Visie

Het haven- en industrieterrein Moerdijk ontwikkelt zich tot het knooppunt van duurzame logistiek en procesindustrie in de Vlaams-Nederlandse Delta. Het chemisch cluster van Moerdijk vormt in 2040 samen met de andere havens in deze Delta één petrochemisch complex van wereldschaal, dat zich onderscheidt door duurzaamheid, efficiency, ruimtelijke kwaliteit en kennis. Om dit te bereiken heeft Moerdijk heeft een concurrerend vestigingsklimaat met concurrerende uitgifteprijs van gronden.

Wat willen wij bereiken

Het Havenschap wil een concurrerende positie innemen als meest inlands gelegen zeehaven van Nederland. Om deze positie te bereiken, werkt het Havenschap aan concurrerende uitgifteprijs van gronden en zorgt het voor een goede weg-, water-, buisleiding- en spoorinfrastructuur. Dit zijn belangrijke randvoorwaarden voor een goed vestigingsklimaat.

Het Havenschap richt zich op een jaarlijkse gronduitgifte van ten minste 5 hectare, het vullen van ongebruikte kavels in bezit van derden en het invullen van bestaande bouw. Daarbij kiest het Havenschap specifiek voor het versterken en uitbouwen van bedrijven uit de topclusters chemie en biobased economy, maintenance (Industrial Park) en logistieke activiteiten zowel in bestaand havengebied als op het Logistiek Park Moerdijk (LPM). Vanuit de clustergedachte streven we naar het juiste bedrijf op de juiste plaats. Daarbij wordt ook naar zuinig ruimtegebruik en optimale synergie tussen bedrijven onderling gekeken om sterke clusters van bedrijven te bouwen.

Wat hebben wij daarvoor gedaan

1. Uitbreiding logistieke activiteiten

Voor het verhogen van de containerstromen en daarmee het versterken van de containerpositie van Moerdijk is uitbreiding van opslagruimte cruciaal. De interesse van logistiek dienstverleners voor het Logistiek Park Moerdijk is groot. Met name de behoefte aan grote kavels voor de ontwikkeling van logistieke campussen is merkbaar. De daadwerkelijke acquisitie voor het LPM zal van start gaan nadat het Provinciaal Inpassingsplan onherroepelijk is geworden. In het bestaand gebied is vooral ingezet op het vergroten van ons aanbod op

ADR opslag. David Hart Groep (DHG) heeft een eerste fase van circa 45.000m² daarvoor opgeleverd op het Industrial Park. In totaal zullen zij daar circa 18 hectare ontwikkelen. Ook in het koelvries- en verssegment is de eerste klant aange-trokken. Lidl ontwikkelt direct naast de containerterminal van MCT een bananen-rijperij (circa 4 hectare). Tevens wordt daar de opslagcapaciteit uitgebreid met 10 hectare. Ook binnen de andere strategische marktsegmenten zijn uitbreid-ingen van opslagruimte gerealiseerd: Van der Helm Hudig Moerdijk zal een extra 20.000m² logistiek vastgoed realiseren en daarmee haar positie op Moerdijk in het fashionsegment verdubbelen. DHG heeft tweede fase aan de Logistic Bou-levard opgeleverd (ca 20.000m²) en verhuurd aan Base Logiscs en MacLean. De totale hoeveelheid leegstaand vastgoed op Moerdijk is teruggebracht naar minder dan 10.000 m² (minder dan 1% van het totaal aan vastgoed).

2. Versterken chemisch cluster

Samen met Shell zijn gesprekken gevoerd met diverse ethyleen-partijen. Mede vanwege de lage olieprijs zijn daar nog geen haalbare business cases uit voort-gekomen. Wel is de propositie van Moerdijk naast die van Antwerpen, Terneuzen en Rotterdam een interessante vanwege de directe ligging aan de pijpleiding in combinatie met de spoor aansluiting.

Op het gebied van bioraffinage zijn 14 partners bereid gevonden om gezamenlijk een proeftuin pyrolyse op te richten. De subsidieaanvraag aan OPZuid hiervoor van circa 3 miljoen is goedgekeurd. De formele kick-off zal in het eerste kwartaal van 2017 gepland worden.

Een waardevolle aanwinst voor het recyclingcluster is Mitsubishi Materials Corporation die zich op het IPM hebben gevestigd (circa 3 hectare) met een recycle-activiteit van kostbare metalen uit IT-waste products.

Samen met BMC zijn aan twee partijen aanbiedingen gedaan voor co-siting op de beschikbare 3 hectare van BMC met gebruik van restwarmte. Ondanks dat deze partijen gekozen hebben voor locaties elders wordt vanuit duurzame ver-bindingen gekeken naar mogelijkheden voor cofinanciering van de benodigde warmte-infrastructuur voor derden.

3. Vergroten van de synergie van het chemisch complex binnen Vlaams-Nederlandse Delta

De studie naar mogelijke synergieversterkende maatregelen is voor het in-dustriecluster Rotterdam-Moerdijk uitgewerkt in een meerjaren actieprogramma (Actieplan versterken industriecluster Rotterdam-Moerdijk). Met de clustercom-missaris zijn afspraken gemaakt over het uitdiepen van kansen voor duurzame verbindingen en het pyrolysecluster.

4. Acquisitiekracht en innovativiteit versterken

De aansluiting met de logistieke topagenda is versterkt door samen met TNO een innovatieprogramma "Haven van de toekomst" op te zetten. Hieraan doen acht logistieke dienstverleners uit Moerdijk mee. Het project zal in 2017 tot een logistieke innovatieagenda leiden.

Aanbod van goed personeel versterkt de acquisitiekracht. Daarom is een samenwerking aangegaan met het WerkgeversServicepunt (WSP). Het WSP heeft toegang tot het grootste personeelsbestand van werkzoekenden uit de regio en kunnen daarmee bedrijven helpen met het aantrekken van geschikte kandidaten. Samen met BOM en Rewin is een acquisitieplan opgesteld voor Moerdijk. De proposities voor chemie en logistiek zijn opgenomen in de Holland Library van Nederland Distributieland (NDL). Met Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA) en NDL is deelgenomen aan de bio-chemiebeurs in San Diego en aan Transport Logistic China in Shanghai. Ook is een bijdrage geleverd aan het jaarlijkse biobased event van de Biobased Delta. Het Havenschap heeft tevens deelgenomen aan de NT dagen van Nieuwsblad Transport.

Exploitatie nat

Visie

Het Havenschap zet in op duurzame groei van de overslag in de haven tot 26 miljoen ton in 2030. Het verhogen van de goederenoverslag is van belang om de kritische massa te generen die noodzakelijk is om nieuwe short sea lines aan te trekken. Ook is de groei in goederenoverslag nodig voor de verdere uitbouw van Moerdijk als multimodaal logistiek topcluster. Als extended gate is de haven van Moerdijk een geïntegreerd onderdeel van de logistiek van de hub-havens Rotterdam en Antwerpen. Het haven- en industrieterrein is multimodaal ontsloten en volwaardig onderdeel van de Europese goederencorridors. Om de duurzame groei van de overslag te realiseren en tevens de concurrentie aan te kunnen, heeft het Havenschap een scherp concurrentieprofiel als meest inlands gelegen zeehaven van Nederland.

Wat willen wij bereiken

Het Havenschap neemt een concurrerende positie in als meest inlands gelegen zeehaven van Nederland. Om deze positie te realiseren, werkt het Havenschap aan optimale dienstverlening door stuwadoors, slimme logistieke oplossingen, concurrerende prijzen en optimale ondersteunende diensten als ICT- en douanefaciliteiten te bieden. Deze faciliteiten maken het onderscheid op grond waarvan partijen voor de haven van Moerdijk kiezen.

Het Havenschap richt zich op het vergroten van de overslag door het vervullen van de extended-gatefunctie voor de mainports Rotterdam en Antwerpen. Daarnaast wil het Havenschap zijn marktaandeel in short-seashipping op Verenigd Koninkrijk en Baltische Staten verviervoudigen. Dat geldt tevens voor het aandeel spoorgoederenvervoer. De duurzaamheidspropositie richt zich op de combinatie van waardedoelvoegende logistiek en waardecreërende procesindustrie.

Wat hebben wij daarvoor gedaan

1. Extended-gatefunctie uitbouwen

Moerdijk functioneert voor alle rederijen en Rotterdamse terminals, waaronder RWG als extended gate, maar het volume binnenvaartcontainers blijft helaas nog achter bij de prognose. Oorzaken hiervoor zijn onder andere de problemen op Rotterdamse terminals met de afhandeling van de binnenvaart, en de sterke prijsconcurrentie van de truck waardoor de modal shift terug naar truck merkbaar is. Kijkend naar het aantal nieuw aangetrokken logistieke dienstverleners is de verwachting wel dat het volume containers vanaf volgend jaar zal toenemen, op het moment dat de bouwactiviteiten zijn afgerond.

Met Tilburg en Oosterhout zijn afspraken gemaakt over een efficiëntere bargeverbinding, met als resultaat dat er volume van de weg is gehaald. De bargeverbinding heeft inmiddels een frequentie van twee keer per dag, vijf dagen per week. Met de betere bezettingsgraad op de barge is de volgende uitdaging om ook de verbinding met Rotterdam verder te optimaliseren.

Tevens is onderzocht of op een kavel aan de Middenweg (circa vijf hectare) een zogenaamd Coolport- Moerdijk-concept past. Inmiddels is hiervoor door één van de beoogde klanten een border-inspection-point-aanvraag bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) ingediend. Indien deze afgegeven wordt, zal dit een erkenning zijn van de directe bereikbaarheid van Moerdijk voor zeeschepen met bijvoorbeeld bevroren vis en vlees.

In het tankcontainer segment is met Newport, één van de grotere spelers, een pilotproject opgezet om te onderzoeken of het haalbaar is om hun fysieke depot van tankcontainers op Moerdijk te situeren. Hun depotfaciliteiten waren voorheen ondergebracht bij andere spelers in Antwerpen en Rotterdam. Indien de pilot slaagt, levert dit een substantiële stroom containers voor Moerdijk op.

2. Shortsea en spoorverbindingen uitbouwen

Port of Moerdijk is er in geslaagd de nieuwe Noorse shortsearederij ViaSea aan te trekken. Hiermee biedt Moerdijk wekelijkse afvaarten naar Oslo. Op het Verenigd Koninkrijk is het volume gestegen en het aantal afvaarten verhoogd naar elf keer per week. Hiervoor heeft A2B-online een vijfde schip in de vaart genomen. Ook is Port of Moerdijk aan de Europese Unie gepresenteerd als best practice in het shortseasegment.

Voor het succes in shortsea zijn hoogfrequente treinverbindingen cruciaal. De treinverbinding naar Milaan is in frequentie verhoogd van drie naar vijf maal per week. De pilot met de treins Shuttle op Duisburg is afgerond en de verbinding zal naar verwachting in het eerste kwartaal van 2017 gestart worden. Ook het treinpad voor de verbinding met Spanje, van belang voor vers-logistiek, is aangevraagd voor het eerste kwartaal van 2017.

Door de vele storingen van de Botlekbrug zijn er verschillende shortsea-afvaarten en andere zeevaart uitgevallen dan wel vertraagd. Over de schade die dit heeft opgeleverd voor de betreffende ondernemers is samen met deze bedrijven een brandbrief gestuurd naar Rijkswaterstaat. Zij heeft aangegeven haar uiterste best te zullen doen om de schade het komend jaar zoveel mogelijk te beperken.

3. Regionale samenwerking gericht op versterken (inter)nationaal logistiek cluster

Over onderzoek naar marktkansen voor export met het KennisDeelCentrum (KDC) is veel afstemming geweest, maar een concreet onderzoeksvoorstel is nog niet geformuleerd. Het Havenschap heeft ook veel energie gestoken in regionale samenwerking voor het versterken van het Brabantse spoorproduct. De spoortafel Moerdijk – Oosterhout heeft aansluiting gezocht bij NewWays, een initiatief ontwikkeld door onder andere de topsector Logistiek, provincie Noord-Brabant, Rewin en BOM. Op initiatief van Rewin is door het Havenschap Moerdijk en de gemeenten Oosterhout en Roosendaal een subsidieaanvraag met de titel MORE ingediend, die is gehonoreerd door de subsidieregeling Economie en Innovatie Noord-Brabant. Dit project richt zich op het slimmer organiseren van goederenvolumes die per spoor vervoerd (kunnen) worden.

4. Bulkpositie verder uitbouwen

Om onze positie in het bulksegment verder uit te bouwen is ingezet op de uitbreiding van steigers en overslagfaciliteiten. De (her)bouw van de steiger in de insteekhaven Roode Vaart bij Overslagbedrijf Moerdijk (OBM) is afgerond.

Hiermee ontstaan meer mogelijkheden om daar boord-boord-overslag te laten plaatsvinden.

Zeehavenbedrijf Dordrecht (ZHD) heeft de locatie van Jiffy aan de Graanweg aangekocht. Hierdoor krijgt buurbedrijf Orcem, waarvoor ZHD de bulkoverslag verzorgt, de benodigde extra kade en overslagruimte en kan ze de export naar onder meer Engeland en Scandinavië vergroten.

De nieuw aangetrokken klant, Van de Reijt Meststoffen, heeft onder de naam Bulk Terminal Moerdijk (BTM) een goede start gemaakt.

Wat heeft het gekost

	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Programma Commerciële exploitatie			
Opbrengsten nat	7.820	7.904	8.097
Opbrengsten droog	6.880	6.829	6.714
Kosten droog	-240	-129	-210
Totaal	14.459	14.604	14.601

Alle bedragen x 1.000 euro (€)

Het financiële resultaat is € 145.000 negatief ten opzichte van de begroting.

De opbrengsten nat en droog hebben per saldo € 47.000 minder opgebracht dan begroot.

- € 84.000

Minder opbrengsten nat, met name door:

- Minder opbrengsten zeehavengeld dan begroot. De groei in short sea zal vanaf 2017 leiden tot meer opbrengsten.
- Minder opbrengsten erfpacht als gevolg van het later dan verwacht gereedkomen van een steiger.
- Daarentegen meer opbrengsten havengelden binnenvaart doordat met name meer bulkvolume is overgeslagen.
- De opbrengsten uit de verhuur van kades is hoger. De reden hiervan is een huurprijs herziening waarmee in de begroting geen rekening is gehouden.

Zie ook tabel Opbrengsten nat hieronder.

Opbrengsten nat	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Zeehavengeld	2.980.820	3.017.520	3.101.778
Zeehavengeld garanties	63.994	90.773	93.466
Totaal zeehavengeld	3.044.813	3.108.293	3.195.244
Havengeld binnenvaart	1.324.206	1.286.663	1.227.105
Totaal havengeld binnenvaart	1.324.206	1.286.663	1.227.105
Totaal havengeld	4.369.019	4.394.956	4.422.350
Kadegeld	1.441.012	1.486.447	1.460.690
Vergunningrechten	0	0	218.480
Erfpacht opbrengsten kades en terrein	1.082.230	1.124.557	1.074.149
Verhuur opbrengsten kades en terrein	927.272	897.710	921.180
Overige opbrengsten	0	0	0
Totaal	7.819.534	7.903.670	8.096.848

Alle bedragen in euro's (€)

+ € 50.000

Meer opbrengsten droog, met name door:

- Meer opbrengsten uit de verhuur van een teruggekochte hal en het buitenterrein .
- Daarentegen zijn de opbrengsten erfpacht industrieterrein lager dan begroot.

Zie ook tabel Opbrengsten droog hieronder.

Opbrengsten droog commerciële exploitatie	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Opbrengst erfpacht industrieterrein	6.645.146	6.749.873	6.608.480
Opbrengst verhuur industrieterrein	209.342	79.442	61.150
Overige huuropbrengsten	18.203	0	19.266
Overige opbrengsten	7.060	0	25.000
Totaal	6.879.752	6.829.315	6.713.896

Alle bedragen in euro's (€)

- € 111.000

Meer kosten droog door:

- Meer onroerend zaak belasting dan begroot. De reden hiervoor is dat de teruggenomen gronden en terreinen weer in bezit zijn van het Havenschap Moerdijk. Bij het opstellen van de begroting was hier geen rekening meegehouden.
- Meer afschrijvingskosten door uitgifte in tijdelijk verhuur van gebouwen op voormalig Tetra Pak terrein.

V. Programma Veiligheid & Havenmeester

Veiligheid

Visie

Veiligheid en economische ontwikkeling kennen een gespannen verhouding, maar tegelijkertijd zijn ze onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het Havenschap Moerdijk ziet beide niet als tegenstelling, maar als symbiose die wij goed moeten organiseren. Economische ontwikkeling van het haven- en industriecomplex kan en mag niet ten koste gaan van de veiligheid, en dus van de leefbaarheid van de omgeving. Bovendien verhoogt een veilig complex de economische aantrekkelijkheid van Moerdijk. Daarom is Veiligheid tevens een belangrijk visitekaartje.

Veiligheid is primair het domein van overheden. Zij bepalen de regelgeving en maatregelen en voeren controles en handhaving hierop uit. De wens om te excelleren in veiligheid wordt echter niet alleen door overheden gewenst. Ook onze bedrijven willen dat. Daar zijn ook echte koplopers onder, die zetten een stapje extra. Het Havenschap faciliteert deze overheden en de bedrijven maximaal op het gebied van veiligheid.

Excelleren in veiligheid beperkt zich voor het Havenschap niet tot fysieke veiligheid, zoals het hebben van een optimaal beveiligd complex voor zowel bestaand als nieuw areaal. Zelfredzaamheid, goede brandweezorg en gezondheidszorg zijn voor ons ook van het grootste belang.

Wat willen wij bereiken

Het haven- en industriecomplex van Moerdijk is én blijft excellent in totale veiligheid. Dit vraagt een state-of-the-art beveiligingsapparaat en uit zich doordat ons complex tot een van de best beveiligde haven- en industriecomplexen binnen de Vlaams-Nederlandse Delta behoort. Om dit te bewerkstelligen hebben het Havenschap én het bedrijfsleven elkaar nodig. Daarom worden alle beveiligingsopgaven in gezamenlijkheid binnen de Stichting Beveiliging Industrieterrein Moerdijk (SBIM) opgepakt. Wij beschikken over een voor haar taak optimaal uitgerust politiehandhavingsteam, dat zich specifiek richt op de havens van Moerdijk en Zeeland.

Voortdurende excellentie in totale veiligheid vraagt daarnaast een professionele brandweerkazerne die 24/7 is bemest, die sterk is geoefend en die is uitgerust met alle

middelen die nodig zijn om de brandweezorg van ons terrein (waaronder het chemisch complex) te kunnen waarborgen. De speciaal voor dat doel opgerichte Stichting Brandweezorg Moerdijk (waarin overheden, bedrijfsleven en Havenschap samenwerken) zorgt op financieel uitgebalanceerde wijze dat voor alle bedrijven, ook de zogenaamde BRZO-bedrijven, de brandweezorg is geoptimaliseerd.

Tot slot bestaat totale veiligheid uit de zorg voor gezondheid van alle medewerkers op het haven- en industrieterrein. Daarom is adequate gezondheidszorg aanwezig in het Port Health Center Moerdijk, dat op het terrein gevestigd is. Voorts beschikt het Havenschap samen met de gemeente Moerdijk en de Veiligheidsregio over een uniek alarmeringssysteem, waardoor alle bedrijven die op ons haven- en industrieterrein aanwezig zijn, snel hun calamiteitenplannen ten uitvoer kunnen brengen. Indien nodig vindt evacuatie plaats op basis van een degelijk evacuatieplan.

Wat hebben wij daarvoor gedaan

1. Vergroten van het veiligheidsbewustzijn bij bedrijven

Samen met de gemeente Moerdijk heeft het Havenschap op 30 juni 2016 een bijeenkomst georganiseerd met als thema's de aanpak van georganiseerde criminaliteit en toezichtssamenwerking op het haven- en industrieterrein Moerdijk. Op deze dag is tevens een samenwerkingsconvenant met diverse overheidspartners en het verenigde bedrijfsleven getekend. Het actieprogramma dat hieruit voortvloeit richt zich onder andere op het vergroten van kennis en awareness bij bedrijven als het gaat om criminaliteit. Daarnaast worden de implementatie van Automatic NumberPlate Recognition (ANPR) en het meldpunt Meld Misdaad Anoniem (MMA) in dit programma geborgd.

2. Besluit nemen over het borgen van voorzieningen in Port Health Centre

In 2014 is het Port Health Centre (PHC) geopend als een driejarige pilot om de gezondheidsvoorzieningen op het haven- en industrieterrein Moerdijk naar een hoger niveau te brengen. Gebleken is dat het PHC in de huidige opzet onvoldoende inkomsten genereert om een sluitende exploitatie te draaien. Gezien het grote belang om de gezondheidsvoorzieningen in stand te houden, hebben de gemeente Moerdijk en het Havenschap gezorgd dat het PHC haar dienstverlening in 2017 kan voortzetten.

3. Inrichten van de beveiliging van Logistiek Park Moerdijk (LPM)

In 2016 is het Provinciaal Inpassingsplan omtrent LPM niet onherroepelijk geworden. Daarom is niet gestart met het inrichten van de beveiliging van dit terrein.

4. Beoordelen van de kwaliteit van onderhoud aan de beveiligingsapparatuur

In 2015 heeft een audit plaatsgevonden ter beoordeling van de kwaliteit van onderhoud aan de beveiligingsapparatuur. In deze audit is gebleken dat opdrachtnemer administratief onvoldoende had vastgelegd om te kunnen toetsen of systeemonderdelen en diensten voldeden aan de afgesproken kwaliteit. Om deze reden is de audit voortgezet in 2016. Gedurende het jaar zijn door opdrachtnemer diverse stappen gezet om de kwaliteitsbeoordeling beter mogelijk te maken. Er zijn geen grote gebreken geconstateerd.

5. Aanbesteden van de beveiliging

Het contract voor de collectieve beveiliging van het haven- en industrieterrein is geëindigd op 31 oktober 2016. Na de aanbesteding op EMVI voorwaarden is onder gewijzigde voorwaarden een nieuwe overeenkomst gesloten met de huidige beveiliging per 1 november 2016 voor de duur van een jaar. In 2017 wordt opnieuw een aanbesteding gestart, op basis van een op te stellen visiedocument veiligheid.

Havenmeester

Visie

Een vlotte, veilige, schone en beveiligde afwikkeling van het scheepvaartverkeer is van cruciaal belang voor het functioneren van het haven- en industrieterrein Moerdijk als vierde zeehaven van Nederland. Een vlotte en veilige afhandeling zonder vertragingen maakt de haven aantrekkelijk voor goederen en bedrijven.

De toename van scheepvaartbewegingen en de diversiteit van vaarweggebruikers vragen blijvend aandacht voor goede en veilige begeleiding. De havenmeester houdt 24/7 toezicht op de orde en veiligheid in de haven en geeft daarbij uitvoering aan de Haven- en terreinverordening. Havenafvalplannen, kwalitatief en kwantitatief goede wachtvoorzieningen en sterke informatievoorzieningen zijn daarbij een vanzelfsprekendheid. Als zeehaven is Moerdijk tevens een toegang tot Europa. Dat brengt naast vele voordelen ook verplichtingen en verantwoordelijkheden met zich mee. Dit geldt zowel op het gebied van terrorismedreiging als op het gebied van volksgezondheid.

De havenmeester is belast met de uitvoering van de *International Ship and Port facility Security Code* (ISPS) waarin de minimumeisen voor de beveiliging van schepen, havenfaciliteiten en overheidsinstellingen beschreven staan. Te denken valt aan het detecteren van bedreigingen van de veiligheid en het nemen van preventieve maatregelen om incidenten te voorkomen die een bedreiging vormen voor schepen en havenfaciliteiten

betrokken in de internationale handel. Deze taak is door de burgemeester van Moerdijk gemandateerd. Daarom heeft de havenmeester een bijzondere positie binnen het Havenschap Moerdijk.

Wat willen wij bereiken

De haven van Moerdijk is een vlotte en veilige haven voor alle gebruikers. Daarom is de interne en externe informatievoorziening op orde en wordt voldaan aan nationale en internationale wet- en regelgeving. Dit bereiken wij onder meer door te kiezen voor nieuwe technologische mogelijkheden in computersystemen en slimme koppelingen van port community-systemen met ons eigen havenmanagementsysteem. Systematisch, steekproefsgewijs uitgevoerde controles van onze computersystemen dragen daarnaast bij aan de robuustheid van die koppelingen.

Bij calamiteiten heeft het Havenschap direct relevante informatie beschikbaar, bijvoorbeeld over de gevaarlijke lading aan boord van (zee)schepen. Met andere overheden zorgen wij voor een veilige vaarweg naar en van Moerdijk waarbij alle verkeersdeelnemers begeleid kunnen worden.

Voor wachtende (binnenvaart)schepen zijn voldoende wachtligplaatsen beschikbaar. Deze ligplaatsen zijn uitgerust met mogelijkheden die in een moderne, veilige en duurzame haven thuishoren. Denk hierbij aan autoafzetplaatsen, walstroomvoorzieningen en draadloos internet. Om duurzaamheid in de haven blijvend te stimuleren krijgen aantoonbaar schone schepen een korting op het havengeld en stimuleert het Havenschap het gebruik van LNG als brandstof.

Wat hebben wij daarvoor gedaan

1. Onderzoek naar het bunkeren van LNG als brandstof via een vaste installatie

Met de zeehavens van Groningen, Zeeland en Rotterdam, leverancier van LNG Shell, de transporteur Schenk en Stolthaven is onderzocht of er mogelijkheden zijn voor een vaste LNG bunkerinstallatie. Deze bestaat nog nergens in West-Europa en tot op heden worden alle schepen gebunkerd via tankauto's of barge. Dit gebeurt momenteel ook in Moerdijk met ontheffing van de havenmeester onder een gedoogbeleid van de provincie. Op korte termijn wordt niet voorzien dat de investering voor een vaste installatie zal worden gedaan, omdat de terugverdientijd door de huidige brandstofprijzen erg lang is. Daarnaast vaart nog maar een relatief klein aantal schepen op LNG.

Om LNG bunkeren in de zeehaven Moerdijk te kunnen blijven garanderen, wordt voor de kade aan de Middenweg 49 (havennummer 344) een vergunning aan-

gevraagd voor bunkeren van tankauto naar schip. Om onder de BRZO-grenzen te blijven, geldt dat het volume van tankauto en tanks op het schip samen de 50 ton niet mag overschrijden. Dit is voor de binnenvaart een werkbare situatie. Met eventuele toekomstige gebruikers van deze locatie worden afspraken gemaakt om het bunkeren te kunnen continueren.

2. Organiseren veiligheidsoefening

Deze oefening heeft in april plaatsgevonden. In oktober heeft er nog een drietal oefeningen plaatsgevonden voor de Officiers van Dienst die in Moerdijk opereren. Deze oefeningen zijn georganiseerd door de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant en hebben plaatsgevonden op terminals met scheepsincidenten. Drie managers van piket van het Havenschap hebben daaraan deelgenomen. Op 30 november heeft een grote dilemma-oefening over het Hollandsch Diep plaatsgevonden met burgemeesters van omliggende gemeenten, directeuren van de Veiligheidsregio's of hun vervangers, Rijkswaterstaat en het Havenschap.

	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Programma Veiligheid & Havenmeester			
Opbrengsten	496	497	494
Kosten	-1.465	-1.515	-1.392
Totaal	-969	-1.018	-899

Alle bedragen x 1.000 euro (€)

Het financiële resultaat is € 49.000 positief ten opzichte van de begroting.

- Dit resultaat komt tot stand doordat voorgenomen investeringen in beveiligingsapparatuur later zullen plaatsvinden. De voorgenomen investeringen zijn uitgesteld tot na de vaststelling van de visie op veiligheid en beveiliging. Hierdoor zijn de afschrijvingskosten lager dan begroot

VI. Programma Bedrijfsvoering

Bestuur en Public affairs

Visie

In 2030 is de Vlaams-Nederlands Delta een sterk netwerk dat bestaat uit een samenwerking van concurrerende en complementaire havens, met ieder een eigen verantwoordelijkheid. Moerdijk is hét knooppunt van duurzame logistiek en procesindustrie in dit netwerk.

De economische vitaliteit van het haven- en industriecomplex is gebaat bij maatregelen en investeringen die de aantrekkelijkheid en veiligheid van de omgeving voor haar bewoners ook in de toekomst waarborgen. Om de robuustheid van realisatie van onze ambities te waarborgen zetten wij in op nieuwe verdienmodellen en structurele samenwerkingsverbanden.

Al deze doelstellingen van de Havenstrategie vragen voor de bedrijfsvoering van het Havenschap Moerdijk een verdere en blijvende professionalisering en een slagvaardige organisatie, omdat versterking van de verdiencapaciteit en beperking van de risico's noodzakelijk zijn.

Wat willen wij bereiken

De haven van Moerdijk heeft een stevige positie binnen de Vlaams-Nederlandse Delta door blijvend in te zetten op de unieke en complementaire activiteiten in Moerdijk. Deze versterking binnen het Vlaams-Nederlandse netwerk vraagt niet alleen om een intensieve inzet vanuit het Havenschap, haar directe partners in de regio en het Rijk, maar vindt onder meer ook plaats door aansluiting bij de Branche Organisatie Zeehavens om de Nederlands havennetwerken nauwer te verbinden met het netwerk van wetenschappelijke instituten.

Het Havenschap positioneert zich als constructieve samenwerkingspartner in de regio. Er functioneert een gestructureerde organisatie, waarin bewoners, bedrijven en overheden met elkaar overleg plegen en informatie uitwisselen. Bewoners worden zo in staat gesteld mee te denken en te handelen op het gebied van vorm en inhoud van uitvoering. Een heldere rolverdeling, transparante communicatie en afspraak = afspraak vormen het kenmerk van deze organisatie.

Als publiek orgaan staan wij voor transparantie in besluitvorming en het openbaar maken van besluiten en cijfermatige informatie.

We zorgen dat het bestuur, bestaande uit achtereenvolgens het Dagelijks Bestuur en de Raad van Bestuur, op basis van gedegen stukken geïnformeerd wordt en/of besluiten kan nemen.

De behoefte aan verdere professionalisering en het vergroten van de slagkracht leidt tot een logische keuze voor een door overheden geleide NV, een slagvaardig bedrijf met een krachtige sturing vanuit de aandeelhouders, een mandaat voor de directie en een professioneel toezicht door een raad van commissarissen.

Wat hebben wij daarvoor gedaan

1. Versterken van onze positie binnen de Vlaams-Nederlandse Delta

Met alle stakeholders zijn in 2016 gesprekken gevoerd in het kader van de Havenstrategie over de bijdrage die zij kunnen en willen geven om de doelen te realiseren.

Binnen het Zeehavenoverleg, dat deel uitmaakt van het Vlaams-Nederlands Deltaoverleg, hebben de havens gezamenlijke thema's onderzocht. Het Havenschap Moerdijk heeft samen met de haven van Gent gekeken naar meer samenwerking op het gebied van de binnenvaart. Na een start in 2016 is dit traject niet verder tot uitwerking gekomen, onder meer omdat Rijkswaterstaat bezig is met pilots die raken aan het ingezette traject. De resultaten daarvan worden eerst afgewacht. Daarnaast is het karakter van het Vlaams-Nederlands Deltaoverleg in 2016 gewijzigd in een meer informele netwerkstructuur.

Ook op het gebied van spoor is veel aandacht geweest voor de haven van Moerdijk. In het derde kwartaal heeft het ministerie van Infrastructuur en Milieu specifiek over het goederenknooppunt Moerdijk een bijeenkomst belegd in het kader van het MIRT-onderzoek naar de Goederencorridor Zuid (van Rotterdam via Noord-Brabant naar Venlo). Ook bracht prof. P. Balázs, Europees coördinator van de North-Sea-Mediterranean Corridor een werkbezoek aan het haven- en industrieterrein.

De Brancheorganisatie Zeehavens, waarin de vijf belangrijkste zeehavens samenwerken, heeft in 2016 veel aandacht besteed aan het instandhouden van het Europese level playing field voor zeehavens. Een van de kwesties die speelt is dat de Europese Commissie heeft bepaald dat de Nederlandse zeehavens vanaf 1 januari 2017 vennootschapsbelasting moeten gaan betalen. Voor andere Europese havens geldt dit (nog) niet. De haven van Rotterdam vecht dit besluit juridisch aan, De andere vier havens, waaronder Moerdijk, en het rijk hebben zich gevoegd in deze procedure. In 2016 is de samenwerking binnen het landelijke

Werkprogramma Zeehavens gecontinueerd. Nieuw thema is de ontwikkeling van ICT als vijfde modaliteit.

Het Havenschap heeft zich in 2016 aangesloten bij de Transitiecoalitie, een netwerkorganisatie van (grote) bedrijven die ijvert voor maatregelen en middelen in het nieuwe regeerakkoord om de klimaatafspraken van Parijs na te kunnen komen, waarbij het bedrijfsleven een internationaal concurrerende positie behoudt.

2. Complete, transparante en goed onderbouwde voorstellen voorleggen ter besluitvorming

Door het proces om tot wijziging van de governance te komen is een behoorlijk extra inzet gepleegd door de medewerkers om de kwaliteit van alle voorstellen voorop te stellen. Met name de complexiteit van de governancewijziging leidde tot de noodzaak om een grote hoeveelheid kwalitatief hoogwaardige voorstellen en besluiten te produceren. Daarbij is een groot beroep gedaan op interne en externe adviseurs.

3. Samen met de deelnemers in de gemeenschappelijke regeling komen tot een herijkte governance van de huidige regeling

Provinciale Staten van Noord-Brabant, de gemeenteraad van Moerdijk en de Raad van Bestuur van het Havenschap Moerdijk zijn op respectievelijk 14, 15 en 20 juli 2016 akkoord gegaan met de wijziging van de governancestructuur per 1 januari 2017. Het Havenschap Moerdijk is verzelfstandigd tot het Havenbedrijf Moerdijk NV met een Raad van Commissarissen als toezichthouder. De beide eigenaren, provincie Noord-Brabant en gemeente Moerdijk, hebben hun aandelen ondergebracht in een gemeenschappelijke regeling. Vastgelegd is dat zij altijd een meerderheid van de aandelen blijven bezitten. Het is mogelijk dat een derde publieke aandeelhouder toetreedt.

In december is de werving van de leden voor de Raad van Commissarissen voor de nieuwe NV afgerond. Hiervoor zijn benoemd: de heer dr. ir. P.J.M. van Laarhoven (voorzitter), de heer dr. J.M. van der Eijk (lid) en mevrouw drs. M.H.T. Jansen (lid). De Havenstrategie Moerdijk 2030 blijft van kracht.

Juridische zaken

Visie

Het Havenschap is een betrouwbare en zorgvuldige organisatie. Transparant in zijn dienstverlening en consequent in de waarborging van zijn juridische positie. Dit alles

met inachtneming van de eisen van redelijkheid en billijkheid. Het Havenschap voldoet aan alle voor hem geldende wet- en regelgeving en gebruikt de ruimte die in die wet- en regelgeving wordt gegeven optimaal voor een effectieve en efficiënte uitoefening van zijn taak.

Het Havenschap komt zijn verplichtingen na, niet alleen met zijn eigen kansen en belangen als drijfveer, maar die van het haven- en industrieterrein Moerdijk als geheel. Daar wordt continu aan bijgedragen door juridische en strategische advisering aan de voorkant van het proces en door in te spelen op de verdere juridificering van handel en maatschappij.

Wat willen wij bereiken

Een algeheel juridisch kwaliteitsbeleid gebaseerd op generieke juridische kennis draagt structureel bij aan de steeds verdere professionalisering van het Havenschap en het inzichtelijk maken en beheersen van (juridische) risico's.

Het Havenschap organiseert zowel bij interne als bij externe besluitvorming het juridisch advies aan de voorkant van het proces. Niet alleen voor de primaire processen, maar ook voor projecten. Dat betaalt zich uit in goed onderbouwde, begrijpelijke besluiten en overeenkomsten voor het Havenschap, zijn partners en andere belanghebbenden.

Daar waar onverhoopt niet preventief kan worden gehandeld of meegedacht, wordt door uitoefening van een adequate, correctieve functie optimale rechtsbescherming van het Havenschap bereikt. Dit realiseert het Havenschap door het vlot en inzichtelijk afhandelen van schadeclaims of klachten. Indien noodzakelijk, worden juridische procedures gevoerd (ondersteund door specialistische, externe kennis).

Wat hebben wij daarvoor gedaan

1. Implementatie van de benodigde documenten voor (eventuele) wijziging van de governancestructuur

Een groot deel van de uitvoeringsdocumentatie voor de wijziging van de governancestructuur is reeds voor de zomer gereed gemaakt in voorbereiding op formele besluitvorming. In het najaar is dit verder afgemaakt en zijn ook over het restant van de documenten de nodige besluiten genomen, zodat de governancewijziging per 1 januari 2017 een feit werd.

2. Tweejaarlijkse herijking Inkoop- en Aanbestedingsbeleid

Het inkoop- en aanbestedingsbeleid is herijkt en vervolgens voor het jaar 2017 en verder vastgesteld door het Havenbedrijf Moerdijk NV. Hierin zijn zowel de governancewijziging van het havenbedrijf als nieuwe wet- en regelgeving verwerkt. Zodoende kan het Havenbedrijf Moerdijk NV, vanaf 1 januari 2017 gebruik maken van een inkoop- en aanbestedingsbeleid dat is aangesloten op de meest recente interne én externe ontwikkelingen.

Financiën

Visie

Het Havenschap heeft een gezonde financiële bedrijfsvoering die voldoet aan alle van toepassing zijnde financiële wet- en regelgeving. Risico's zijn daarbij aanvaardbaar en inzichtelijk, zodat het Havenschap in control is en verantwoording kan afleggen aan zijn bestuurders en aan de samenleving. Omdat sprake is van publieke middelen is transparantie van het grootste belang.

Wat willen wij bereiken

Het Havenschap heeft een meerjareninvesteringsplan dat past bij de financiële mogelijkheden van het Havenschap en een jaarlijks sluitende begroting.

Daarnaast is de planning- en controlcyclus effectief en efficiënt. Effectief door tijdig de benodigde (financiële) stuurinformatie te verstrekken. Efficiënt door daarbij gebruik te maken van de laatste beproefde technische mogelijkheden.

Wat hebben wij daarvoor gedaan

1. Publieksvriendelijker maken van de rapportages

In 2016 is bij wijze van pilot een publieksvriendelijke versie van de jaarstukken 2015 gemaakt, naast de reguliere jaarstukken. De publieksvriendelijke versie bevatte niet alleen toegankelijke teksten, maar werd ook op een eenvoudige, maar aansprekende manier gepresenteerd. Op deze publieksversie zijn positieve reacties ontvangen. In 2017 zullen de jaarstukken 2016 daarom opnieuw in een publieksversie worden aangeboden, naast de reguliere versie.

2. Verdere voorbereidingen treffen op de eventuele wijziging van de governancestructuur

Als onderdeel van het Handboek verzelfstandiging is de financiële administratie voorbereid op de gewijzigde governancestructuur. Hiertoe is een inbrengbalans voor Havenbedrijf Moerdijk NV per 1 december 2016 opgesteld waarop de ac-

countant een inbrengverklaring heeft afgegeven, een begroting 2017 voor Havenbedrijf Moerdijk NV opgesteld, een 1e wijziging van de begroting 2017 voor het Havenschap opgesteld en zijn de financieringsafspraken tussen het Havenschap en Havenbedrijf Moerdijk NV vastgelegd in een financieringsovereenkomst. Voor het Havenschap is voor 2017 en verder een nieuwe administratie ingericht en voor het Havenbedrijf Moerdijk NV wordt doorgewerkt in de bestaande administratie van het Havenschap van voor 2017.

3. Overige activiteiten

In het kader van de invoering van de vennootschapsbelasting per 1 januari 2017 vindt periodiek overleg plaats met de andere zeehavenbedrijven. Afsproken is om begin 2017 een voorstel te doen richting de belastingdienst. Dit voorstel zal bestaan uit een gezamenlijk deel en een havenspecifiek deel.

Communicatie

Visie

De communicatie van het Havenschap is erop gericht het haven- en industrieterrein Moerdijk te profileren als hét knooppunt van duurzame logistiek, duurzame chemie en procesindustrie in de Vlaams-Nederlandse Delta. In deze profilering staan waardecreatie, duurzaamheid en veiligheid centraal.

Als het gaat om de omgeving, dan is het van belang om niet 'over de hoofden van de bewoners' te praten en te bepalen, maar om gezamenlijk op te trekken. De verhouding tussen Havenschap, bedrijven en bewoners is gelijkwaardig als het gaat om informatievoorziening, mogelijkheden voor constructief overleg en betrokkenheid bij besluitvormingsprocessen die gaan over voor bewoners belangrijke onderwerpen.

Wat willen wij bereiken

Een heldere rolverdeling, transparantie en afspraak = afspraak zijn de uitgangspunten voor communicatie vanuit het Havenschap om een gelijkwaardige relatie te bewerkstelligen met en tussen bewoners en bedrijven.

Bedrijven, overheden en omgeving kennen het haven- en industrieterrein Moerdijk als hét knooppunt voor duurzame logistiek, duurzame chemie en procesindustrie. Het Havenschap profileert zich als excellent en onderscheidend op deze gebieden.

Daarnaast zet het Havenschap marketingcommunicatie in ter ondersteuning van het programma Commercie, waarbij wij ons nadrukkelijk presenteren als aantrekkelijke vestigingsplaats in de topclusters.

Voor een goed 'naberschap' met de omgeving organiseert het Havenschap onderlinge bekendheid tussen bewoners en bedrijven. Ook zet het Havenschap economische revenuen in ten behoeve van vitaliteit en leefbaarheid van omiggende kernen via de Vitaliteitsregeling.

Wat hebben wij daarvoor gedaan

1. Strategische inzet van social media

In het derde kwartaal is het plan van aanpak voor de strategische inzet van social media voor Port of Moerdijk opgeleverd. Dit plan bevatte tevens alle mogelijke voor- en nadelen van het gebruik van social media voor het Havenschap Moerdijk. Besloten is vervolgens om social media te gaan inzetten. Als pilot is social media ingezet bij de promotie van de open dag. Bij de evaluatie hiervan wordt de strategie voor de inzet van social media per beleidsveld verder uitgewerkt. Het Twitter-account @portofmoerdijk is in 2016 beschikbaar gekomen voor het Havenschap.

2. Uitvoering van het opgestelde marketingcommunicatieplan in samenwerking met commercie

Het marketingcommunicatieplan is in concept gereed en bevat de keuze voor een drietal segmenten waar het Havenschap zich op korte termijn op richt. Deze segmenten zijn uitgewerkt in marketingactieplannen. Met het team commercie is in het derde kwartaal een verdiepingsslag gemaakt op de drie segmenten. Het definitieve plan wordt begin 2017 opgeleverd.

3. Organiseren van een terreinbrede Open Dag in combinatie met de Logistieke dag

Na een intensieve periode van voorbereiding met de deelnemende bedrijven en de betrokken stakeholders heeft de open dag op 22 oktober plaatsgevonden. Omdat de Logistieke dag in Tilburg werd gehouden, is dit losgekoppeld van de open dag. Ruim 2.000 bezoekers bezochten de open dag, waar 31 bedrijven en organisaties zich presenteerden. Zowel de deelnemende bedrijven en organisaties als de bezoekers kijken terug op een geslaagde dag. Tevens is voor het evenement flink wat media-aandacht geweest in de regio.

4. Evalueren en aanscherpen van het sponsorbeleid en de vitaliteitsregeling

De Raad van Bestuur is akkoord gegaan met een verruiming van de dotatie aan de Vitaliteitsregeling per 1 januari 2017. Deze is verhoogd naar 5% van de winst vóór belasting met een maximum van € 150.000 per jaar. Hiermee wil het Havenschap duidelijk maken dat ook in de nieuwe governancestructuur de betrokkenheid van het havenbedrijf naar de omgeving en de balans tussen de drie P's geborgd blijft.

Het bestaande sponsorbeleid en de vitaliteitsregeling zijn geëvalueerd. Naar aanleiding hiervan heeft de Raad van Bestuur besloten de twee aparte regelingen samen te voegen in de Vitaliteitsregeling en de criteria voor de Vitaliteitsregeling te verruimen. Tevens is besloten sponsorbudget beschikbaar te stellen voor marketinggerelateerde activiteiten, zoals het bijdragen aan regionale en lokale netwerkevenementen.

Personeel en Organisatie

Visie

Een regisserend Havenschap is klaar voor de toekomst: een regieorganisatie zoals die past in een complexe omgeving als die van het Havenschap. Ze brengt belangen en kennis en kunde bij elkaar en faciliteert, verbindt, stuurt en beheerst.

We hebben geconcludeerd dat, om regie mogelijk te maken, een sterke servicegerichte organisatie nodig is, op drie, elkaar versterkende niveaus:

1. Gebiedsontwikkeling, exploitatie en commercie (commerciële exploitatie, marketing, innovaties en duurzaamheid);
2. Gebiedsbeheer (infrastructurele projecten/gebiedsbeheer en veiligheid);
3. Serviceorganisatie (specialistische kennis en organisatie ondersteuning).

1. Gebiedsontwikkeling, exploitatie en commercie

Speelt zich voornamelijk af in de externe omgeving en krijgt daar inhoud, o.a. in contracten, projecten en programma's. De verantwoordelijkheidsgebieden:

- Commerciële exploitatie van het gebied & accountmanagement;
- (Strategische) marketing & sociaal economische effecten;
- Ontwikkeling en innovaties met partners & stakeholders;
- Duurzaamheid en leefbaarheid.

2. Gebiedsbeheer

Deze tweede schil is gebiedsgericht, maar krijgt inhoud vanuit de organisatie van het Havenschap (met gevoel voor de grotere context van het gebied). Het beslaat de twee verantwoordelijkheidsgebieden:

- Infrastructurele projecten en gebiedsbeheer;
- Veiligheidsbeleid, veiligheid en risicobeheer.

3. De Serviceorganisatie

De binnenste schil richt zich op het ondersteunen van de andere twee organisatie-delen door middel van:

- Specialistische kennis op gebied van financiën, juridische zaken en communicatie;
- Organisatorische ondersteuning op gebied van Planning en Control, HRM, Automatisering en Facilitaire zaken.

De directie is eindverantwoordelijk en draagt zorg voor:

- Verantwoord gebiedsbeheer in relatie tot de economische, politieke en sociale omgeving;
- De continuïteit en samenhang en het eindresultaat van Havenschap Moerdijk;
- Strategische issues en de strategische externe relaties.

Tussen de drie niveaus bestaat optimale samenwerking en afstemming door medewerkers die taakvolwassen en zelfsturend zijn en hun contactuele en communicatieve vaardigheden zo inzetten dat de samenhang goed is georganiseerd. Daarnaast is er een overlegstructuur die de samenwerking faciliteert.

Het managementteam bestaat uit vier programmamanagers en een directeur. De staf bestaat uit vijf adviseurs en fungeert als overall strategisch adviseur voor het managementteam; gevraagd en ongevraagd, programmaspecifiek en organisatiebreed.

Wat willen wij bereiken

Onze medewerkers zijn professionals en werken projectmatig. Ze zijn gericht op afstemming, intern en extern, en op het bereiken van resultaten op het juiste moment. Zij zijn kritisch en kiezen voor een integrale aanpak om tot een duurzame en veilige bedrijfsomgeving te komen. Van onze medewerkers wordt persoonlijk leiderschap en zelfsturing verwacht. Zij zetten hun contactuele en communicatieve vaardigheden in op basis van een hoog samenwerkingsbewustzijn.

Als werkgever is het Havenschap betrouwbaar en flexibel met marktconforme arbeidsvoorwaarden. Wij investeren in de blijvende ontwikkeling van onze medewerkers. Wij geven onze medewerkers alle ruimte waar dat kan en sturen bij waar nodig. Door elkaar feedback te geven op houding en gedrag blijft persoonlijke groei gewaarborgd. Tevens versterkt dit de onderlinge samenwerking.

Dit alles draagt bij aan de verdere professionalisering van het Havenschap.

Wat hebben wij daarvoor gedaan

1. Handboek borgen en verankeren

In 2016 zijn in het kader van de verzelfstandiging alle bestaande HRM werkdocumenten met procedures en regelingen bekeken. Alle nog relevante regelingen en procedures zijn, indien nodig, geactualiseerd en aangepast aan de nieuwe governance en maken onderdeel uit van de arbeidsvoorwaardenregeling.

2. Actieve advisering op P&O-vlak rond de (eventuele) wijziging van de governancestructuur

Ter voorbereiding op de governancewijziging heeft het Havenschap samen met de personeelsvertegenwoordiging een intensief traject doorlopen om te bezien wat de arbeidsvoorwaardelijke consequenties zijn van deze overgang. Beide partijen zijn hierbij begeleid door externe adviseurs met veel kennis van en ervaring met vergelijkbare trajecten. Er is een uitgebreide inventarisatie gemaakt van de verschillende arbeidsvoorwaarden van de reeds verzelfstandigde zeehavenbedrijven. Dit met het oog op een eventuele eenvoudige overgang naar een mogelijke gezamenlijke cao in de toekomst. Op basis van deze uitkomsten is een nieuw pakket aan voorwaarden vastgesteld en bekrachtigd, bestaande uit een arbeidsvoorwaardenregeling, sociaal plan en arbeidsovereenkomsten voor alle medewerkers.

Informatisering en Automatisering

Visie

Voor het Havenschap fungeert informatisering en automatisering niet slechts als een hulpmiddel, maar als een strategisch wapen om zijn positie duurzaam te versterken. De ICT-voorzieningen zijn van excellent niveau. Met gebruikmaking van de 'Port of Moerdijk community' faciliteert, bedient en ontzorgt het zijn belanghebbenden. Uitgangspunten hierbij zijn proactiviteit, procesborging en real-time beschikbaarheid van data.

Wat willen wij bereiken

Een goed doordacht informatie- en automatiseringssysteem, waarmee relevante data real-time beschikbaar is, zowel voor intern als extern gebruik. Het risico op uitval van het systeem en op oneigenlijk en onverantwoord gebruik zijn hierbij tot een aanvaardbaar minimum beperkt.

Daarnaast streeft het Havenschap naar een archief dat op ieder moment voldoet aan de daarvoor geldende wet- en regelgeving, en dat op ieder moment overgedragen kan worden aan de bewaarplaats bij het provinciale archief.

Dit alles wordt op zodanige wijze gerealiseerd dat de organisatie op een innovatieve wijze ondersteund wordt in het realiseren van de ambities uit de Havenstrategie 2030.

Wat hebben wij daarvoor gedaan

1. Verbeteren van real time stuurinformatie

In het vierde kwartaal van 2016 is de nieuwe leverancier (Pulse) voor het ERP-systeem AX gestart. Met deze leverancier heeft een oriëntatie plaatsgevonden op de mogelijkheden om de real time stuurinformatie te verbeteren.

2. Optimaliseren van havenmanagementsysteem

Het havenmanagementsysteem is in 2016 niet geoptimaliseerd. Hierdoor is nog geen aanvullende statistische informatie, zoals verblijfsduur en ligplaatsbezetting, met selecties van afmetingen en/of diepgang beschikbaar gekomen.

3. Definitieve overstap naar uitsluitend digitaal archiveren per 1 januari 2016

In het vierde kwartaal van 2016 is de nieuwe leverancier (Pulse) voor het ERP-systeem AX gestart. Met deze leverancier is gekeken naar een optimalisatie van de documentenstroom binnen het Havenschap. Initieel was het advies om hun product ECM (een add-on op AX) te implementeren om tot een aangepaste inrichting van het digitaal DMS te komen. Uit een inventarisatie is echter gebleken dat dit niet alle problemen oplost. Er is gekozen om in 2017 met een proeftuinopstelling te starten om zowel de werking van ECM te testen, alsmede een verbetering van de eenduidigheid in werkstromen te realiseren om zo een optimaal digitaal DMS te kunnen invoeren.

4. Doorontwikkelen van de (technische) informatievoorziening

In 2016 is gewerkt aan het verder vullen van het GIS-systeem los van het ERP-systeem AX en het DMS-systeem SharePoint (de inhoudelijke technische gegevens vanuit het programma Infrastructuur en Beheer). In het vierde kwartaal heeft een afstemming plaatsgevonden om ook de technische aspecten van GIS die impact hebben op het ERP-systeem AX en het DMS-systeem SharePoint op te pakken (met name overige leases en bodemrapporten kunnen koppelen in GIS). In samenwerking met de key users en/of proceseigenaren zal hierbij bepaald worden welke interfaces er vanuit GIS naar het ERP-systeem AX ontwikkeld zullen worden.

5. Het papieren en digitaal beschikbare archief na 1988 gefaseerd opschonen en gereed maken voor overdracht aan de provinciale archiefbewaarplaats

Vanwege het ontbreken van een plan van aanpak heeft het gefaseerd en op

gestructureerde wijze opschonen en gereed te maken van het papieren en digitaal beschikbare archief na 1988 voor overdracht aan de provinciale archiefbewaar in 2016 niet plaatsgevonden.

6. Overige activiteiten

In 2016 is gewerkt aan het verder professionaliseren van de ontwikkeling en het beheer van de ICT. Dit omvatte de volgende elementen:

- Nieuwe aanbesteding van ontwikkeling, beheer en support van de infrastructuur en de hardware;
- Nieuwe aanbesteding van ontwikkeling, beheer en support van het ERP-systeem AX;
- Overdracht en herinrichting van beheer met nieuwe leveranciers en de verdere professionalisering van de processen incidentmanagement en change-management;
- Inrichting van releasemanagement om wijzigingen naar productie te brengen aan de hand van scrum methodologie en sprints;
- Onderhandeling Inrichting en beheer van de Service Level Agreements met alle ICT leveranciers inclusief maandelijkse rapportage op de ICT omgeving;
- Verbeteringen aan de ICT infrastructuur en de onderliggende processen op basis van de aanbevelingen uit de managementletters van 2015 en 2016;
- Project ingericht en uitgevoerd voor de transitie van GR naar NV;
- Verdere professionalisering van het key user overleg inzake procesmatige afhandeling van wijzigingen en impact daarvan op de ICT omgeving en de werkstromen;
- Visievorming omtrent toekomst van ICT ontwikkelingen en de impact op het Havenschap in de nabije toekomst en dit vastgelegd in een concept roadmap (2016-2019).

Facilitaire zaken

Visie

De huisvesting en faciliteiten van het Havenschap worden beheerd vanuit een integrale meerjaren-, duurzame, kwaliteitsvaste en -bewuste gedachte. Dit geldt zowel voor de hard-services (= gebouwgebondeninstallaties, bouwkundige inrichting en meubilair) als soft-services (diensten). Hierdoor kunnen medewerkers en gasten op een veilige en verantwoorde wijze hun werk uitvoeren in een aangename en verzorgde omgeving. De ambities van het Havenschap komen ook tot uiting in de uitstraling van het gebouw,

de wijze waarop de faciliteiten worden beheerd en gebruikt, alsmede op en in de voorzieningen die aan medewerkers ter beschikking worden gesteld. Gastvriendschap, openheid en transparantie staan hierin centraal.

Wat willen wij bereiken

Zowel gasten van het Havenschap als eigen medewerkers ervaren dat het Havenschap maatschappelijk verantwoord ondernemen, professionaliteit, veiligheid, duurzaamheid en gastvriendschap hoog in het vaandel heeft staan.

Wat hebben wij daarvoor gedaan

1. BREEAM-in-use-certificaat behalen

In de afgelopen jaren zijn op het vlak van assets, beheer en gebruik diverse maatregelen genomen voor een duurzamer gebruik van het kantoorgebouw. Voorbeelden hiervan zijn het opstellen en implementeren van een beheerplan inclusief meerjaren investeringsprogramma, vervangen van de klimaatinstallatie door een duurzaam energiezuiniger systeem, en inkoopaanpassingen voor facilitaire diensten en producten.

In 2015 heeft het Havenschap Breeam-certificering als ikinstrument gekozen om de genomen duurzaamheidsstappen te laten certificeren. Eind november heeft de audit plaatsgevonden. Als resultaat hiervan mocht het Havenschap in december vanuit het Dutch Green Building Council het BREEAM-in-use-certificaat ontvangen met als score Good op asset en gebruik en Very good op beheer.

Wat heeft het gekost

Programma Bedrijfsvoering	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Opbrengsten Bestuur en Advies	55	0	0
Opbrengsten Juridische zaken	0	0	1
Algemene baten	26	0	103
Rente baten	3.190	2.436	2.436
Opbrengsten Communicatie	36	54	53
Opbrengsten Personeel en Organisatie	47	0	52
Opbrengsten Automatisering	0	0	0
Opbrengsten Facilitair	0	0	0
Totaal opbrengsten	3.354	2.490	2.644
Kosten Bestuur en Advies	-717	-367	-454
Kosten Juridische zaken	-109	-116	-88
Kosten Financiën	-131	-139	-109
Algemene lasten	-164	0	-426
Rente lasten	-5.426	-5.644	-5.846
Kosten Communicatie	-408	-428	-229
Kosten Personeel en Organisatie	-2.658	-2.228	-2.332
Kosten Automatisering	-488	-323	-722
Kosten Facilitair	-427	-456	-461
Totaal Kosten	-10.528	-9.701	-10.668
Totaal Programma Bedrijfsvoering	-7.174	-7.210	-8.024

Alle bedragen x 1.000 euro (€)

Het financiële resultaat is € 37.000 positief ten opzichte van de begroting.

Opbrengsten:

- + € 55.000** **Meer opbrengsten bestuur en advies door:**
 - Het in rekening brengen van kosten procesbegeleiding governance aan de deelnemers, als bijdragen in deze kosten.
- + € 26.000** **Meer algemene baten door:**
 - De doorverkoop van een overstrook aan de Plaza.

Zie ook onderstaande tabel Algemene baten en rentelasten.

+ € 754.000 Meer rentebaten door:

- Meer opbrengsten rente baten door meer interne rente toerekening aan bouwgrond in exploitatie. De commissie BBV heeft bepaald dat vanaf 1 januari 2016 rente toegerekend dient te worden over bouwgrond in exploitatie (BIE's). De rentetoe rekening wordt berekend over de boekwaarde per 1 januari 2016. Met deze aanpassing in de BBV is in de begroting 2016 geen rekening gehouden.

Zie ook onderstaande tabel Algemene baten en rentebaten.

Algemene baten en rentebaten	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Rente opbrengst R/C banken	0	0	24
Rente geactiveerd op grondexploitaties	3.189.667	2.436.084	2.436.084
Rente opbrengst overige	0	0	16
Algemene baten	26.165	0	102.756
Totaal	3.215.831	2.436.084	2.538.880

Alle bedragen in euro's (€)

- € 18.000 Minder opbrengsten communicatie door:

- Minder opbrengsten uit lichtmastreclameborden dan begroot.

+ € 47.000 Meer opbrengsten personeel en organisatie door:

- Het in rekening brengen van personele kosten aan provincie en gemeente.

Totaal € 864.000 meer aan opbrengsten ten opzichte van de begroting.

Kosten:

- € 350.000 Meer kosten bestuur en advies door:

- met name een stijging van de advieskosten gewijzigde governancestructuur, businesscase/uitvoeringsagenda Havenstrategie 2030, de voorbereidingskosten Logistiek Park Moerdijk.

+ € 6.000 Minder kosten juridische zaken, met name door:

- Weinig juridische zaken en in het jaar zijn geen onverhaalbare schades geweest. De verzekeringskosten nemen wel toe door het verzekeren van de opstallen op het teruggekochte terrein. Deze kosten waren niet begroot.

+ € 8.000 Minder kosten financiën door:

- Minder advieskosten. In de begroting was rekening gehouden dat de advisering rondom de aanpassing op de governance structuur voor de verantwoording meer kosten met zich mee zou brengen.

- € 164.000 Meer algemene lasten door:

- Meer algemene lasten door het voorzien van mogelijk oninbare debiteuren. Daarnaast is een schikking uit het jaar 2015 lager uitgevallen.

Zie ook onderstaande tabel algemene lasten en rentelasten.

+ € 218.000 Minder rentelasten door:

- Het vrijvallen van een voorziening. Er is per 31 december 2016 geen sprake meer van overhedgesituatie (rentederivaten -/- uitstaande kasgeldleningen). Daarnaast zijn de rentelasten op uitstaande schulden toegenomen. Er is meer geld geleend dan waarmee in de begroting rekening was gehouden. Tevens is er sprake van een groter verschil tussen de vaste op de drie afgesloten renteswaps en de variabele marktrente in 2016.

Zie ook onderstaande tabel Algemene lasten en rentelasten.

Algemene lasten en rentelasten	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Rentekosten vaste geldleningen	288.745	305.505	305.496
Rentekosten kasgeldleningen en rentederivaten	5.136.954	5.338.274	5.221.920
Algemene lasten	12.442	0	-426.179
Totaal	5.438.141	5.643.779	5.101.237

Alle bedragen in euro's (€)

+ € 21.000 Minder kosten communicatie, met name door:

- Minder kosten inzake de veranderende huisstijl, drukwerk etc. Daarnaast zijn de kosten van de opendag hoger dan begroot. De vele aanmeldingen hebben gezorgd dat extra voorzieningen getroffen moesten worden.

- € 430.000 Meer kosten personeel en organisatie, met name door:

- Meer personeelskosten door het inhuren van tijdelijke inhuurkrachten ter vervanging van en het ondersteunen van het vaste personeelsbestand.

- € 165.000

Meer kosten automatisering door:

- De aanpassingen en verbeteringen aan de systemen. Ook het ingezette governancetraject is oorzaak van de kostenstijging.

+ € 29.000

Minder kosten facilitair door:

- Minder afschrijvingskosten op investering in de klimaatbeheersing van het kantoorgebouw omdat deze later opgeleverd is. Tevens zijn de leasekosten kopieerapparatuur lager dan begroot doordat de afkoop van de vorige leverancier is betaald door de huidige leverancier.

Totaal € 827.000 meer aan kosten ten opzichte van de begroting.

VII. Verplichte paragrafen

Paragraaf Lokale heffingen en tarieven

Lokale heffingen

In 2005 voerde het Havenschap een rioolheffing in, ter dekking van de kosten voor onderhoud en vervanging van het circa 50 kilometer lange rioolstelsel op het haven- en industrieterrein Moerdijk. Het beleid is een kostendekkende heffing. Dit is de enige lokale heffing die het Havenschap kent. De verordening op de heffing en invordering van rioolrechten 2016 is vastgesteld in de vergadering van de Raad van Bestuur van 3 december 2015. Zowel de provincie Noord-Brabant als de gemeente Moerdijk hebben deze vervolgens gepubliceerd.

De rioolheffing is gebaseerd op het aantal m³ afvalwater dat direct of indirect wordt afgevoerd op het rioolstelsel van het Havenschap. Hierbij wordt het aantal m³ afvalwater gesteld op het aantal m³ water dat naar het eigendom is toegevoerd. De gegevens zoals die bekend zijn bij Brabant Water gelden daarvoor als uitgangspunt. Er wordt uitgegaan van de gegevens van het belastingjaar dat aan de verbruiksperiode voorafgaat. Gebruikers die kunnen aantonen dat ze ten minste 3.000 m³ of ten minste 20% minder lozen dan toevoeren, kunnen een aangiftebiljet invullen. Alle gebruikers die meer dan 1.000 m³ lozen, worden op basis van een door hen ingevuld aangiftebiljet aangeslagen.

De Belasting Samenwerking West-Brabant voert de heffing en invordering van de rioolheffing namens het Havenschap uit. De kostenbatenanalyse op basis waarvan de tarieven voor 2016 zijn verhoogd met 1,25%, ging uit van € 1.192.676 aan baten en € 1.214.150 aan kosten. De daadwerkelijke baten over 2016 bedroegen € 1.375.603. Hiervan had € 1.303.415 betrekking op 2016 en € 72.188 op 2015. Dit betekent dat er meer baten zijn dan kosten.

Omdat de tarieven voor 2016 zijn verhoogd met 1,25% zou gesteld kunnen worden dat de lokale lastendruk voor de rioolheffing licht is toegenomen.

In artikel 10 van de Verordening op de heffing en invordering van Rioolheffing 2016 is vastgelegd dat er bij de invordering van rioolheffing geen kwijtschelding wordt verleend.

Tarieven

Het Havenschap kent de volgende tarieven:

- zeehavengelden;
- binnenhavengelden;
- kadegelden;
- overige tarieven.

In de vergadering van de Raad van Bestuur van 18 december 2014 is de Verordening tot eerste wijziging van de Verordening op de heffing en invordering Haven- en Kadegelden 2014 vastgesteld. Deze is vervolgens gepubliceerd door zowel de provincie Noord-Brabant als de gemeente Moerdijk. In de vergadering van het Dagelijks Bestuur van 7 december 2015 is het Tarievenreglement 2016 vastgesteld. Vervolgens zijn zowel de tarieven als het tarievenreglement en de tarieventabel gedrukt, verspreid onder de bedrijven en op de website geplaatst.

Paragraaf Weerstandsvormogen en risicobeheersing

In deze paragraaf wordt ingegaan op de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de algemene reserve en bedraagt € 78 miljoen per 31 december 2016 voor winstbestemming.

De benodigde weerstandscapaciteit bedraagt € 20,5 miljoen gebaseerd op een update van de risicoanalyse van begin 2016. De risicowaarde per risico wordt daarbij bepaald op basis van het mogelijk schadebedrag maal de kans dat het zich zal voordoen.

De 10 grootste risico's van de 64 geïdentificeerde risico's vertegenwoordigen een risicowaarde van € 18 miljoen en zijn in onderstaand overzicht terug te vinden.

Nr.	Categorie	Risico	Gevolgen	Financieel	Kans ¹⁾	Percentage	Kans x financieel
22	Industrieterrein	<i>Spoor</i> : Toename spoorvervoer van chemische producten / gevaarlijke stoffen.	Infrastructuur aanpassing (spoor verleggen).	10.000.000	3	50%	5.000.000
24	Industrieterrein	<i>Erfpacht</i> : Een pachter kan niet aan zijn verplichtingen voldoen. Bijvoorbeeld in geval van faillissement.	Er moet een voorziening voor oninbaarheid worden getroffen. Dit heeft tevens gevolgen voor de inning van haven- en kadegelden, vergunningen en rioolrecht.	5.000.000	3	50%	2.500.000
27	Industrieterrein	<i>Rtolering</i> : Noodzakelijke (grote) investeringen om te kunnen blijven voldoen aan de eisen vanuit milieu en veiligheid. Bijvoorbeeld de aanleg van een gescheiden rioolsysteem.	Hogere kosten door grote – niet geplande – investeringen, waarvoor financiering moet worden aangetrokken.	10.000.000	2	25%	2.500.000
45	Ontwikkelingen (strategie en beleid)	<i>Waarborgregeling kern Moerdijk</i>	In de Havenstrategie 2030 is vastgelegd dat Havenschap garant staat voor 90% van de huizenprijs in Moerdijk indien woningen niet voor deze waarde kunnen worden verkocht. De regeling geldt tot 2030. Worstcase EUR 18,9 miljoen minus base case EUR 9,5 miljoen.	9.400.000	2	25%	2.350.000
25	Industrieterrein	<i>Erfpacht</i> : Terugkrijgen van vervulde grond of vervuiling in bestaand gebied.	Extra kosten voor sanering van gronden.	5.000.000	2	25%	1.250.000
38	Ontwikkelingen (strategie en beleid)	<i>Duurzaamheid</i> : Ontwikkelingen in- of uitbreiding van het haven- en industrieterrein Moerdijk moet passen binnen beleid en regelgeving op het gebied van duurzaamheid. Denk daarbij aan Natura 2000, geluidsondering en regelgeving met betrekking tot uitstoot.	Groei kan hierdoor worden vertraagd of geblokkeerd, wat gevolgen heeft voor de concurrentiepositie van het haven- en industrieterrein. Wanneer bijvoorbeeld regelgeving met betrekking tot geluidsondering wordt aangescherpt, wordt uit te geven grond minder aantrekkelijk. Dit leidt mogelijk tot lagere inkomsten.	5.000.000	2	25%	1.250.000
6	Haven	<i>Stremming</i> : Langdurige stremming van één van de havens.	Het haven- en industrieterrein is niet bereikbaar voor (zees)schepen. Kosten door claims van benadeelden/ bedrijven plus extra kosten voor opheffen stremming. Lagere inkomsten door mislopen havengelden. Dit risico is niet verzekeraar.	10.050.000	1	10%	1.005.000
36	Industrieterrein	<i>Natuur</i> : Een natuurramp of overstroming.	Infrastructuur beschadigd.	10.000.000	1	10%	1.000.000
47	Bedrijfsvoering	<i>Financiering</i> : Rabobank maakt in 2017 gebruik van recht om swap € 26.250.000 op te zeggen	De negatieve marktwaarde dient betaald te worden. En er zal opnieuw een financiering inclusief de negatieve marktwaarde afgesloten moeten worden.	5.800.000	1	10%	580.000
11	Haven	<i>Yaaronie</i> : De vaarroute op het Hollandsch Diep – of één van de andere wateren waardoor schepen het haven- en industrieterrein kunnen bereiken – wordt onvoldoende uitgediept.	Misgelopen havengelden. Tevens verslechterde concurrentiepositie / vestigingsklimaat haven- en industrieterrein Moerdijk, waardoor bedrijven besluiten zich niet in Moerdijk te vestigen.	2.000.000	2	25%	500.000
			Totaaltelling				17.935.000

De nog te realiseren winst uit de grondexploitatie IPM wordt geraamd op netto contant per 1/1/2017 € 17.480.000 en de risicowaarde (mogelijk schadebedrag maal de kans dat het zich zal voordoen) van alle ingeschatte grondexploitatie risico's bedraagt netto contant per 1/1/ 2017 € 14.578.000. Zolang de nog te realiseren winst uit de grondexploitatie hoger is dan de risicowaarde, wordt er geen reserve aangehouden voor

de grondexploitatie en worden deze niet meegenomen bij de benodigde weerstands-capaciteit. In de ingeschatte risicowaarde wordt geen rekening gehouden met bodem-sanering omdat er op basis van de huidige bestemming en het gebruik geen signalen zijn die duiden op bodemverontreiniging.

In onderstaande tabel zijn de verplichte kengetallen terug te vinden:

	Realisatie 2016	Begroting 2016	Realisatie 2015
Netto schuldquote	5	nb	4
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	5	nb	4
Solvabiliteitsratio	40	nb	40
Structurele exploitatieruimte	15	9	12
Grondexploitatie	4	nb	3
Belastingcapaciteit	nvt	nvt	nvt

Met deze kengetallen kan (meer) inzicht verkregen worden in de financiële weerbaar- en wendbaarheid van het Havenschap. De kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden gezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie. De netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen geven een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Deze is in 2016 ten opzichte van 2015 toegenomen/verslechterd van 4 naar 5. Het solvabiliteitsratio geeft de mate aan waarin het Havenschap aan haar financiële verplichtingen kan voldoen. De solvabiliteitsratio is in 2016 ten opzichte van 2015 gelijk gebleven. Het kengetal structurele exploitatieruimte geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is. Deze is in 2016 ten opzichte van de realisatie 2015 toegenomen/verbeterd van 12 naar 15 en ten opzichte van de begroting 2016 toegenomen/verbeterd van 9 naar 15. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. De grondexploitatie is in 2016 ten opzichte van 2015 toegenomen/verslechterd van 3 naar 4. Omdat het Havenschap geen OZB incasseert en de opcenten als belangrijkste eigen belastinginkomsten heeft is het kengetal belastingcapaciteit niet van toepassing.

Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

Het Havenschap beheert verschillende kapitaalgoederen. Hieronder wordt per kapitaalgoed verslag gedaan. Voor de financiële consequenties uit het gerealiseerde beleid en de vertaling daarvan in de jaarrekening wordt verwezen naar het onderdeel Wat heeft het gekost uit hoofdstuk III Programma Infrastructuur en Beheer en naar onderdeel II Voorzieningen b. Egalisatievoorzieningen uit hoofdstuk XIII Toelichting op de balans per 31 december 2016.

Onderhoud kades en overige natte infrastructuur

Het operationele beheer en onderhoud van het areaal 'natte infra' en 'baggeren' is een onderdeel van het dagelijks beheer en het onderhoud. De ervaring van afgelopen jaar zijn meegenomen om het onderhoudsregime op enkele punten aan te passen en een procedure op te stellen voor toezicht en handhaving. Hiervoor zijn van alle onderdelen factsheets gemaakt waarin de huidige toestand en status is vastgelegd. Tevens zijn de beheerplannen 'baggeren' en 'natte infra' in 2016 herzien.

Daarnaast zijn alle contractuele dieptes vastgelegd en inzichtelijk gemaakt in Gis/Geo Web.

De insteekhaven Roode Vaart is in 2016 met baggerwerkzaamheden op de juiste en contractuele diepte gebracht.

In 2016 is invulling gegeven aan de onderdelen vanuit het beheer- en actieplan natte infra, zoals de uitvoering van jaarlijks (klein) beheer- en onderhoudswerk, inspecties en peilingen.

Naast het reguliere onderhoud zijn in 2016 diverse afspraken gemaakt in het kader van beheer, onderhoud en aanleg van natte voorzieningen met verschillende bedrijven.

In 2016 is de aanleg/rehabilitatie van de aanleg/los-steiger bij het perceel OBM-oost in de insteekhaven Roode Vaart opgeleverd en overgedragen naar beheer en in gebruik genomen.

Onderhoud groen

Het operationele beheer en onderhoud van het areaal 'groen' is een onderdeel van het dagelijks beheer en het onderhoudscontract. Dit is conform het contract uitgevoerd door de serviceprovider. Daarbij is de ervaring van afgelopen jaar meegenomen om het

onderhoudsregime op enkele punten aan te passen, zoals het maairegime dat is bijgesteld vanuit ecologisch, veiligheids- en beveiligingsoogpunt. Tevens is het beheerplan droge infra in 2016 herzien.

Naast het periodieke onderhoud is een aantal projecten uitgevoerd, waaronder het verlagen van bermen op plaatsen van water op straat en zijn overleggen gestart met andere partijen zoals waterschap Brabantse Delta, Staatsbosbeheer, gemeente Moerdijk en natuurwerkgroepen ten einde het beheer op elkaar af te stemmen.

Tevens is in overleg met de brandweer het opwaarderen van de bluswaterinnamepunten uitgevoerd.

Onderhoud wegen

Alle verhandingen zoals wegen, fietspaden en parkeerstroken zijn opgenomen in een beheerplan wegen (onderdeel in beheer 'droge infrastructuur'). Dit beheerplan is in 2016 herzien.

Het operationele beheer en (klein) onderhoud en de inspecties zijn onderdeel van het dagelijks beheer en het onderhoudscontract en worden door de serviceprovider uitgevoerd.

Storting in de voorziening (fonds) infra droog wordt bepaald aan de hand van het meerjarig geraamd gemiddeld groot onderhoud.

In 2016 is op basis van de vastgestelde Wegenstructuurvisie 2030 een 'infrastructureel actieplan' opgesteld. Hierbij is aan de hand van een lokaal en regionaal verkeersmodel inzicht verkregen in directe effecten en verwachtingen voor de lange termijn en vervolgens zijn hierop diverse onderdelen verder uitgewerkt, zoals de vaststelling van de wegcategorieën en de uitwerking van de bijbehorende inrichtingen. Met de opstelling van dit actieplan zal komende jaren gefaseerd een uniform en goed beleid en inrichting worden gerealiseerd.

Een eerste uitwerking is de doorvoering van de vastgestelde wegcategorie en bijbehorende inrichting op de Middenweg en Orionweg, wat in een project is opgepakt.

In dit project zijn deze wegen voorzien van nieuwe asfaltdekkingen, waarbij direct de nieuwe voorgenomen inrichting van duurzaam veilig 60 km/h is meegenomen. Tevens is voor ongewenst parkeren van vrachtwagens een pilot ingericht voor het beoogde parkeerbeleid. Hierbij wordt parkeren langs en op de weg gereguleerd door middel van

invoering van een blauwe (p-)zone waarbij parkeren alleen voor korte tijd wordt toegestaan in de daarvoor bestemde parkeervakken en parkeerhavens.

Onderhoud openbare verlichting

Het dagelijks onderhoud en functioneren van de huidige openbare verlichting is een onderdeel van het dagelijks beheer en het onderhoudscontract wat door de service provider wordt uitgevoerd.

De verlichting heeft in 2016 zonder problemen gefunctioneerd.

In 2016 is tevens invulling gegeven aan een eerste fase van het verduurzamen van de openbare verlichting. Er is een groot gebied (Middenweg, Orionweg en Jupiterweg) aangepakt waarbij de huidige verouderde conventionele verlichting is vervangen door een moderne duurzame ledverlichting welke middels een slim en modern besturingsstelsel op afstand is te dimmen en aan te sturen in geval van bijzonderheden of calamiteiten. Door deze ledverlichting in combinatie met een besturingsstelsel wordt invulling gegeven aan een reductie van het energieverbruik alsmede aan verbetering van de veiligheid voor de weggebruiker en het verhogen van de veiligheid op het terrein.

Onderhoud riolering

Het rioleringsstelsel omvat negen gemalen, een verzamelkelder, persleidingen en vrijvervalrioleringen. Vervanging wordt gebaseerd op actuele praktijkgegevens, die verzameld wordt tijdens reguliere inspecties. De uitkomsten worden bijgewerkt in het rioolbeheersysteem. Storting in de voorziening 'riolering' wordt bepaald door het meerjarig geraamd gemiddeld groot onderhoud.

In 2016 is het rioolbeheerplan herzien en is een 'Roadmap' opgesteld als leidraad voor de komende jaren inzake het totale rioolbeheer wat is afgestemd met Waterschap Brabantse Delta en Gemeente Moerdijk.

Het beheer en onderhoud kent momenteel een opsplitsing in twee onderdelen: beheer van de vrijvervalrioleringen en beheer van gemalen-/persleidingen.

In 2016 is een eerste stap gezet om deze onderdelen samen te voegen als onderdeel in een totaal 'integraal watermanagement' te kunnen invoeren.

Naast het reguliere beheer en onderhoud is vanuit de eerder uitgevoerde rioolgemalenstudie een 1e project uitgevoerd in kader van upgrade rioolgemalen. Zo is rioolgemaal 1 aan de Orionweg aangepast en verbeterd waardoor dit rioolgemaal toekomstbestendig

is doordat er arbotechnische verbeteringen zijn gedaan, alsmede een ombouw van een natte pompstelling naar een droge pompstelling en een optimalisatie van afvalwater verwerking door vervanging van een verzakte aansluiting van het vrijvervalriool in dit bemalingsgebied G.

Voor de overige gemalen is een maatregelenpakket opgesteld, dat na afronding van de uitvoering van rioolgemaal G, gefaseerd wordt uitgevoerd.

Onderhoud gebouw

Afgelopen jaar zijn er op en rondom het gebouw van het Havenschap veel inspanningen verricht op het vlak van beheer, gebruik en assets. Zo is de klimaatinstallatie vervangen door een duurzaam en energiezuiniger systeem en zijn er aanpassingen gedaan voor duurzamere inkoop van diensten en producten. Eind november is de benedenverdieping van het gebouw aangepast. Er is een aantal noodzakelijke bouwkundige aanpassingen gedaan, waardoor er tevens ruimte is gecreëerd voor extra vergader- en flexwerkmogelijkheden. Tevens is in dit project een restyling van de benedenverdieping uitgevoerd, om de uitstraling van het kantoor te laten aansluiten bij het nieuwe Havenbedrijf Moerdijk.

Paragraaf Financiering en treasury

Per 1 oktober 2010 is een financieringsovereenkomst gesloten tussen de BNG (Bank Nederlandse Gemeenten) en het Havenschap met een looptijd tot en met 31 december 2011 en een jaarlijks stilzwijgende verlenging. Deze overeenkomst bestaat uit een kasgeldovereenkomst van maximaal € 145 miljoen zonder beschikbaarheid garantie en een krediet in rekening-courant van € 5 miljoen. Voor 2016 is deze overeenkomst stilzwijgend verlengd.

De restant schuld op de opgenomen vaste geldleningen bedraagt per 31 december 2016 € 6.446.463.

Krediet verstrekker	Hoofdsom	Percentage	Ingangs datum	Eind datum	Restant schuld 01-01-2016	Aflossing in 2016	Restant schuld 31-12-2016
BNG	3.800.000	5,03	22-08-02	22-08-27	1.824.000	152.000	1.672.000
BNG	600.000	3,75	15-08-05	15-08-30	423.181	21.530	401.651
BNG	1.800.000	3,75	15-08-05	15-08-30	1.269.543	64.589	1.204.954
BNG	1.000.000	3,85	01-02-06	01-02-31	742.298	34.423	707.875
BNG	3.250.000	4,47	15-01-07	15-01-32	2.563.878	103.895	2.459.983
Totaal	10.450.000				6.822.900	376.437	6.446.463

Alle bedragen in euro's (€)

Rekening-courant

Voor lopende betalingen wordt gebruik gemaakt van de afgesloten rekening-courant overeenkomsten:

- Rabobank max. faciliteit € 500.000
- Bank Nederlandse Gemeenten max. faciliteit € 5.000.000

Renteopbrengsten	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Depositorente	0	0	0
Rekening-courant rente	0	0	24
Totaal	0	0	24

Alle bedragen in euro's (€)

In 2016 werd geen rentevergoeding op rekening-courant ontvangen.

Toetsing aan de normen van de Wet Fido (Financiering decentrale overheden)

Kasgeldlimiet

Het risico van kortlopende financiering wordt beperkt met een zogenaamde kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet houdt in dat de totale omvang van de vlottende schuld op enig moment aan een maximum van 8,2% van de begrotingsomvang is gebonden. Voor het Havenschap kwam dit neer op een bedrag van € 1.408.104 (8,2% van € 17.172.000 begrote kosten). Het Havenschap is ruimschoots onder de limiet gebleven en voldoet daarmee aan de norm.

Kasgeldlimiet 2016	kw 1	kw 2	kw 3	kw 4
Omvang begroting per 1 januari 2016 (= grondslag)	17.172	17.172	17.172	17.172
1) Toegestane kasgeldlimiet				
- In procenten van de grondslag	8,2%	8,2%	8,2%	8,2%
- In bedrag	1.408	1.408	1.408	1.408
2) Omvang vlottende korte schuld				
Opgenomen korte gelden < 1 jaar	0	0	0	0
Schuld in rekeningcourant	0	0	0	0
Gestorte gelden door derden < 1 jaar	0	0	0	0
Overige geldleningen niet zijnde vaste schuld	0	0	0	0
3) Vlottende middelen*				
Contante gelden in kas	0	0	0	0
Tegoeden in rekening-courant	-2.186	-2.906	-1.385	-3.503
Overige uitstaande gelden < 1 jaar (deposito's)	0	0	0	0
Toets kasgeldlimiet				
4) Totaal netto vlottende schuld (2) - (3)	-2.186	-2.906	-1.385	-3.503
Toegestane kasgeldlimiet (1)	1.408	1.408	1.408	1.408
Ruimte (+) / Overschrijding (-); (1) - (4)	3.594	4.314	2.793	4.911

* Per ultimo van het kwartaal
Alle bedragen x 1.000 euro (€)

Renterisiconorm

Ter zake van de vaste financiering stelt de wet een norm waaraan het renterisico van de portefeuille als geheel moet voldoen. Deze norm wordt aangeduid als renterisiconorm en bedraagt 20% van de begrotingsomvang. Kasgeldleningen in combinatie met renteswaps worden opgenomen bij de opgave van de renterisiconorm, aangezien hiermee het renterisico voor de lange termijn afgedekt wordt. Het renterisico doet zich pas voor op de einddatum, of eventueel eerder op een break clause moment van het betreffende renteswapcontract. Doelstelling is dat de leningenportefeuille zo wordt gespreid, dat de te lopen renterisico's gelijkmatig over de jaren worden gespreid. In 2016 vond geen renteherziening plaats.

Renterisico op vaste schuld in 2016	€ 0
Renterisiconorm (20% van de begrotingsomvang met min. € 2,5 milj.)	€ 3.434.000
Ruimte onder renterisico norm	€ 3.434.000

Het Havenschap voldoet daarmee aan de gestelde norm.

Financieringsratio's

	Gezond	2015	2016
ICR (Intrest Coverage Ratio, EBITDA/ rentekosten)	> 2	2,6	2,1
DEBT/ EBITDA (debt alleen lang vreemd vermogen + kasgeld)	< 7	7,8	11,6
Solvabiliteitsratio (EV/ TV)	> 30%	40%	42%

Banken stellen geen eisen bij het verstrekken van kredieten aan het Havenschap, omdat uit artikel 48 van de gemeenschappelijke regeling volgt dat de deelnemers garant staan voor door het Havenschap aangetrokken gelden. Echter om bedrijfseconomisch gezond te blijven is het niet verstandig om onbeperkt geld te blijven lenen. Met behulp van de in bovenstaande tabel genoemde ratio's wordt bewaakt dat het Havenschap op financieringsgebied gezond blijft. Het Intrest Coverage Ratio zegt hoeveel keer de rente kan worden betaald uit het brutobedrijfsresultaat (nettowinst 2016 € 4.944.000, afschrijvingen 2016 € 1.172.000 en rentelasten € 5.426.000). De Debt/Ebitda verhouding laat de verhouding zien tussen de langlopende schulden en het brutobedrijfsresultaat. De solvabiliteitsratio laat de verhouding zien tussen eigen vermogen en totaal vermogen.

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat, met uitzondering van de Debt/Ebitda, de ratio's in 2016 gezond zijn. Ten opzichte van 2015 zijn de Intrest Coverage Ratio en de Debt/Ebitda verslechterd. Dit komt omdat de langlopende schulden zijn toegenomen en het resultaat na bestemming in 2016 lager is dan in 2015. De solvabiliteit is in 2016 verbeterd, doordat het eigen vermogen is toegenomen en het totaal vermogen is afgenomen.

Paragraaf Bedrijfsvoering

Voor de stand van zaken en de verantwoording over het gerealiseerde beleid ten aanzien van de bedrijfsvoering wordt verwezen naar het programma Bedrijfsvoering.

Het programma Bedrijfsvoering bestaat uit de programma onderdelen Bestuur en Advies, Juridische zaken, Financiën, Communicatie, Personeel en Organisatie, Informatisering en Automatisering en Facilitaire zaken. Per programmaonderdeel wordt hierbij achtereenvolgend ingegaan op de visie, wat willen we bereiken, wat hebben wij daarvoor gedaan en wat heeft het gekost.

Paragraaf Verbonden partijen

Het Havenschap kende in 2016 de volgende verbonden partijen:

- **SBIM** (= Stichting Beveiliging Industrierrein Moerdijk) is een stichting gevestigd in Moerdijk waar bedrijven die zich vestigen op het haven- en industrierrein, sinds 1993 verplicht, lid van zijn. In de statuten is onder andere vastgelegd dat de stichting ten doel heeft om een ongestoord gebruik van goederen door de daartoe gerechtigden te bevorderen en bij te dragen aan een veilige werkomgeving op het haven- en industrierrein Moerdijk en andere industrierreinen in de gemeente Moerdijk. Niet alleen het secretariaat maar ook de organisatie en uitvoering van de beveiliging van het haven- en industrierrein Moerdijk is uitbesteed aan het Havenschap. Een belangrijk deel van de kosten voor het Havenschap worden gedekt uit de contributie van de bedrijven aan de stichting. Het Havenschap heeft echter geen financieel belang in de stichting. De opbrengsten over 2015 bedroegen € 530.028 en de kosten bedroegen € 465.825, waarvan € 470.000 afdrachten aan het Havenschap. De algemene reserve bedroeg € 109.765 per 31 december 2015. De jaarrekening 2016 is nog niet opgemaakt.
- **SBM** (= Stichting Bedrijfsbrandweezorg Moerdijk) is een stichting gevestigd in Moerdijk waar de bedrijven die zich hebben gevestigd of gaan vestigen verplicht lid van zijn. Deze verplichting volgt uit de algemene voorwaarden van het Havenschap en de statuten van de hiervoor genoemde SBIM. In de statuten van de SBM is onder meer vastgelegd dat de stichting ten doel heeft bedrijfsbrandweezorg op het industrierrein Moerdijk te faciliteren en al hetgeen met het vorenstaande verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn te verrichten. De hoogte van de (financiële) bijdrage is afhankelijk van onder meer de specifieke risico's van bedrijven, de eigen brandweervoorzieningen en de bepalingen in de milieuvergunning van het bedrijf. De stichting wordt bestuurd door vertegenwoordigers van de Veiligheidsregio, het bedrijfsleven en het Havenschap. De gemeente Moerdijk is

juridisch en economisch eigenaar van de kazerne en betaalt de kosten voor beheer en onderhoud van het pand. Een belangrijk deel van de kosten voor de bedrijfsbrandweezorg wordt gedekt uit de contributie van de bedrijven aan de stichting. De opbrengsten over 2015 bedroegen € 850.021, waarvan € 340.000 bijgedragen is door het Havenschap. De kosten over 2015 bedroegen € 882.104. Het negatieve resultaat wordt aanvullend vanuit het Havenschap bijgedragen. Daarmee bedraagt de algemene reserve € 0 per 31 december 2015. De jaarrekening 2016 is nog niet opgemaakt. De verwachting is dat het resultaat over het jaar 2016 licht positief is. Dit op basis van de voorlopige cijfers.

- **Beheer Vlasweg 4 Moerdijk B.V** is op 3 juni 2015 opgericht en gevestigd in Moerdijk. In deze 100% dochter van het Havenschap is het ernstig vervuilde terrein van Chemiepack ondergebracht. De gronden zullen zo snel mogelijk (eventueel na sanering) weer worden uitgegeven. Het Havenschap heeft de gronden tegen € 1 ingebracht. Verder hebben de overige betrokken overheden in de zaak Chemiepack het Havenschap gevrijwaard voor kosten die het Havenschap direct of indirect maakt voor het beheren van het ernstig vervuilde terrein.

Paragraaf Grondbeleid

Het grondbeleid kent de volgende doelstellingen:

- Het genereren van inkomsten uit bezit;
- Het Havenschap gaat voor uitgifte van gronden in erfpacht;
- Bij gronduitgiften hanteren van marktconforme prijzen;
- Bij uitgifte van (aan water liggende) percelen maximalisatie van inkomsten uit haven- en kadegelden nastreven;
- Waar nodig en mogelijk worden percelen teruggekocht en na eventuele verbetering opnieuw uitgegeven in erfpacht;
- Voorwaardenscheppend als het gaat om het verkrijgen van de benodigde milieugebruiksruimte;
- Bedrijven op de juiste plek accommoderen.

Effecten van de Notitie grondexploitaties 2016

De commissie BBV heeft in maart 2016 de Notitie Grondexploitaties 2016 uitgebracht. Dit is een herziening van de notitie Grondexploitaties uit 2012. De bepalingen en richtlijnen van deze herziening treden in werking met ingang van 2016. De notitie maakt onderscheid tussen "Gronden als vast actief" en "Bouwgronden in exploitatie".

Gronden als vast actief

Over gronden als vaste actief kan worden gesteld, dat deze gronden een vaste bestemming hebben en niet in een transformatieproces zitten. Op de boekwaarde van deze gronden mogen geen kosten, zoals rente, meer worden bijgeschreven. Ook dienen deze verantwoord te worden onder de materiele vaste activa in plaats van onder voorraden. SNC ruilstrook, Service Point (in de loop van 2016 volledig uitgegeven), Uitbreiding Tradepark, Teruggenomen gronden, kade en terreininrichting Middenweg (havennr. 344), Teruggenomen gronden en terreininrichting Middenweg 53 (havennr. 330) (in de loop van 2016 in huur uitgegeven) en de Oostelijke Randweg 48 vallen hieronder.

Bouwgronden in exploitatie

Het Havenschap kent op dit moment alleen het IPM (Industrial Park Moerdijk) dat aangemerkt kan worden als BIE (Bouwgronden in exploitatie). Met uitzondering van de OZB komen de kosten allemaal voor in de kostensoortenlijst zoals opgenomen in artikel 6.2.4 van het Besluit ruimtelijke ordening en mogen daarom toegerekend worden aan de BIE. Er dient rente te worden toegerekend over de boekwaarde van de BIE per 1 januari van het betreffende boekjaar. Dit in tegenstelling tot de tot nu toe gebezigde methode van rente berekening over het aankoopbedrag van de nog niet uitgegeven m² per begin van de maand.

Bovenstaande wijzigingen zijn zowel in de baten en lasten als in de balans verwerkt.

In tegenstelling tot waarmee in de begroting rekening was gehouden, een uitgifte in erfpacht van 32.122 m² met een grondexploitatie opbrengstwaarde van ca. € 4.579.000. In 2016 is voor ca. € 4.557.000 aan kosten gemaakt en geactiveerd. Deze kosten bestaan uit rentekosten Industrial Park (ca. € 3.190.000) en kosten bouwrijp maken en kosten zanddepot (ca. € 1.367.000). In de begroting 2016 was rekening gehouden met ca. € 8.003.000 aan kosten, voornamelijk kosten bouwrijp maken Industrial Park en rentekosten Industrial Park. Alleen aan het Industrial Park wordt rente toegerekend. De methode van winst nemen uit de grondexploitaties wordt toegelicht in hoofdstuk IX Waarderingsgrondslagen en Resultaatbepaling.

De nog te realiseren winst uit de grondexploitatie IPM wordt geraamd op netto contant per 1/1/2016 € 17.480.000 en de risicowaarde (mogelijk schadebedrag maal de kans dat het zich zal voordoen) van alle ingeschatte grondexploitatie risico's bedraagt netto contant per 1/1/ 2016 € 14.578.000. Zolang de nog te realiseren winst uit de grondexploitatie hoger is dan de risicowaarde, wordt er geen reserve aangehouden voor de grondexploitatie en worden deze niet meegenomen bij de benodigde

weerstandscapaciteit. In de ingeschatte risicowaarde wordt geen rekening gehouden met bodemsanering omdat er op basis van de huidige bestemming en het gebruik geen signalen zijn die duiden op bodemverontreiniging.

Ontwikkeling Industrial Park (08)

De noodzaak om basisinfra aan te leggen op het Industrial Park Moerdijk wordt steeds groter. In het tweede kwartaal is de aanbesteding doorlopen en is fase 1 gegund aan Boskalis. Hierin wordt in een bouwteam het voorlopig ontwerp van het Industrial Park inclusief onderliggende plannen en onderzoeken van voorlopig ontwerp via een definitief ontwerp omgezet naar een uitvoeringsontwerp.

In het tweede kwartaal zijn de voorlopige ontwerpen van onder andere de voorgenomen wegenstructuurplannen, calamiteitenroute en blusvoorzieningen openbare buitenruimte besproken met de gemeente. De reactie hierop is in het vierde kwartaal 2016 nog niet ontvangen. Om in de bouwrijfphase en de gemaakte afspraken met nieuwe vestigers niet in de knel te komen wordt voor de in 2016 en begin 2017 geplande werkzaamheden werkbaar afspraken gemaakt omtrent calamiteitenroute en blusvoorzieningen.

Ontwikkeling Tradepark West (23)

Hierover zijn geen bijzonderheden te melden.

Kade (voorbereidingskrediet) (29)

Hierover zijn geen bijzonderheden te melden. Op het moment dat ontwikkelen van de kade relevant is, kunnen deze werkzaamheden direct opgestart worden.

Bijdrage inrit & spoor (41)

Hierover zijn geen bijzonderheden te melden.

Oostelijke Randweg 48 (het Voormalig Tetra Pak terrein) (havennr 135) (117)

Direct na terugkoop zijn de contracten van alle nutsvoorzieningen overgezet op naam van het Havenschap. Verder is de locatie met camera's en elektronische inzet beveiligd in afwachting van nieuwe invulling van deze locatie. In het derde kwartaal is een deel van het terrein tijdelijk in huur uitgegeven. Het voornemen is ook dat een deel van de locatie gebruikt zal worden voor het pyrolysecluster.

Nr.	Projecten	Budget/krediet 31 december 2016	Uitgegeven t/m uitgaven	Totaal verwachte
HMO-000008	bouwkosten Industrial Park 132 ha	18.400.000	3.266.130	18.400.000
HMO-000023	Ontwikkeling Tradepark West	12.178.649	11.760.595	11.760.595
HMO-000029	Kade (voorbereidingskrediet)	70.000	14.096	14.096
HMO-000041	Bijdrage inrit & spoor	240.000	40.000	40.000
HMO-000117	Oostelijke Randweg 48 (havennr 135)	11.000.000	10.500.000	10.500.000

Alle bedragen in euro's (€)

In bovenstaande tabel wordt voor zowel de lopende projecten m.b.t. de vaste activa in ontwikkeling als voor de lopende projecten m.b.t. de grondexploitaties in de kolom 'Budget/Krediet' aangegeven wat de hoogte is van budget of krediet. In de kolom 'Uitgegeven t/m 31 december 2016' wordt aangegeven wat al uitgevoerd is en in de kolom 'Totaal verwachte uitgaven' wordt aangegeven wat de totale uitgaven naar verwachting zullen zijn.

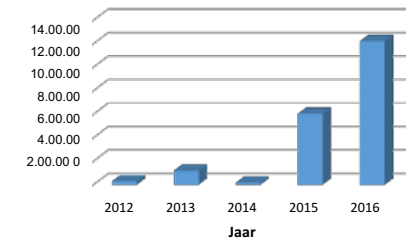
In [bijlage 2](#) is een kaart met projecten 2016 opgenomen.

VIII. Feiten en Cijfers

Uitgegeven industrieterrein (incl. 2e uitgifte)

Over de laatste jaren vertonen de gronduitgiftes het volgende beeld:

Jaar	Totaal in ha
2012	0.30.87
2013	1.19.50
2014	16.25
2015	6.03.16
2016	12.22.90

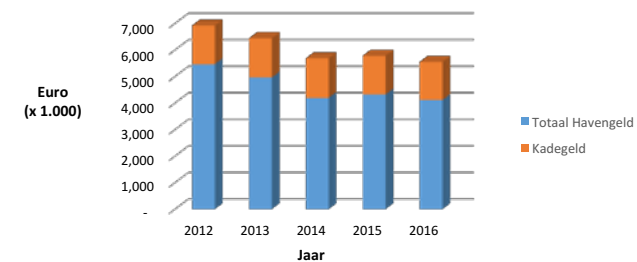

Haven- en kadegeldinkomsten

Haven- en kadegelden zijn belangrijke inkomstenbronnen voor het Havenschap.

Jaar	Zeehaven- geld	Binnenhaven- geld	Totaal havengeld	Kadegeld	Totaal haven- en kadegeld
2012	4.086	1.387	5.473	1.456	6.929
2013	3.597	1.367	4.964	1.485	6.449
2014	2.946	1.256	4.202	1.491	5.693
2015	3.102	1.227	4.329	1.461	5.790
2016	2.967	1.152	4.119	1.441	5.560

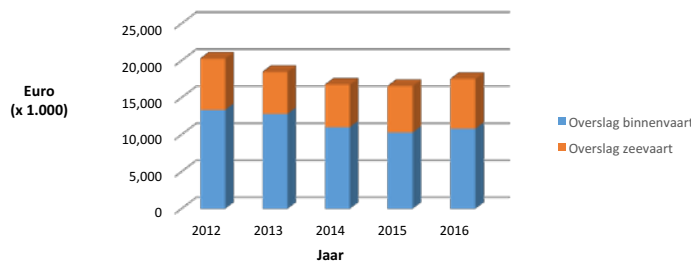
Alle bedragen x 1.000 euro (€)

Scheepsbewegingen en goederenoverslag

Jaar	Aantal schepen		Goederenoverslag					
			Zeeschepen (x 1.000 ton)			Binnenvaart-schepen (x 1.000 ton)		% t.o.v. vorig jaar
			zee	binnen	gelost	geladen	totaal	
2012	1.973	12.723	4.405	2.536	6.941	13.350	20.291	-6,8
2013	1.686	12.837	3.869	1.798	5.667	12.830	18.497	-8,8
2014	1.603	11.622	3.634	2.111	5.745	11.036	16.781	-9,3
2015	1.769	10.974	3.891	2.389	6.280	10.309	16.589	-1,1
2016	1.900	11.383	3.496	3.224	6.720	10.816	17.536	5,7

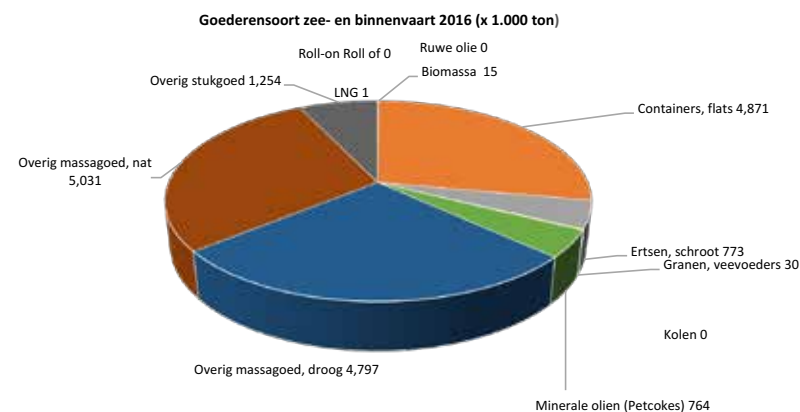
Alle bedragen x 1.000 euro (€)

Goederenoverslag per goederensoort (x 1.000 ton)

Zeevaart	2013	2014	2015	2016	% t.o.v. vorig jaar
Biomassa	3	9	0	6	0,0
Containers, flats	962	1.841	2.442	2.889	18,3
Ertsen, schroot	648	349	327	502	53,7
Granen, veevoeders	99	121	118	26	-77,7
Kolen	16	0	0	0	0,0
Minerale oliën (Petcoques)	149	131	173	92	-46,7
Overig massagoed, droog	1.337	1.294	1.062	1.163	9,5
Overig massagoed, nat	1.997	1.594	1.826	1.613	-11,7
Overig stukgoed	453	405	332	428	29,1
Roll-on Roll of	1	2	0	0	0,0
Ruwe olie	0	0	0	0	0,0
LNG	0	0	0	0	0,0
Totaal	5.667	5.745	6.280	6.720	7,0

Binnenvaart	2013	2014	2015	2016	% t.o.v. vorig
Biomassa	0	0	4	9	96,4
Containers, flats	2.058	2.155	1.995	1.982	-0,6
Ertsen, schroot	393	343	335	271	-19,1
Granen, veevoeders	15	9	8	4	-52,1
Kolen	9	0	2	0	-100,0
Minerale oliën (Petcoques)	603	496	468	671	43,3
Overig massagoed, droog	5.277	4.001	3.836	3.635	-5,2
Overig massagoed, nat	3.728	3.221	2.731	3.418	25,2
Overig stukgoed	746	810	930	825	-11,2
Roll-on-Roll-off	0	0	0	0	-100,0
Ruwe olie	0	0	0	0	0,0
LNG	0	0	1	1	-0,3
Totaal	12.830	11.036	10.309	10.816	4,9

Goederen vervoer per spoor

Jaar	Aantal wagons	Vervoerd product (x 1.000 ton)	% t.o.v. vorig jaar
2012	21.143	667	0,5
2013	15.530	476	-28,6
2014	21.694	579	21,6
2015	21.832	649	12,1
2016	30.132	886	36,5

Werkgelegenheid

Opbouw werknemersbestand binnen de vestigingen 2016	
Totale directe werkgelegenheid binnen het gehele haven- en industrieterrein Moerdijk:	8.835 werknemers
Totale indirecte werkgelegenheid gecreëerd door het haven- en industrieterrein Moerdijk:	8.224 werknemers
Totale werkgelegenheid gecreëerd door het haven- en industrieterrein Moerdijk:	17.059 werknemers

Gegevens gebaseerd op een telling

Vestigingen

Aantal vestigingen op het haven- en industrieterrein Moerdijk 2016 naar sector:

Sector	Aantal vestigingen
Industrie	66
Bouw nijverheid	28
Reparatie van consumentenartikelen en handel	44
Vervoer, opslag en communicatie	106
Verhuur van en handel in onroerend goed, verhuur van roerende goederen en zakelijke dienstverlening	183
Overig	5
Totaal	432

Bron: Lijst gevestigde bedrijven Havenschap Moerdijk

Jaarrekening 2016

IX. Waarderingsgrondslagen en Resultaatbepaling

Inleiding

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften die het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten daarvoor geeft.

Door de overdracht van de activa en de passiva naar het Havenbedrijf Moerdijk NV voor de balansdatum van 31 december 2016 zijn de overgedragen activa en passiva nul. Het betreft de materiële vaste activa, de voorraden, de overlopende activa, de voorzieningen en de netto-vlokkende schulden met een rentetypische looptijd korter dan een jaar.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Voor zover niet anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op de balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Echter voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume worden geen voorzieningen getroffen of op andere wijze verplichtingen opgenomen.

Materiële vaste activa met economisch nut

In erfpacht uitgegeven gronden

De in erfpacht uitgegeven gronden zijn gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs (i.c. de waarde die bij eerste uitgifte als basis voor de canonberekening in aanmerking is genomen). Gronden waarvan de erfpacht eeuwigdurend is afgekocht, zijn tegen een geringe registratiewaarde opgenomen.

Nog niet uitgegeven gronden en terreinen zijn gewaardeerd tegen (historische)

verkrijgingsprijs. Grond wordt afgewaardeerd tot de marktwaarde indien sprake is van een duurzaam lagere marktwaarde.

Overige investeringen met economisch nut

Deze materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht, zodat in die gevallen op het saldo wordt afgeschreven. Slijtende investeringen worden vanaf het moment van ingebruikneming lineair afgeschreven in de verwachte gebruiksduur, waarbij rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde. De hierbij gehanteerde afschrijvingstermijnen zijn terug te vinden in artikel 10 van de financiële beleids- en beheersverordening. Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is. In het begrotingsjaar heeft een dergelijke vermindering plaatsgevonden. Dergelijke afwaarderingen worden teruggenomen als ze niet langer noodzakelijk blijken.

Investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut

Hierbij gaat het om het aanpassen van de wegsituatie d'Entree. Overeenkomstig het besluit van de Raad van Bestuur van 27 maart 2008 wordt deze investering in 20 jaar afgeschreven.

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen

Van een deelneming is krachtens artikel 1 lid d BBV sprake als het Havenschap participeert in het aandelenkapitaal van een NV of BV.

Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs zal afwaardering plaatsvinden. Tot dusver is een dergelijke afwaardering niet noodzakelijk gebleken. De actuele waarde ligt ruim boven de verkrijgingsprijs.

Overige uitzettingen met rentetypische looptijd van één jaar of langer

Hierbij gaat het om het recht op eeuwigdurend te ontvangen pachtsom welke als langlopende vordering wordt verantwoord. De langlopende vordering is gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs minus de onder de materiële vaste activa opgenomen registratiewaarde.

Flottende activa

Vorraden

De post onderhanden werken omvat de gronden in exploitatie. De activering van de grondexploitatiepositie geschiedt in eerste instantie tegen (historische) verkrijgingsprijs. Voor de kosten die aan een grondexploitatie toegerekend kan worden wordt aangesloten op de kostensoortenlijst zoals opgenomen in artikel 6.2.4 van het Besluit ruimtelijke ordening. Voor de grondexploitaties van het Industrial Park worden rentekosten, kosten bouwrijp maken en overige kosten die direct gerelateerd zijn aan de exploitatie van de grondpositie toegerekend. De grondexploitatieposities worden tegen marktwaarde gewaardeerd indien de marktwaarde lager is dan de verkrijgings- of vervaardigingsprijs.

Winst nemen op meerjarige grondexploitaties wordt beheerst door het voorzichtigheidsbeginsel. Voorziene verliezen worden al in de jaarrekening opgenomen zodra zij bekend zijn. Bij het meerjarige grondexploitatieproces worden lasten noch baten bedrijfseconomisch toegerekend aan het lastenrealisatiejaar of batenrealisatiejaar, maar via de balans doorgeschoven naar het winstrealisatiejaar. Positieve resultaten, ofwel winsten, worden pas in de jaarrekening verwerkt als zij met voldoende zekerheid vaststaan en dus zijn gerealiseerd. Winsten worden als gerealiseerd beschouwd op het moment dat grondposities daadwerkelijk worden uitgegeven. De winsten worden berekend als verschil tussen de gerealiseerde en nog te realiseren opbrengsten uit gronduitgiften en de reeds gemaakte en de nog verwachte kosten. Voor de nog te realiseren opbrengsten uit gronduitgiften wordt uitgegaan van de geldende marktprijzen. Voor de complexere en langlopende grondexploitaties wordt, vanwege de toepassing van het voorzichtigheidsbeginsel, een risicobuffer van 10% van de totale nog te verwachten opbrengsten aangehouden. Zolang er nog winsten te realiseren zijn, worden er geen tussentijdse verliezen genomen.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. De voorziening wordt statisch bepaald op basis van de geschatte inningskansen.

Liquide middelen en overlopende posten

Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De onderhoudsegalisatievoorzieningen stelen

op een meerjarenraming van het uit te voeren groot onderhoud aan (een deel van) de kapitaalgoederen, waarin rekening is gehouden met de kwaliteitseisen die ter zake geformuleerd zijn. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen die is opgenomen in het jaarverslag is het beleid ter zake nader uiteengezet.

Vaste schulden

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met gedane aflossingen.

De vaste schulden hebben een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Vanaf 2010 worden de kasgeldleningen (met een renteswap) verantwoord onder schulden op lange termijn. Hiermee wordt invulling gegeven aan de bepalingen in de Ruddo (Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden) over de wijze waarop rentederivaten in de jaarrekening moeten worden verwerkt en om aansluiting te zoeken bij de opgave van de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Verplichting voortvloeiend uit leasing

Het Havenschap kan financiële en operationele leasecontracten afsluiten. Een leaseovereenkomst waarbij de voor- en nadelen verbonden aan het eigendom van het leaseobject geheel of nagenoeg geheel door de lessee worden gedragen, wordt aangemerkt als een financiële lease. Alle andere leaseovereenkomsten worden geclassificeerd als operationele lease. Bij de leaseclassificatie is de economische realiteit van de transactie bepalend en niet zozeer de juridische vorm.

Flottende passiva

De flottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

X. Balans per 31 december 2016

ACTIVA

		2016		2015
Vaste activa				
I. Materiële vaste activa				
a. Investerings met economisch nut			108.899.671	
b. Investerings in openbare ruimte met maatschappelijk nut		0	1.093.445	109.993.116
II Financiële vaste activa				
a. Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	230.811.687		1	
a. Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	0		10.327.365	
		230.811.687		10.327.366
Flottende activa				
I. Voorraden				
a. Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	0	0	106.683.897	106.683.897
II. Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar				
a. Vorderingen op openbare lichamen	0		14.335	
b. Overige vorderingen	0		858.359	
c. Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd < 1 jaar	3.426.037	3.426.037	1.717.639	2.590.333
III. Liquide middelen				
a. Kas- en banksaldi	74.933	74.933	1.708.472	1.708.472
IV. Overlopende activa				
a. Overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	0	0	274.083	274.083
		234.312.657		231.577.267

Voor resultaatbestemming
Alle bedragen in euro's (€)

80

XI. Balans per 31 december 2016

PASSIVA

		2016		2015
Vaste passiva				
I. Eigen vermogen				
a. Algemene reserve	77.633.900		72.130.536	
b. Bestemmingsreserves	14.671.507		13.103.825	
c. Gerealiseerde resultaat	4.959.817		8.182.495	
		97.265.224		93.416.856
II. Voorzieningen				
a. Voorziening voor verplichtingen, verliezen en risico's	0	0	11.146.870	
b. Egalisatievoorzieningen				11.146.870
III. Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer				
a. Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen	6.446.463		6.822.900	
b. Kasgeldleningen (in combinatie met renteswaps)	127.100.000		113.700.000	
c. Binnenlandse bedrijven	0		0	
d. Waarborgsommen	0		0	
		133.546.463		120.522.900
Flottende passiva				
I. Netto-flottende schulden, met een rentetypische looptijd korter dan één jaar				
a. Schulden openbare lichamen	0		87.289	
b. Overige schulden	0		1.620.879	
		0		1.708.167
II. Overlopende passiva				
a. Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgende begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	3.500.970		4.737.840	
b. Overige vooruitontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	0		44.633	
c. Van EU en NL overheidslichamen vooruitontvangen voorschotbedragen voor uitkering met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van laste van volgende begrotingsjaren	0		0	
		3.500.970		4.782.473
		234.312.657		231.577.267

Voor resultaatbestemming
Alle bedragen in euro's (€)

81

XII. Oververzicht van baten en lasten 2016

	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Programma Ruimtelijke ontwikkeling, Milieu en Duurzaamheid			
Opbrengsten	85	78	85
Kosten	-309	-254	-235
Totaal Programma Ruimtelijke ontwikkeling, Milieu en Duurzaamheid	-224	-177	-151
Programma Infrastructuur en Beheer			
Opbrengsten nat	272	218	-
Opbrengsten droog	2.458	2.298	2.388
Kosten Beheer nat	-1.284	-1.319	-1.405
Kosten Beheer droog	-4.098	-4.253	-3.276
Totaal Programma Infrastructuur en Beheer	-2.652	-3.056	-2.294
Programma Commerciële Exploitatie			
Opbrengsten nat	7.820	7.904	8.097
Opbrengsten droog	6.880	6.829	6.714
Kosten droog	-240	-129	-210
Totaal Programma Commerciële Exploitatie	14.459	14.604	14.601
Programma Veiligheid & Havenmeester			
Opbrengsten	496	497	494
Kosten	-1.465	-1.515	-1.392
Totaal Programma Veiligheid & Havenmeester	-969	-1.018	-899
Programma Bedrijfsvoering			
Opbrengsten Bestuur en Public affairs	55	0	0
Opbrengsten Juridische zaken	-	-	1
Algemene baten	26	-	103
Rente baten	3.190	2.436	2.436
Opbrengsten Communicatie	36	54	53
Opbrengsten Personeel en Organisatie	47	-	52
Opbrengsten Automatisering	0	-	-
Opbrengsten Facilitair	-	-	-
Totaal Opbrengsten	3.354	2490	2.644
Kosten Bestuur en Public affairs	-717	-367	-454
Kosten Juridische zaken	-109	-116	-88
Kosten Financiën	-131	-139	-109
Algemene lasten	-164	-	-426
Rente lasten	-5.426	-5.644	-5.846
Kosten Communicatie	-408	-428	-229
Kosten Personeel en Organisatie	-2.658	-2.228	-2.332
Kosten Automatisering	-488	-323	-722
Kosten Facilitair	-427	-456	-461
Totaal Kosten	-10.528	-9.701	-10.668
Totaal Programma Bedrijfsvoering	-7.174	-7.210	-8.024
TOTAAL OPBRENGSTEN	21.364	20.314	20.420
TOTAAL KOSTEN	17.923	17.172	17.188
GEREALISEERD TOTAALSALDO VAN BATEN EN LASTEN EXCLUSIEF GRONDEXPLOITATIES	3.441	3.142	3.234

	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Gronden en terreinen			
Opbrengsten	20.920	20.741	7.905
Kosten	-4.557	-8.003	-2.774
Afwaardering	-2.877	0	-
Mutaties aan onderhanden werk	-13.078	-10.892	-601
Winstneming gronden en terreinen	408	1.845	4.530
Gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten voor reservemutaties	3.849	4.987	7.764
Mutaties in reserves			
Beschikkingen ten laste van reserves	1.111	1.245	3.319
Toevoeging aan reserves	-	-	2.900
Totaal Mutaties in reserves	1.111	1.245	419
GEREALISEERD RESULTAAT	4.960	6.234	8.182

(Totaal resultaat na reservemutaties en voor bestemming)
Alle bedragen x 1.000 euro (€)

XIII. Toelichting op de balans per 31 december 2016

	Boekwaarde per 31-12-2015	Herrubricering 01-01-2016	Investerings/ desinvesteringen	Afschrijvingen	Afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen	Desinvestering per 30-12-2016 Overdracht naar Havenbedrijf Moerdijk N.V.	Boekwaarde per 31-12-2016
A. Investerings met economische nut							
Gronden en terreinen							
Erfpacht terreinen	83.827.202		12.519.609	0	0	96.346.811	0
Verhuurde terreinen	4.563.967		1.179.601	0	0	5.743.569	0
Nog niet uitgegeven gronden en terreinen	0	27.412.901	37.157.918	0	2.876.950*	61.693.869	0
Sub-totaal	88.391.170	27.412.901	50.857.128	0	2.876.950	163.784.249	0
Gebouwen							
Kantoorgebouw	1.658.867	0	382.531	94.138	0	1.947.259	0
Sub-totaal	1.658.867	0	382.531	94.138	0	1.947.259	0
Grond- weg en waterbouwkundige werken							
Haveninrichting	17.521.114	0	0	549.954	0	16.971.159	0
Verhuurde Terrein inrichting	0	0	482.500	14.449	0	468.051	0
Terrein inrichting	59.951	0	0	7.494	0	52.457	0
Verhuurde bedrijfsgebouwen	0	0	331.000	17.296	0	313.704	0
Stoomleiding	621.971	0	0	28.135	0	593.836	0
Vaste Activa in ontwikkeling	14.096	0	0	0	0	14.096	0
Sub-totaal	18.217.132	0	813.500	617.328	0	18.413.304	0
App. Zien & Gezien Worden	461.314	0	0	322.388	0	138.926	0
Sub-totaal	461.314	0	0	322.388	0	138.926	0
Overige materiële vaste activa							
Kantoor inventaris en IT	77.368	0	96.087	40.769	0	132.686	0
HMCC inrichting & inventaris	5.369	0	51.691	1.641	0	55.418	0
Inrichting havendienst	5.652	0	0	1.496	0	4.155	0
Keuken inrichting & inventaris	8.497	0	7.160	3.425	0	12.231	0
Archief inventaris	8.032	0	0	1.105	0	6.927	0
Kantoor & loods beheer	66.271	0	0	18.935	0	47.337	0
Sub-totaal	171.188	0	154.937	67.370	0	258.755	0
Totaal Investerings met economische nut	108.899.671	27.412.901	52.208.095	1.101.224	2.876.950	184.542.493	0

Alle bedragen in euro's (€)

* ten laste van de winst uit Gronden en terreinen

	Boekwaarde per 31-12-2015	Herrubricering 01-01-2016	Investerings/ desinvesteringen	Afschrijvingen	Afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen	Desinvestering per 30-12-2016 Overdracht naar Havenbedrijf Moerdijk N.V.	Boekwaarde per 31-12-2016
B. Investerings in openbare ruimte met maatschappelijk nut							
Grond- weg en waterbouwkundige werken							
Openbare Infra	1.093.445	0	0	70.926	0	1.022.519	0
Sub-totaal	1.093.445	0	0	70.926	0	1.022.519	0
Totaal Investerings in openbare ruimte met maatschappelijk nut	1.093.445	0	0	70.926	0	1.022.519	0
Totaal Materiële vaste activa voor overdracht	109.993.116	27.412.901	52.208.095	1.172.150	2.876.950	185.565.012	0

Alle bedragen in euro's (€)

* ten laste van de winst uit Gronden en terreinen

VASTE ACTIVA

I. Materiële vaste activa

De stand van de materiële vaste activa bedraagt per 31 december 2016 nul.

Op 30 december 2016 zijn de materiële vaste activa overdragen aan het Havenbedrijf Moerdijk NV (akte van levering van registergoederen). Dit betekent dat een waarde van € 185.565.012 is overgedragen aan het Havenbedrijf Moerdijk NV.

Effecten van de notitie "grondexploitatie 2016"

De notitie "grondexploitaties 2016" is een herziening op de notitie grondexploitaties uit het jaar 2012. De bepalingen en richtlijnen van deze herziening treden in werking met ingang van het begrotingsjaar 2016.

De grondprojecten worden vanaf 1 januari 2016 aangemerkt als vaste materiële activa met als reden dat deze gronden een vaste bestemming hebben en niet in een transformatieproces zitten. In de kolom herrubricering per 01-01-2016 is € 27.412.901 overgeheveld vanuit de voorraad onderhanden werk, bouwgronden in exploitatie.

De materiële vaste activa bestaan uit investeringen met economisch nut en investeringen in openbare ruimte met maatschappelijk nut.

Gronden en terreinen

De investeringen met economisch nut zijn gedurende het verslagjaar (voor overdracht akte van levering.) op het onderdeel gronden en terreinen toegenomen. De erfpacht terreinen zijn toegenomen doordat voor € 12.520.000 aan terreinen in erfpacht zijn uitgegeven. Voor een bedrag van € 1.180.000 is terrein verhuurd in het jaar 2016. De nog niet uitgegeven gronden en terreinen bedragen per 30 december 2016 € 61.694.000.

Zie onderstaand overzicht.

Gronden en terreinen	Realisatie t/m 2016
Opbrengsten cum	49.532
Kosten cum	84.030 -
Winstnemingen cum	27.195
Eindsaldo per 30 december	61.694 -
Overdracht naar Havenbedrijf Moerdijk NV	61.694
Saldo per 31 december	-

Alle bedragen x 1.000 euro (€)

In 2016 is voor 65.901 m² grond uitgegeven met een exploitatiewaarde van € 9.120.000. De overige opbrengsten betreffen de verhuur van het voormalig DMT terrein Noord en de opstallen op het Tetra Pack terrein totaal € 814.000. De totale opbrengsten bedragen derhalve € 9.934.000.

De winstneming op gronden en terreinen is € 408.000. De winstneming op gronden en terreinen bedraagt € 3.285.000. De winstneming wordt beïnvloedt door een afwaardering voor een bedrag van € 2.877.000.

Gronden en terreinen	Realisatie 2016	Begroting 2016	Vershil 2016
Opbrengsten	9.934	11.608	1.674-
Kosten	-	50-	50
Afwaardering	2.877-	-	2.877-
Mutaties	6.649-	9.712-	3.063
Winstneming	408	1.845	1.437-

Alle bedragen x 1.000 euro (€)

Vanwege een duurzame waardevermindering is de boekwaarde van het voormalig DMT-terrein met kade en terreininrichting naar beneden bijgesteld. Zie onderstaand overzicht.

Gebouwen

In het jaar 2016 hebben aan het kantoorgebouw investeringen plaatsgevonden voor een bedrag van € 383.000. De investeringen betreffen de klimaatinstallatie en de herinrichting van het kantoor.

Grond-, weg- en waterbouwkundige werken

De verhuur van terreininrichting en bedrijfsgebouwen is voor het jaar 2016 € 814.000.

Overige materiële vaste activa

De investeringen aan overige materiële vaste activa is € 155.000. Dit betreft de investeringen aan het kantoor- en keukeninventaris en het beveiligingssysteem.

II. Financiële vaste activa

De Financiële vaste activa bestaan uit:

Financiële vaste activa	Boekwaarde per 31-12-2015	Investeringen/ desinvesteringen	Afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen	Desinvesteringen per 31-12-2016 Overdracht naar Havenbedrijf Moerdijk NV	Boekwaarde per 31-12-2016
a. Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen					
Deelname Beheer Vlasweg 4 Moerdijk B.V.	1	0	0	1	0
Deelname Havenbedrijf Moerdijk N.V.	0	230.811.687	0	0	230.811.687
Totaal Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	1	230.811.687	0	1	230.811.687
b. Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer					
Overige vorderingen	10.327.365	0	0	10.327.365	0
Leningen u/g	0	10.000	0	10.000	0
Totaal overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	10.327.365	10.000	0	10.337.365	0
Totaal Financiële vaste activa voor overdracht	10.327.365	230.821.687	0	10.337.366	230.811.687

Alle bedragen in euro's (€)

- de deelneming in het Havenbedrijf Moerdijk NV. bestaat uit 50.000 aandelen van € 1, gelijk verdeelt over A en B aandelen. De historische kostprijswaarde van de overdracht naar Havenbedrijf Moerdijk NV bedraagt per 30 december 2016 € 230.811.687. Het betreft de overdracht van de materiële vaste activa, de financiële vaste activa, de voorraden, de overlopende activa, de voorzieningen, de netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan een jaar. Zie verder onderstaande specificatie.

Specificatie overdracht aan Havenbedrijf Moerdijk NV	
Materiële vaste activa	185.565.012
Financiële vaste activa	10.382.366
Voorraden	79.141.522
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	4.723.543
Liquide middelen	77.291
Overlopende activa	420.661
Voorzieningen	-9.895.712
Vaste schulden met een rentetypische looptijd korter van één jaar of langer	-1.138.504
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	-3.182.880
Overlopende passiva	-35.281.612
Totaal	230.811.687

Alle bedragen in euro's (€)

- de 100% deelneming in Beheer Vlasweg 4 Moerdijk voor € 1. In 2015 is voor € 1 het ernstig vervuilde terrein aan de Vlasweg 4 overgedragen aan deze B.V.. Per 30 december 2016 is deelneming overgedragen aan het Havenbedrijf Moerdijk NV zodat de waarde van de deelneming per 31 december 2016 nul bedraagt.

Vlottende activa

I. Voorraden

a. Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie

De stand van de voorraad, bouwgrond in exploitatie, bedraagt per 31 december 2016 nul. Op 30 december 2016 is deze post (de exploitatie van het Industrial Park Moerdijk) overgedragen aan het Havenbedrijf Moerdijk NV (akte van levering van registergoederen) voor een bedrag van € 79.142.000.

Grondexploitaties	Realisatie t/m 2016	Realisatie t/m 2015
Opbrengsten cum	6.317	41.229
Kosten cum	85.459-	121.126-
Winstnemingen cum	-	26.787-
Saldo per 30 december resp. 31 december	79.142-	106.684-
Overdracht naar Havenbedrijf Moerdijk N.V.	79.142	
Saldo per 31 december	-	106.684-

Alle bedragen x 1.000 euro (€)

In 2016 is voor een 32.122 m² grond uitgegeven met een grondexploitatie waarde van € 4.579.000. De overige opbrengsten zijn de verkoop van zand voor een bedrag van € 107.000. De totale opbrengsten zijn € 4.686.000. De begrote opbrengsten bedroegen € 9.133.000. In 2016 is voor ca. € 4.557.000 aan kosten gemaakt en geactiveerd. Deze bestaan uit rentekosten Industrial Park (ca. € 3.190.000), kosten bouwrijp maken Industrial Park (ca. € 764.000) en de kosten van het zanddepot € 603.000. In de begroting 2016 was rekening gehouden met ca. € 7.953.000 aan rentekosten en kosten voor het bouwrijp maken van Industrial Park. Er vindt geen winstneming plaats. Er was ook geen winstneming begroot.

Grondexploitaties	Realisatie 2016	Begroting 2016	Vershil 2016	Realisatie 2015
Opbrengsten	4.686	9.133	4.447-	7.905
Kosten	4.557-	7.953-	3.396	2.774-
Mutaties	129-	1.180-	1.051	601-
Winstneming	-	-	-	4.530

Alle bedragen x 1.000 euro (€)

II. Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

a. Vorderingen op openbare lichamen

De post vorderingen op openbare lichamen is per 30 december 2016 overgegaan naar Havenbedrijf Moerdijk NV. Totale waarde van de vordering op openbare lichamen op het moment van overdracht is € 38.399.

b. Overige vorderingen

De post overige vorderingen is per 30 december 2016 overgegaan naar het Havenbedrijf Moerdijk NV. De totale waarde ad. € 1.455.071 bestaat uit openstaande debiteuren, voornamelijk binnenhavengelden, spoorweggebruik, rioolheffingen en nog te ontvangen omzetbelasting ad. € 846.077. Hiertegenover staat een voorziening van € 195.965 ter dekking voor mogelijke oninbare vorderingen.

c. Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd < 1 jaar

Het Havenschap valt onder het regime van "Verplicht Schatkistbankieren".

In het eerste kwartaal van 2016 heeft het Havenschap het drempelbedrag overschreden door financiering van de aankoop van een terrein, zie nog niet uitgegeven gronden en terreinen. In de volgende drie kwartalen hebben de bedragen op kwartaalbasis de drempel niet overschreden. Het bedrag aan uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd < 1 jaar was per ultimo 2016 € 3.426.037.

Berekening benutting drempelbedrag Schatkistbankieren 2016	kw 1	kw 2	kw 3	kw 4
Berekening drempelbedrag				
Begrotingstotaal verslagjaar	17.172	17.172	17.172	17.172
Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	17.172	17.172	17.172	17.172
Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat.	0	0	0	0
Drempelbedrag 0.002% van € 500 miljoen met een minimum van € 250.000	250	250	250	250
Drempelbedrag	250	250	250	250
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	3.909	174	174	178
Ruimte onder het drempelbedrag	-3.659	76	76	72
Overschrijding van het drempelbedrag	250	-	-	-
Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen				
Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	351.843	15.819	16.050	16.393
Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	3.909	174	174	178

Alle bedragen X 1.000 euro (€)

III. Liquide middelen

a. Kas en banksaldi

Dit betreft het totaal aan bank- en kassaldo. Liquide middelen staan ter vrije beschikking.

IV. Overlopende activa

De overlopende activa is per 30 december 2016 overgegaan naar Havenbedrijf Moerdijk NV. Totale waarde van de overdracht is € 420.661. Zie onderstaande specificatie.

	2016	2015
• Nog te ontvangen	+ € 3.022	+ € 94.250
• Nog te factureren debiteuren	+ € 0	+ € 72.348
• Nog te factureren kosten LPM	+ € 150.404	+ € 0
• Nog op te leggen rioolheffing	+ € 104.000	+ € 0
• Nog te ontvangen opbrengsten stamspoorlijn	+ € 106.877	+ € 55.598
• Nog te ontvangen opbrengsten bantermasten	+ € 25.875	+ € 29.750
• Nog te ontvangen afrekening zeehavengelden Rotterdam	+ € 14.055	+ € 13.875
• Kostprijs nog te verrekenen schades	+ € 2.723	+ € 3.845
• Kruisposten bank-kas	+ € 6.823	- € 3.746
• Waarborgsom TPG post frankieermachine	+ € 672	+ € 672
• Nog te ontvangen havengeldgaranties	+ € 6.211	+ € 0
Totaal	€ 420.661	€ 274.083

Vaste passiva

I. Eigen vermogen

	Algemene reserve	Bestemmingsreserve	Gerealiseerde resultaat	Totaal
Saldo 01-01-2016	72.130.536	13.103.825	0	85.234.361
Toevoegingen winst 2015	5.865.819	2.316.676	0	8.182.495
Toevoegingen	0	0	0	0
Onttrekkingen	362.455	748.994	0	1.111.449
Gerealiseerde resultaat	0	0	4.959.817	4.959.817
Saldo 31-12-2016	77.633.900	14.671.507	4.959.817	97.265.224

Alle bedragen in euro's (€)

Algemene reserve	2016	2015
Saldo 01-01	72.130.536	71.871.276
Toevoegingen winst voorgaand jaar	5.865.819	3.521.712
Toevoegingen	0	0
Onttrekkingen	362.455	3.262.452
Saldo 31-12	77.633.900	72.130.536

Alle bedragen in euro's (€)

a. Algemene reserve

De toevoeging van € 5.865.819 volgt uit de winstbestemming over 2015. De onttrekking van € 362.455 bestaat uit afschrijvingen en rentekosten van het project Zien en gezien worden Fase 3 conform de begroting 2016.

Bestemmingsreserve	Boekwaarde 2015	Toevoegingen winst voorgaand	Toevoegingen	Onttrekkingen	Boekwaarde 2016
Reserves ontwikkelingen	12.979.484	2.120.516	0	743.182	14.356.818
Vitaliteitsregeling	124.341	36.526	0	5.812	155.055
Reserve egalisatie rioolheffing	0	159.634	0	0	159.634
Saldo 31-12	13.103.825	2.316.676	0	748.994	14.671.507

Alle bedragen in euro's (€)

b. Bestemmingsreserves

Reserve ontwikkelingen

De toevoeging van € 2.120.516 volgt uit de winstbestemming over 2015. In 2016 is € 743.182 via de resultaatbestemming onttrokken aan deze reserve. Uit de bestemmingsreserve worden met name kosten betaald als gevolg van de aanwezigheid van het haven- en industrieterrein. Het gaat hierbij onder andere om de kosten die verband houden met een te hoge geluidsbelasting op de woningen Roode Vaart e.o. In 2016 is hiertoe één woning aangekocht, waarmee het totaal nog aan te kopen woningen op een komt.

Ook zal in 2030 een eventueel tekort op het financiële resultaat van de waarborgregeling uit de reserve ontwikkelingen betaald worden. De waarborgregeling geeft een garantie op het waardebehoud en de verkoopbaarheid van woningen voor particuliere woningeigenaren in de kern Moerdijk. De uitvoering van de regeling ligt bij de gemeente Moerdijk. Op basis van de waarborgregeling en de andere nog te maken kosten voor aankoop woningen Roode Vaart, groenomlijsting, verbeteren spoorveiligheid en een

Nog uit te geven ten laste van reserve ontwikkelingen	stand per 1 januari 2016	Onttrekkingen in 2016	Stand per december 2016
Waarborgregeling kern Moerdijk Base Case	9.500.000	0	9.500.000
Aankoopsom 2 woningen Roodevaart en overige kst	1.393.137	663.457	729.680
Groenomlijsting	1.200.000	0	1.200.000
Verbeteren spoorveiligheid	1.200.000	0	1.200.000
Planstudie spoor	1.300.000	79.726	1.220.275
Aanpassingen wachtvoorzieningen	500.000	0	500.000
Afronding	6.863	0	6.863
Totaal	15.100.000	743.182	14.356.818

Alle bedragen in euro's (€)

deel van de plan studiekosten spoor, worden de nog te maken kosten inclusief en post afronding geraamd op ca. € 15.100.000.

Vitaliteitsregeling

Met de Havenschap Vitaliteitsregeling wil het Havenschap een bijdrage leveren aan de kwaliteit en vitaliteit van de lokale en regionale samenleving. Daarnaast geeft de regeling het Havenschap de kans om de betrokkenheid met de lokale initiatieven te vergroten. Jaarlijks wordt 1% van de winst uit de reguliere exploitatie toegevoegd aan de vitaliteitsregeling. De toevoeging van € 36.526 volgt uit winstbestemming 2015. De onttrekkingen ad. € 5.812 waren voor drie lokale initiatieven.

Reserve egalisatie rioolheffing

De toevoeging van € 159.634 volgt uit de winstbestemming over 2015. Met de Reserve egalisatie rioolheffing wil het Havenschap schommelingen in de inkomsten rioolheffing kunnen opvangen.

c. Gerealiseerd resultaat

Het gerealiseerde resultaat na bestemming over 2015 van € 8.182.495 is conform het door de Raad van Bestuur genomen besluit afgewikkeld en toegevoegd aan de algemene reserve en de bestemmingsreserve.

Het exploitatiesaldo voor verwerking reservemutaties bedraagt over 2016 € 3.848.368 positief.

Van de kosten 2016 is bij bestemming van het resultaat € 362.455 ten laste van de algemene reserve, € 743.182 ten laste van de reserve ontwikkelingen € 5.812 ten laste van de vitaliteitsregeling gebracht. In 2016 is conform de begroting 2016 € 0 aan de reserve ontwikkelingen toegevoegd. Dit omdat het rechtstreeks storten en onttrekken aan

reserves van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten) niet is toegestaan.

Stortingen en onttrekkingen dienen via de baten en lasten te lopen en bij de winstbestemming c.q. verliesbestemming ten gunste of ten laste van de reserve te worden gebracht.

Het exploitatiesaldo na verwerking reservemutaties bedraagt over 2016 € 4.959.817

Exploitatieresultaat	2016	2015
Reguliere exploitatie	4.551.561	3.652.551
Grondexploitaties	408.256	4.529.944
Totaal	4.959.817	8.182.495

Alle bedragen in euro's (€)

positief, met de volgende onderverdeling:

II. Voorzieningen

	Voorziening infra droog	Voorziening riolering	Voorziening infra nat	Voorzieningen baggeren	Totaal
Saldo 01-01-2016	1.719.551	5.260.541	2.653.424	1.513.355	11.146.870
Dotatie	715.000	973.000	343.000		2.031.000
Onttrekkingen	1.549.127	365.331	198.434	1.169.266	3.282.158
Ten gunste van de rekening van baten en lasten					
vrijgevallen bedragen	0	0	0	0	0
Overdracht naar Havenbedrijf Moerdijk NV	885.423	5.868.210	2.797.990	344.089	9.895.712
Saldo 31-12-2016	0	0	0	0	0

Alle bedragen in euro's (€)

a. Egalisatievoorzieningen

De dotaties zijn gebaseerd op de meerjarenonderhoudsbegrotingen. Hierin wordt uitgegaan van egalisatie over 20 jaar waarbij de basis voor de jaarlijkse dotatie een detailraming is voor de eerste 4 tot 5 jaar en voor de overige jaren de instandhoudingskosten worden gebruikt. De egalisatievoorzieningen zijn per 30 december 2016 overgedragen aan het Havenbedrijf Moerdijk NV.

Voorziening infra droog

Met de voorziening infra droog worden de kosten voor groot onderhoud geëgaliseerd. Volgens de begroting zou in 2016 € 802.000 aan deze voorziening worden onttrokken. De daadwerkelijke onttrekking bedraagt € 1.549.127. In 2016 zijn inspecties en controles uitgevoerd op basis van een periodieke herijking en herbeschouwing van de betreffende kapitaalgoederen. Daarbij zijn veel projecten in uitvoering genomen. Door uitloop van werkzaamheden rondom de renovatie Middenweg/Orionweg zullen diverse werkzaamheden afgerond worden in 2017. Per 30 december 2016 is de voorziening overgedragen aan het Havenbedrijf Moerdijk NV zodat de waarde per 31 december 2016 nul bedraagt.

Voorziening riolering

Met de voorziening riolering worden de kosten voor groot onderhoud en vervanging van de riolering geëgaliseerd. Volgens de begroting zou in 2016 € 1.921.000 aan deze voorziening worden onttrokken. De daadwerkelijke onttrekking bedraagt € 365.331. In 2016 zijn diverse projecten voorbereid en eind 2016 tot uitvoer gekomen. Het grootste project "ombouw gemaal G" is in Q2 aanbesteed en in een bouwteam verder uitgewerkt. De daadwerkelijke uitvoering zal doorlopen in 2017 omdat de renovatie Middenweg/Orionweg is uitgelopen. Per 30 december 2016 is de voorziening overgedragen aan het Havenbedrijf Moerdijk NV zodat de waarde per 31 december 2016 nul bedraagt.

Voorziening infra nat

Met deze voorziening worden de kosten voor groot onderhoud aan onder andere waterwegen, kademuren en glooiingen, meerpalen en steigers, water in- en uitlaten en vaarwegaanduiding in en rondom de havens van het haven- en industrieterrein geëgaliseerd. Volgens de begroting zou in 2016 € 384.000 aan deze voorziening worden onttrokken om achterstallig onderhoud in te lopen. De daadwerkelijke onttrekking bedraagt € 198.434. Vanuit de eerder genoemde inspectie is een programma opgesteld voor grootonderhoud nat 2016 en 2017. Het deel voor 2016 is uitgevoerd en betrof meer werkzaamheden dan in eerste instantie in de begroting is opgenomen. Per 30 december 2016 is de voorziening overgedragen aan het Havenbedrijf Moerdijk NV zodat de waarde per 31 december 2016 nul bedraagt.

Voorziening baggeren

Met deze voorziening worden kosten voor baggeren geëgaliseerd. Volgens de begroting zou in 2016 € 2.388.000 aan deze voorziening worden onttrokken. De daadwerkelijke onttrekking bedraagt € 1.169.266.

De onttrekking in 2016 betrof met name de volgende projecten en werkzaamheden:

- Werkzaamheden en uitvoering met deels advies-inzet en deels (aanbestedings-) voorbereidingen.
- Baggerwerkzaamheden 2016.

De verdieping van de verbinding vaargeul Hollands Diep van RWS naar Shell en rondom haar steigers en koelwater inlaat verschuift naar 2017.

III. Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

a. Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen

De restant schuld op de afgesloten annuïteitenleningen bij de BNG (Bank Nederlandse Gemeenten) per ultimo 2016 bedraagt € 6.446.463. De totale betaalde rentelast in 2016 van de vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar bedraagt € 288.745. Hiervan heeft € 298.408 betrekking op 2016. Het verschil komt uit het jaar 2015. In hoofdstuk VII Verplichte paragrafen, paragraaf Financiering en treasury is het overzicht Langlopende geldleningen opgenomen.

b. Kasgeldleningen (in combinatie met renteswaps)

Vanaf 2010 worden de kasgeldleningen verantwoord onder schulden op lange termijn, waarmee invulling wordt gegeven aan de bepalingen in de Ruddo (Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden) over de wijze waarop rentederivaten in de jaarrekening moeten worden verwerkt en om aansluiting te zoeken bij de opgave van de kasgeldlimiet en renterisiconorm. Per 31 december 2016 is in totaal € 127.100.000 opgenomen als kasgeldleningen, afgedekt met drie renteswaps voor een totaal bedrag van € 126.250.000. Deze kasgeldleningen zijn onderverdeeld in Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden voor een bedrag van € 0 en in overige kasgeldleningen voor een bedrag ad. € 127.100.000. Zie onderstaand overzicht.

Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden	Ingangsdatum	Einddatum	Rentepercentage	Hoofdsom
Provincie Noord Brabant	17-12-15	20-01-16	0,020%	23.700.000 **
Totaal				0

Overige kasgeldleningen	Ingangsdatum	Einddatum	Rentepercentage	Hoofdsom
Menzis Zorgverzekeraar	20/10/15	20/01/16	0,040%	15.000.000 *
Aegon Custody B.V.	20/10/15	20/01/16	0,040%	15.000.000 *
Aegon Custody B.V.	20/10/15	20/01/16	0,040%	10.000.000 *
Syntrus Achmea Geldmarkt Fonds	23/11/15	20/01/16	0,150%	50.000.000 *
BNG	20/01/16	22/02/16	0,000%	40.000.000
Syntrus Achmea Geldmarkt Fonds	20/01/16	20/04/16	0,050%	50.000.000
Aegon Custody B.V.	20/01/16	20/04/16	0,020%	15.000.000
Aegon Custody B.V.	20/01/16	20/04/16	0,020%	10.000.000
BNG	01/02/16	22/02/16	0,000%	10.600.000
BNG	22/02/16	22/03/16	0,000%	49.500.000
BNG	22/03/16	20/04/16	-0,100%	50.100.000
BNG	20/04/16	20/05/16	-0,100%	23.600.000
Syntrus Achmea Geldmarkt Fonds	20/04/16	20/07/16	-0,090%	25.000.000
Aegon Custody B.V.	20/04/16	20/05/16	-0,190%	15.000.000
SNS Bank N.V.	20/04/16	20/05/16	-0,190%	50.000.000
Aegon Custody B.V.	20/04/16	20/05/16	-0,190%	10.000.000
BNG	20/05/16	20/06/16	-0,100%	24.600.000
Aegon Custody B.V.	20/05/16	20/06/16	-0,190%	15.000.000
SNS Bank N.V.	20/05/16	22/08/16	-0,120%	50.000.000
Aegon Custody B.V.	20/05/16	20/06/16	-0,190%	10.000.000
BNG	20/06/16	20/07/16	-0,150%	23.100.000
Aegon Custody B.V.	20/06/16	20/07/16	-0,190%	15.000.000
Aegon Custody B.V.	20/06/16	20/07/16	-0,190%	10.000.000
BNG	20/07/16	22/08/16	-0,170%	23.500.000
Aegon Custody B.V.	20/07/16	22/08/16	-0,190%	15.000.000
Aegon Custody B.V.	20/07/16	22/08/16	-0,190%	10.000.000
A.I.M. Liquiditeiten Fonds	20/07/16	22/08/16	-0,090%	25.000.000
BNG	22/08/16	22/09/16	-0,180%	23.500.000
SNS Bank N.V.	22/08/16	22/09/16	-0,190%	50.000.000
Aegon Custody B.V.	22/08/16	22/09/16	-0,190%	15.000.000
Aegon Custody B.V.	22/08/16	22/09/16	-0,190%	10.000.000
A.I.M. Liquiditeiten Fonds	22/08/16	22/09/16	-0,190%	25.000.000
BNG	22/09/16	24/10/16	-0,200%	24.500.000
SNS Bank N.V.	22/09/16	24/10/16	-0,190%	50.000.000
Aegon Custody B.V.	22/09/16	25/10/16	-0,190%	15.000.000
Aegon Custody B.V.	22/09/16	24/10/16	-0,190%	10.000.000
A.I.M. Liquiditeiten Fonds	22/09/16	24/10/16	-0,190%	25.000.000
BNG	24/10/16	24/11/16	-0,200%	23.500.000
Aegon Custody B.V.	24/10/16	24/11/16	-0,210%	10.000.000
Aegon Custody B.V.	25/10/16	24/11/16	-0,210%	15.000.000
Menzis Zorgverzekeraar	24/10/16	24/11/16	-0,210%	25.000.000
SNS Bank N.V.	24/10/16	24/11/16	-0,210%	50.000.000
BNG	24/11/16	24/02/17	-0,150%	23.100.000 **
Aegon Custody B.V.	24/11/16	24/02/17	-0,150%	10.000.000 **
Aegon Custody B.V.	24/11/16	24/02/17	-0,150%	15.000.000 **
Menzis Zorgverzekeraar	24/11/16	24/02/17	-0,150%	25.000.000 **
SNS Bank N.V.	24/11/16	24/02/17	-0,150%	50.000.000 **
BNG	23/12/16	24/02/17	-0,100%	4.000.000 **
Totaal				127.100.000

Alle bedragen in euro's (€)

Rentepercentages incl. provisie

* Begindatum kasgeldlening 2015

** Einddatum kasgeldlening 2017

Zie ook hoofdstuk VII Verplichte paragrafen, paragraaf Financiering en treasury.

c. Binnenlandse bedrijven

Dit betreft de afkoop van een in erfpacht uitgegeven perceel. De afkoop van het verschuldigde canon betreft de eerste 25 jaar. De totale afkoopsom bedraagt € 1.080.900. De waarde per 30 december 2016 is € 1.048.504. Deze waarde is overgegaan naar het Havenbedrijf Moerdijk NV. Derhalve is het saldo per 31 december 2016 nul.

d. Waarborgsommen

Voor de verhuur van een bedrijfshal met kantoorruimte op het voormalig Tetra Pak terrein is een waarborgsom bedongen van € 90.000 te weten 3 maanden huur. De huurovereenkomst is in 2016 afgesloten. De post waarborgsommen is per 30 december 2016 overgegaan naar het Havenbedrijf Moerdijk NV.

Vlottende passiva

I. Netto-vlottende schulden, met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

a. Schulden openbare lichamen

De post schulden aan openbare lichamen bedraagt op 31 december 2016 nul. Op 30 december 2016 is deze post overgegaan naar Havenbedrijf Moerdijk NV voor een bedrag van € 70.661.

b. Overige schulden

De post overige schulden bedraagt op 31 december 2016 nul. Op 30 december 2016 is deze post overgegaan naar het Havenbedrijf Moerdijk NV. De totale waarde op moment van overdracht bedroeg € 3.112.219 en bestaat onder meer uit nog te betalen termijnen aan aannemers.

II. Overlopende passiva

a. Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgende begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume.

Deze post bedraagt per 31 december 2016 € 3.500.970. Dit betreft de stand van de Rabobankrekening op naam van het Havenschap, het saldo van de rekening bij de Bank Nederlandse Gemeente en het saldo van uitzettingen in 's Rijks schatkist. In 2017 zullen deze rekeningen overgaan van het Havenschap naar het Havenbedrijf Moerdijk NV. De overlopende passiva zoals hieronder gespecificeerd zijn per 30 december 2016 overgegaan naar het Havenbedrijf Moerdijk NV. Totale waarde van de overdracht is € 35.182.323.

	2016	2015
Nog te betalen rente	+ € 1.077.015	+ € 1.078.905
Te vereffenen rente	+ € 136.766	+ € 161.633
Negatieve marktwaarde overhedge	+ € 0	+ € 395.300
Nog te betalen loonbelasting	+ € 109.593	+ € 95.733
Reservering vakantietoelage	+ € 60.980	+ € 0
Reservering verlofuren	+ € 34.738	+ € 0
Nog te betalen administratiekosten zeehavengeld	+ € 19.502	+ € 19.453
Nog te betalen	+ € 437.206	+ € 1.806.229
Nog te betalen aankoop gronden LPM	+ € 33.306.523	+ € 19.453
Nog te betalen BTW	+ € 0	+ € 1.180.587
Totaal	€ 35.182.323	€ 4.757.293

b. Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van het volgende begrotingsjaar komen

Deze post bedraagt op 31 december 2016 nul. Op 30 december 2016 is deze post overgegaan naar het Havenbedrijf Moerdijk NV. De totale waarde op moment van overdracht bedroeg € 59.015.

c. Van EU en NL overheidslichamen vooruitontvangen voorschotbedragen voor uitkering met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van laste van volgende begrotingsjaren.

Deze post bedraagt op 31 december 2016 nul. Op 30 december 2016 is deze post overgegaan naar het Havenbedrijf Moerdijk NV. De totale waarde op moment van overdracht bedroeg € 40.275. Dit betreft de subsidie verkregen van de provincie Noord-Brabant voor het project "planstudie" spoor. De totale beschikking bedraagt € 150.000. Dit is de helft van de subsidiabele kosten totaal € 300.000. Van de € 150.000 is reeds € 120.000 ontvangen. Zie ook onderstaand overzicht.

Saldo per 1 januari 2016	0
Ontvangen subsidiebedragen	+ € 120.000
Vrijgevallen kosten ten behoeve van de verleende subsidie	- € 79.726
Saldo voor overdracht aan het Havenbedrijf Moerdijk N.V.	€ 40.275
Overdracht aan het Havenbedrijf Moerdijk N.V.	€ 40.275
Saldo per 31 december 2016	€ 0

III. Niet in de balans opgenomen verplichtingen

a. Langlopende financiële verplichtingen

Vanaf 14 oktober 2015 worden vijf kopieermachines en een scanner geleased met een totale waarde van € 36.861 met een looptijd van 5 jaar. Daarnaast wordt het wagenpark geleased. De totale aanschafwaarde bedraagt per 31 december 2016 € 320.522. Verder zijn er meerjarige contracten afgesloten voor o.a. stabiel beheer, een lease-contract voor apparatuur 'Zien & Gezien worden' fase I en II, een onderhoudscontract voor beveiligingsapparatuur en een overeenkomst met een beveiligingsbedrijf. De totale waarde van reeds aangegane verplichtingen bedraagt ca. € 1.061.726. Deze langlopende financiële verplichting gaat per 30 december 2016 over naar Havenbedrijf Moerdijk NV.

b. Financiële derivaten

De Raad van Bestuur heeft op 10 december 2007 besloten om toekomstig te ontwikkelen projecten niet meer per project maar op balansniveau te financieren en te financieren met een variabele lening in combinatie met renteswaps. Een renteswap zet de rentetypische looptijd van variabel om naar vast. Hiermee wordt het risico op rentestijgingen afgedekt. In onderstaande tabel zijn de details van de drie afgesloten renteswaps terug te vinden.

Renteswaps	Ingangsdatum	Einddatum	Percentage	Hoofdsom
Rabobank	26-07-2007	01-07-2022	4.8500	26.250.000
Rabobank	15-11-2008	01-10-2029	4.3600	50.000.000
Deutsche Bank	16-02-2009	01-10-2023	3.6875	50.000.000
Totaal				126.250.000

Alle bedragen x 1.000 euro (€)

De marktwaarde van deze drie renteswaps bedraagt per 31 december 2016 € 35.665.298 negatief (per 31 december 2015 bedroeg dit € 36.032.343 negatief). De afname is onder meer het gevolg van het feit dat de einddata van de swaps een jaar dichterbij zijn gekomen. Zowel de Rabobank als het Havenschap hebben bij de renteswap met ingangsdatum 26 juli 2007 het recht om de transactie tien jaar na de transactiedatum te beëindigen (26 juli 2017). Verder zou de Rabobank aanvullende zekerheden mogen vragen op het moment dat de negatieve marktwaarde (€ 26.277.756) van de swaps bij de Rabobank het afgesproken bedrag (€ 40.000.000) overschrijden.

De Rabobank kan op zo'n moment ook het afgesproken bedrag verhogen. Zowel de Deutsche Bank als het Havenschap mogen vanaf 2019 tot en met 2023 jaarlijks de renteswap ontbinden. Er is geen aanleiding om te verwachten dat de Rabobank gebruik zal maken van het recht tot ontbinden. De Deutsche Bank zou mogelijk wel gebruik willen maken van het recht tot ontbinden. Van een overhedgesituatie (meer renteswaps dan financiering) is op 31 december 2016 geen sprake.

¹ De Rabobank heeft een Aa2 rating van Moody's, A+ rating van Standard & Poor's, AA - rating van Fitch en AA rating van DBRS.

² De Deutsche Bank heeft een A2 rating van Moody's, BBB+ rating van Standard & Poor's, A - rating van Fitch en A rating van DBRS.

c. Ontwikkeling Logistiek Park Moerdijk

In 2016 heeft de Raad van State het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) voor het Logistiek Park Moerdijk (LPM) vernietigd als gevolg van een vormfout in (het uitvoeringsbesluit van) de Crisis- en Herstelwet (CHW). Beiden zijn in de loop van 2016 opnieuw (geactualiseerd en gerepareerd) vastgesteld. Tegen het PIP zijn wederom beroepen ingediend bij de Raad van State. Als gevolg van jurisprudentie-ontwikkelingen rondom Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), zijn alle ruimtelijke plannen met een PAS-onderwerp aangehouden bij de Raad van State, in afwachting van een negental zaken waarbij PAS een rol speelt en die geclusterd en als pilot behandeld worden. Ook voor LPM is gebruik gemaakt van de PAS. Het is onduidelijk hoelang de behandeling van de pilot gaat duren en wat dat betekent voor de termijn waarop het PIP voor het LPM onherroepelijk wordt.

De levering van de LPM gronden van de provincie Noord-Brabant aan het Havenschap heeft met ontbindende voorwaarden plaatsgevonden. Mocht voor 31 december 2017 het PIP voor het LPM niet onherroepelijk zijn. Omdat de LPM gronden in de overdracht zitten naar het Havenbedrijf Moerdijk NV per 30 december 2016 geldt hiervoor hetzelfde. Mocht deze situatie zich voordoen dan zullen partijen, provincie Noord-Brabant, Havenschap en Havenbedrijf Moerdijk NV, in overleg treden over hoe om te gaan de LPM gronden.

XIV. Toelichting op het overzicht van baten en lasten 2016

A. Programma Ruimtelijke ontwikkeling, Milieu & Duurzaamheid

Het financiële resultaat is € 47.000 negatief ten opzichte van de begroting.

+ € 8.000 Meer opbrengsten met name door:

- Meer bijdragen Samenwerking Duurzame Verbindingen (DVM). Tevens zijn de bijdragen aan het milieumonitoringsrapport 2015 hoger dan begroot.

- € 55.000 Meer kosten met name door:

- Meer advieskosten in het kader van de werkgroepen geluid en energie van Duurzame Verbindingen Moerdijk (DVM).

B. Programma Infrastructuur en Beheer

Het financiële resultaat is € 404.000 positief ten opzichte van de begroting.

Opbrengsten beheer nat.

+ € 54.000 Meer opbrengsten met name door:

- Vergunningen over het jaar 2015, welke in het verslagjaar 2016 zijn verwerkt.

Opbrengsten beheer droog.

+ € 160.000 Meer opbrengsten met name door:

- Meer rioolheffing. De rioolheffing in het jaar 2016 ligt in lijn met de jaarrekening 2015. Hierdoor kan gesteld worden dat de begroting 2016 te laag was.
- Meer overige opbrengsten onder ander een garantievergoeding voor herstel van de D'Entree.
- Daarentegen minder spooropbrengsten door de terugname van een terrein.

Zie ook tabel Opbrengsten droog hieronder.

Opbrengsten droog Infrastructuur en Beheer	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Vergunningrechten	535.873	510.000	510.944
Huuropbrengst stoomleiding	59.288	59.389	59.021
Spoorlijngebruik	458.869	524.994	470.479
Bijdrage riolering	6.734	7.258	6.788
Rioolheffing	1.375.603	1.192.676	1.339.419
Overige huuropbrengsten	128	0	21
Overige opbrengsten	21.178	3.516	862
Totaal	2.457.673	2.297.833	2.387.534

Alle bedragen in euro's (€)

Kosten beheer nat

+ € 35.000

Minder kosten met name door:

- Met name minder afschrijvingskosten door terugname van een kade.
- Daarentegen meer onderhoudskosten aan een terrein, meer advieskosten en meer kosten uitvoering en beheer nat door extra onderhoud aan fenders.

Kosten beheer droog.

+ € 155.000

Minder kosten met name door:

- Door wisseling van de service provider spoor bij ProRail kan de in 2016 geplande quick wins op verbetering spoorwegovergangen pas in 2017 worden uitgevoerd.
- Planstudie spoor zou in 2016 afgerond worden. Deze schuift door naar 2017. Deze kosten komen ten laste van de reserve ontwikkelingen.
- Minder kosten op beheer omdat gereserveerde kosten uit 2015 zijn vrijgevallen.
- Daarentegen komen de kosten onroerend zaakbelasting ten laste van de exploitatie in tegenstelling tot wat in de begroting was opgenomen. De reden hiervan is een gewijzigde richtlijn voor het mogen toerekenen van kosten aan grondexploitaties (notitie "grondexploitaties 2016").

C. Programma Commerciële exploitatie

Het financiële resultaat is € 145.000 negatief ten opzichte van de begroting.

De opbrengsten nat en droog hebben per saldo € 47.000 minder opgebracht dan begroot.

- € 84.000

Minder opbrengsten nat, met name door:

- Minder opbrengsten zeehavengeld dan begroot. De groei in short sea zal vanaf 2017 leiden tot meer opbrengsten.
- Minder opbrengsten erfpacht als gevolg van het later dan verwacht gereedkomen van een steiger.
- Daarentegen meer opbrengsten havengelden binnenvaart doordat met name meer bulkvolume is overgeslagen.
- De opbrengsten uit de verhuur van kades is hoger. De reden hiervan is een huurprijs herziening waarmee in de begroting geen rekening is gehouden.

Zie ook tabel Opbrengsten nat hieronder.

Opbrengsten nat	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Zeehavengeld	2.980.820	3.017.520	3.101.778
Zeehavengeld garanties	63.994	90.773	93.466
Totaal zeehavengeld	3.044.813	3.108.293	3.195.244
Havengeld binnenvaart	1.324.206	1.286.663	1.227.105
Totaal havengeld binnenvaart	1.324.206	1.286.663	1.227.105
Totaal havengeld	4.369.019	4.394.956	4.422.350
Kadegeld	1.441.012	1.486.447	1.460.690
Vergunningrechten	0	0	218.480
Erfpacht opbrengsten kades en terrein	1.082.230	1.124.557	1.074.149
Verhuur opbrengsten kades en terrein	927.272	897.710	921.180
Overige opbrengsten	0	0	0
Totaal	7.819.534	7.903.670	8.096.848

Alle bedragen in euro's (€)

+ € 50.000

Meer opbrengsten droog, met name door:

- Meer opbrengsten uit de verhuur van een teruggekochte hal en het buitenterrein .
- Daarentegen zijn de opbrengsten erfpacht industrieterrein lager dan begroot.

Zie ook tabel Opbrengsten droog hieronder.

Opbrengsten droog commerciële exploitatie	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Opbrengst erfpacht industrieterrein	6.645.146	6.749.873	6.608.480
Opbrengst verhuur industrieterrein	209.342	79.442	61.150
Overige huuropbrengsten	18.203	0	19.266
Overige opbrengsten	7.060	0	25.000
Totaal	6.879.752	6.829.315	6.713.896

Alle bedragen x 1.000 euro (€)

- € 111.000

Meer kosten droog door:

- Meer onroerend zaak belasting dan begroot. De reden hiervoor is dat de teruggenomen gronden en terreinen weer in bezit zijn van het Havenschap Moerdijk. Bij het opstellen van de begroting was hier geen rekening meegehouden.
- Meer afschrijvingskosten door uitgifte in tijdelijk verhuur van gebouwen op voormalig Tetra Pak terrein.

D. Programma Veiligheid & Havenmeester

Het financiële resultaat is € 49.000 positief ten opzichte van de begroting.

- Dit resultaat komt tot stand doordat voorgenomen investeringen in beveiligingsapparatuur later zullen plaatsvinden. De voorgenomen investeringen zijn uitgesteld tot na de vaststelling van de visie op veiligheid en beveiliging. Hierdoor zijn de afschrijvingskosten lager dan begroot.

E. Programma Bedrijfsvoering

Het financiële resultaat is € 37.000 positief ten opzichte van de begroting.

Opbrengsten:

+ € 55.000

Meer opbrengsten bestuur en advies door:

- Het in rekening brengen van kosten procesbegeleiding governance aan de deelnemers, als bijdragen in deze kosten.

+ € 26.000

Meer algemene baten door:

- De doorverkoop van een overstrook aan de Plaza.
Zie ook onderstaande tabel Algemene baten en rentelasten.

+ € 754.000

Meer rentebaten door:

- Meer opbrengsten rente baten door meer interne rente toerekening aan bouwgrond in exploitatie. De commissie BBV heeft bepaald dat vanaf 1 januari 2016 rente toegerekend dient te worden over bouwgrond in exploitatie (BIE's). De rentetoe-rekening wordt berekend over de boekwaarde per 1 januari 2016. Met deze aanpassing in de BBV is in de begroting 2016 geen rekening gehouden.

Zie ook onderstaande tabel Algemene baten en rentebaten.

Algemene baten en rentebaten	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Rente opbrengst R/C banken	0	0	24
Rente geactiveerd op grondexploitaties	3.189.667	2.436.084	2.436.084
Rente opbrengst overige	0	0	16
Algemene baten	26.165	0	102.756
Totaal	3.215.831	2.436.084	2.538.880

Alle bedragen x 1.000 euro (€)

- € 18.000

Minder opbrengsten communicatie door:

- Minder opbrengsten uit lichtmastreclameborden dan begroot.

+ € 47.000

Meer opbrengsten personeel en organisatie door:

- Het in rekening brengen van personele kosten aan provincie en gemeente.

Totaal € 864.000 meer aan opbrengsten ten opzichte van de begroting.

Kosten:

- € 350.000

Meer kosten bestuur en advies door:

- Met name een stijging van de advieskosten gewijzigde governancestructuur, businesscase/uitvoeringsagenda Havenstrategie 2030, de voorbereidingskosten Logistiek Park Moerdijk.

+ € 6.000

Minder kosten juridische zaken, met name door:

- Weinig juridische zaken en in het jaar zijn geen onverhaalbare schades geweest. De verzekeringskosten nemen wel toe door het verzekeren van de opstallen op het teruggekochte terrein. Deze kosten waren niet begroot.

+ € 8.000

Minder kosten financiën door:

- Minder advieskosten. In de begroting was rekening gehouden dat de advisering rondom de aanpassing op de governance structuur voor de verantwoording meer kosten met zich mee zou brengen.

- € 164.000

Meer algemene lasten door:

- Meer algemene lasten door het voorzien van mogelijk oninbare debiteuren. Daarnaast is een schikking uit het jaar 2015 lager uitgevallen.

Zie ook onderstaande tabel algemene lasten en rentelasten.

+ € 218.000

Minder rentelasten door:

- Het vrijvallen van een voorziening. Er is per 31 december 2016 geen sprake meer van overhedgesituatie (rentederivaten +/- uitstaande kasgeldleningen). Daarnaast zijn de rentelasten op uitstaande schulden toegenomen. Er is meer geld geleend dan waarmee in de begroting rekening was gehouden. Tevens is er sprake van een groter verschil tussen de vaste op de drie afgesloten renteswaps en de variabele markttrente in 2016.

Zie ook onderstaande tabel Algemene lasten en rentelasten.

Algemene lasten en rentelasten	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Rentekosten vaste geldleningen	288.745	305.505	305.496
Rentekosten kasgeldleningen en rentederivaten	5.136.954	5.338.274	5.221.920
Algemene lasten	12.442	0	-426.179
Totaal	5.438.141	5.643.779	5.101.237

Alle bedragen x 1.000 euro (€)

+ € 21.000

Minder kosten communicatie, met name door:

- Minder kosten inzake de veranderende huisstyle, drukwerk etc. Daarnaast zijn de kosten van de opendag hoger dan begroot. De vele aanmeldingen hebben gezorgd dat extra voorzieningen getroffen moesten worden.

- € 430.000

Meer kosten personeel en organisatie, met name door:

- Meer personeelskosten door het inhuren van tijdelijke in-huurkrachten ter vervanging van en het ondersteunen van het vaste personeelsbestand.

WNT opgave 2016

Functie	Voorzitters-clausule van toepassing	Naam	Ingangs datum	Eind datum	Omvang/ dienstverband	Beloning/ Vacatie	Belastbare vaste en variabele onkosten vergoedingen	Voorzieningen beloning betaalbaar op termijn	Uitkeringen wegens beëindiging van het dienstverband	Motivatie overschrijding van de norm
Directeur/Secretaris Raad van Bestuur	N	F.J. van den Oever	07-03-2011		40 uur	€ 155.829	Nvt	€ 11.680	Nvt	Nvt
Voorzitter Raad van Bestuur	J	L.W.L. Pauli*	02-06-2015		Nvt	€ 1.361	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Vice-voorzitter van Raad van Bestuur	N	T.H.R. Zwiers*	08-05-2014		Nvt	€ 1.361	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Lid van Raad van Bestuur	N	F.P. Fakkers	15-04-2010		Nvt	€ 681	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Lid van Raad van Bestuur	N	L. Schreuders	27-03-2014		Nvt	€ 681	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Lid van Raad van Bestuur	N	H.J.A. van Merriënboer	02-06-2015		Nvt	€ 681	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Lid van Raad van Bestuur	N	C.M. Peters-van de Weijgaert	08-05-2014	04-02-2016	Nvt	-	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Lid van Raad van Bestuur	N	D.J. Brummans	04-02-2016		Nvt	€ 681	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Lid van Raad van Bestuur	N	H.J.P.E. Koevoets*	22-05-2015		Nvt	€ 681	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Lid van Raad van Bestuur	N	M.C. van der Wel*	22-05-2015		Nvt	€ 681	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt

* betaald aan provincie of gemeente

WNT opgave 2015

Functie	Voorzitters-clausule van toepassing	Naam	Ingangs datum	Eind datum	Omvang/ dienstverband	Beloning/ Vacatie	Belastbare vaste en variabele onkosten vergoedingen	Voorzieningen beloning betaalbaar op termijn	Uitkeringen wegens beëindiging van het dienstverband	Motivatie overschrijding van de norm
Directeur/Secretaris Raad van Bestuur	N	F.J. van den Oever	07-03-2011		40 uur	€ 141.356	Nvt	€ 11.709	Nvt	Nvt
Voorzitter Raad van Bestuur	J	Y.C.M.G. de Boer*	15-10-2010	02-06-2015	Nvt	€ 681	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Voorzitter Raad van Bestuur	J	L.W.L. Pauli*	02-06-2015		Nvt	€ 681	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Vice-voorzitter van Raad van Bestuur	N	T.H.R. Zwiers*	08-05-2014		Nvt	€ 1.361	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Lid van Raad van Bestuur	N	F.P. Fakkers*	15-04-2010		Nvt	€ 681	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Lid van Raad van Bestuur	N	L. Schreuders	27-03-2014		Nvt	€ 681	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Lid van Raad van Bestuur	N	ing. R.A.C. van Heugten*	11-12-2009	02-06-2015	Nvt	€ 340	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Lid van Raad van Bestuur	N	H.J.A. van Merriënboer*	02-06-2015		Nvt	€ 340	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Lid van Raad van Bestuur	N	C.M. Peters-van de Weijgaert	08-05-2014		Nvt	€ 681	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Lid van Raad van Bestuur	N	ing. A.T. van Lopik*	20-04-2007	22-05-2015	Nvt	€ 170	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Lid van Raad van Bestuur	N	H.J.P.E. Koevoets*	22-05-2015		Nvt	€ 340	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Lid van Raad van Bestuur	N	R.J.J.M. Wagemakers*	31-10-2011	22-05-2015	Nvt	€ 170	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
Lid van Raad van Bestuur	N	M.C. van der Wel*	22-05-2015		Nvt	€ 340	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt

- € 165.000

Meer kosten automatisering door:

- De aanpassingen en verbeteringen aan de systemen. Ook het ingezette governancetraject is oorzaak van de kostenstijging.

+ € 29.000

Minder kosten facilitair door:

- Minder afschrijvingskosten op investering in de klimaatbeheersing van het kantoorgebouw omdat deze later opgeleverd is. Tevens zijn de leasekosten kopieerapparatuur lager dan begroot doordat de afkoop van de vorige leverancier is betaald door de huidige leverancier.

Totaal meer aan kosten € 827.000 ten opzichte van de begroting.

F. Gronden en terreinen

In 2016 is uit de gronden en terreinen een resultaat van € 408.256 gerealiseerd.

+ € 179.000

Meer opbrengsten dan begroot door:

- Doordat er meer m² zijn uitgegeven dan begroot.

+ € 3.446.000

Minder kosten dan begroot door:

- Minder bouwrijpmaakkosten grondexploitatie Industrial Park Moerdijk dan begroot;
- Minder kosten die toegerekend mogen worden aan gronden die niet in een transformatieproces zitten als gevolg van de notitie grondexploitaties 2016 (en dus ten laste van de reguliere exploitatie komen).

- € 2.877.000 **Meer afgewaardeerd dan begroot:**
 - Vanwege een duurzame waardevermindering is de boekwaarde van het voormalig DMT-terrein met kade en terreininrichting naar beneden bijgesteld.
- € 2.186.000 **Meer mutaties aan onderhanden werk:**
 - Met deze post worden de mutaties van opbrengsten, kosten en winsten verwerkt op de post onderhanden werk.

Zie ook het onderdeel Vaste Activa I Materiële vaste activa Gronden en terreinen en het onderdeel Vlottende Activa I. Voorraden a. Grondexploitaties van hoofdstuk XIII Toelichting op de Balans per 31 december 2016.

G. Mutaties in reserves

- € 134.000 **Minder ten laste van de reserves gebracht, omdat:**
 - De kosten van de planstudie spoor in het jaar 2016 lager zijn dan verwacht. Tevens is een subsidie verkregen van de provincie Noord-Brabant.

H. Incidentele baten en lasten

Overzicht incidentele baten en lasten

	Gerealiseerd 2016	Budget 2016	Gerealiseerd 2015
Programma Ruimtelijke ontwikkeling, Milieu en Duurzaamheid			
Incidentele baten	0	0	0
Incidentele lasten	0	0	0
Totaal Incidentele B en L Progr Ruimtelijke ontw, Milieu en Duurzaamh	0	0	0
Programma Infrastructuur en Beheer			
Incidentele baten	0	0	0
Incidentele lasten	0	0	0
Totaal Incidentele B en L Programma Infrastructuur en Beheer	0	0	0
Programma Commerciële exploitatie			
Incidentele baten	0	0	0
Incidentele lasten	0	0	0
Totaal Incidentele B en L Programma Commerciële exploitatie	0	0	0
Programma Veiligheid & Havenmeester			
Incidentele baten	0	0	0
Incidentele lasten	0	0	0
Totaal Incidentele B en L Programma Veiligheid & Havenmeester	0	0	0
Programma Bedrijfsvoering			
Incidentele baten	26	0	103
Incidentele lasten	-12	0	-415
Totaal Incidentele B en L Programma Bedrijfsvoering	14	0	-312
Gronden en terreinen			
Opbrengsten	20.920	20.741	7.905
Kosten	-4.557	-8.003	-2.774
Afwaardering	-2.877	0	
Mutaties aan onderhanden werken	-13.078	-10.892	-601
Winstneming gronden en terreinen	408	1.845	4.530
Mutaties in reserves			
Beschikkingen ten laste van reserves	749	883	2.957
Toevoeging aan reserves	0	0	2.900
Totaal Incidentele Mutaties in reserves	749	883	57

Alle bedragen x 1.000 euro (€)

De incidentele baten en lasten en structurele mutaties reserves worden verantwoord onder het programma Bedrijfsvoering. Het resultaat wordt aangemerkt als incidentele baten en/of lasten.

XV. Financiële positie

Het werkkapitaal per 31 december 2016 (na waardeoverdracht vanuit het Havenschap naar het Havenbedrijf Moerdijk NV) bedraagt € 0.

	Werkelijk 31-12-16	Begroting 2016	Werkelijk 31-12-15
Beschikbaar op lange termijn			
<u>Eigen vermogen</u>			
Algemene reserve	77.634	71.769	72.131
Vitaliteitsregeling	155	90	124
Reserve ontwikkelingen	14.517	11.041	12.979
Onverdeeld resultaat	4.960	11.772	8.182
Totaal eigen vermogen	97.265	94.673	93.417
<u>Voorzieningen</u>			
Voorziening infra droog	0	849	1.720
Voorziening riolering	0	3.760	5.261
Voorziening infra nat	0	2.489	2.653
Voorziening overigen	0	0	0
Voorziening baggeren	0	0	1.513
Voorziening egalisatie rioolheffing	0	34	0
Totaal voorzieningen	0	7.132	11.147
Langlopende leningen	6.446	6.481	6.823
Kasgeldlening (met renteswaps)	127.100	122.831	113.700
Totaal leningen	133.547	129.312	120.523
Totaal beschikbaar op lange termijn	230.812	231.116	225.087
Geïnvesteed op lange termijn			
Materiële vaste activa	0	132.565	109.993
Grondexploitaties	0	98.476	106.684
Financiële vaste activa	230.812	0	10.327
Totaal geïnvesteerd op langere termijn	230.812	231.041	227.004
Saldo beschikbaar werkkapitaal	0	75	-1.918

Alle bedragen x 1.000 euro (€)

XVI. Controleverklaring

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Havenschap Moerdijk

A. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de, in de jaarstukken op de pagina's 60 tot en met 93 opgenomen, jaarrekening 2016 van de Gemeenschappelijke Regeling Havenschap Moerdijk te Moerdijk gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- Geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva van de Gemeenschappelijke Regeling Havenschap Moerdijk op 31 december 2016 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).
- Zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen van de gemeenschappelijke regeling, zoals opgenomen in het controle protocol 2016 zoals vastgesteld door het bestuur op 6 april 2016.

De jaarrekening bestaat uit:

- De balans per 31 december 2016.
- Het overzicht van baten en lasten over 2016.
- De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale

overheden (Bado), het controleprotocol dat is vastgesteld door het bestuur op 6 april 2016 en de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Gemeenschappelijke Regeling Havenschap Moerdijk zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 225.500, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2016.

B. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- Het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is zoals bedoeld in artikel 213 lid 3 sub d Gemeentewet en geen materiële afwijkingen bevat.
- Alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de voor de gemeenschappelijke regeling van toepassing zijnde vereisten in de Gemeentewet, de wet op de gemeenschappelijke regeling en aan de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening. Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen van de gemeenschappelijke regeling, zoals opgenomen in het normenkader.

In dit kader is het bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude. Het bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeenschappelijke regeling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het controleprotocol dat is vastgesteld door het bestuur op 6 april 2017 en de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeenschappelijke regeling.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.

- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Rotterdam, 10 mei 2017

DELOITTE ACCOUNTANTS B.V.

Was getekend: drs. R.M.J. van Vugt RA

Bijlagen

Bijlage 1: Staat van uitgegeven industrieterreinen 2016

Erfpacht 2016 1e uitgifte	Oppervlakte in hectare	Lengte in meters
Grond	8.49.92	
Kade		

Erfpacht 2016 2e uitgifte	Oppervlakte in hectare	Lengte in meters
Grond	0.44.05	
Kade		

Verhuur 2016 1e uitgifte	Oppervlakte in hectare	Lengte in meters
Grond		
Kade		

Verhuur 2016 2e uitgifte	Oppervlakte in hectare	Lengte in meters
Grond	01.35.90	
Kade		

Tijdelijke huur 2016 1e uitgifte	Oppervlakte in hectare	Lengte in meters
Grond	01.90.95	
Kade		

Verkoop 2016 1e uitgifte	Oppervlakte in hectare	Lengte in meters
Grond	00.02.08	
Kade		

**Bijlage 2:
Kaart projecten 2015**

**Bijlage 3:
Organogram Havenschap Moerdijk
(per 31 december 2016)**

